

Uudistuva ja osaava Suomi 2021 – 2027

EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelma

Ohjelmaversio 6, 28.10.2020

Sisällys

1. Ohjelmastrategia: keskeiset haasteet ja poliittiset toimet.....	4
2. Toimintalinjat.....	23
2.1. EAKR-toimintalinja 1: Innovatiivinen Suomi	23
2.1.1 Eryitystavoite: Tutkimus- ja innovointivalmiuksien ja kehittyneiden teknologioiden käyttöönoton parantaminen (ET 1.1).....	23
2.1.2 Eryitystavoite: Digitalisaation etujen hyödyntäminen kansalaisten, yritysten ja julkishallinnon hyväksi (ET 1.2).....	31
2.1.3 Eryitystavoite: Pk-yritysten kasvun ja kilpailukyvyn parantaminen (ET 1.3)	38
2.2. EAKR-Toimintalinja 2: Hiilineutraali Suomi	43
2.2.1 Eryitystavoite: Energiatehokkuustoimenpiteiden edistäminen ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen (ET 2.1.)	43
2.2.2 Eryitystavoite: Ilmastonmuutokseen sopeutumisen, riskien ehkäisemisen ja katastrofivalmiuden ja -palautuvuuden edistäminen (ET 2.4)	51
2.2.3 Eryitystavoite: Kiertotalouteen siirtymisen edistäminen (ET 2.6.)	57
2.3 EAKR-toimintalinja 3: Saavutettavampi Suomi.....	65
2.3.1 Eryitystavoite: Kestävän, ilmastonmuutoksen kestävän, älykkään ja intermodaalisen kansallisen, alueellisen ja paikallisen liikkuvuuden kehittäminen mukaan lukien yhteyksien parantaminen TEN-T-verkon ja rajat ylittävän liikkuvuuden osalta (ET 3.3)	65
2.4. ESR-toimintalinja 4: Työllistävä, osaava ja osallistava Suomi	69
2.4.1. Eryitystavoite: Polkuja töihin (ET 4.1.1)	69
2.4.2. Eryitystavoite: Uutta osaamista työelämään (ET 4.1.6)	76
2.4.3.. Eryitystavoite: Yhdenvertaiseen osallisuuteen (ET 4.1.7.)	84
2.5. ESR-toimintalinja: Lapset mukaan ottava Suomi	92
2.5.1 Eryitystavoite: Eväitä elämään (ET 4.1.10)	92
3. Rahoitussuunnitelma	97
3.A Siirrot ja maksuosuudet.....	97
3.1 Määrärahat vuosittain.....	97
3.2 Kokonaismäärärahat rahastoittain ja kansallinen yhteisrahoitus	97
4. Mahdollistavat edellytykset (erillisenä liitetiedostona)	97
5. Ohjelmasta vastaavat viranomaiset	97
6. Kumppanuus.....	98
7. Viestintä ja näkyvyys	100
8. Yksikkökustannusten, kertakorvausten, kiinteämääräisen rahoituksen ja kustannuksiin perustumattoman rahoituksen käyttö	101
Liitteet.....	101

1. Ohjelmastrategia: keskeiset haasteet ja poliittiset toimet

(24 319 /30 000)

Kansalliset strategiset tavoitteet ja alueiden älykkään erikoistumisen valinnat ohjaavat ohjelman muutosjoustavaa toimeenpanoa. Kansalliset strategiset tavoitteet korostavat jatkuvan oppimisen ja oppimisjärjestelmän kehittämisestä, työllisyyden edistämistä ja työhön osallistumisen laajentamista, elinkeinolähtöistä innovaatiopolitiikkaa ja kestävästä kasvusta sekä toimia, jotka edistävät hiili-neutraaliin talouteen ja yhteiskuntaan siirtymistä.

Kestävä kehitys, sukupuolten tasa-arvo, yhdenvertaisuus, digitaalisuus, kansainvälistyminen, ilmastonmuutos, innovatiivisuus sisällytetään kaikkeen toimintaan tarkoituksenmukaisesti siten, että aktivoitaan toimijoita näkemään uusia potentiaaleja ja kehittämään toimintaansa periaatteiden mukaiseen suuntaan. ESR tukee erityisesti YK:n kestävän kehityksen tavoitteita 1-5 ja 8. EAKR tukee erityisesti tavoitteita 7-10 ja 13. Sen lisäksi, että tasa-arvo huomioidaan kaikissa hankkeissa, voidaan rahoittaa myös hankkeita, joiden pääasiallisena tavoitteena on sukupuolten tasa-arvon edistäminen. Saamelaiden, romanien ja muiden väestöryhmien ja yhteisöjen tukeminen kulttuurisensitiivisesti on tärkeää ohjelmaa toteutettaessa. Vammaisten henkilöiden oikeuksien, työllistymismahdollisuuksien ja yhteiskunnallisen osallisuuden vahvistaminen sekä toimien saavutettavuus huomioidaan tuettavassa toiminnassa. Ohjelman toimet toteutetaan perusoikeuskirjan mukaisesti. Toimilla vähennetään osaltaan epätasa-arvoisuutta.

Ohjelman sisällöllisten valintojen määrittämisen tukena ja erityisesti toimeenpanon aikana älykkään erikoistumisen strategiatyö on keskeinen väline EAKR:n ja ESR:n osarahoittamassa toiminnassa. Älykkään kasvun lisäksi tulee ohjelman toteutuksessa huomioida myös kestävä ja osallistava kasvu. Ohjelman toimilla varaudutaan muutosjoustavaan toimeenpanoon ohjelmakauden muuttuvissa tilanteissa. Ulkoisten riskitekijöiden ja äkillisten suhdannemuutosten uhatessa on tärkeää painottaa toimia, joilla tuetaan yritystoimintaa ja työpaikkojen säilymistä tai muita kriiseistä selviytymiseen liittyviä sekä äkillisiä että pitemmän kehityskaaren toimia kansallisten ja alueellisten tarpeiden pohjalta. Ohjelmakauden alkua leimaa COVID-19 –pandemian seuraukset ja vaikutukset erityisesti yritystoiminnan ja työllisyyden osalta. Elvytystoimissa korostuu digitaalisuuden ja ilmastonäkökulman edistäminen.

Alueelliset erot ja painotukset heijastuvat toimeenpanon valinnoissa. Keskittymiskehitys ja kaupungistuminen ja toisaalta vähenevä väestö toisaalla luovat taustaa ohjelman toimeenpanolle. Kaupunkiseuduille pääosin keskittyvän kasvavan yritys- ja innovaatiotoiminnan resursoinnissa tulee huomioida myös yhteistyö ympäröivän seudun toimijoiden kanssa. Työssäkäyntialueiden laajentuminen ja työn tekemisen uudistuvat tavat voivat lisätä työllisyysastetta alueilla, joissa työmarkkinoiden toimimattomuus on haaste. Väestön muutos ja väestörakenteen muutos näkyvät eri tavoin eri alueilla. Kaupungit kohtaavat haasteita heterogeenisen väestön palvelujen kehittämisessä. Samaan aikaan harvaan asutuilla alueilla pyritään löytämään uuden tyyppisiä palvelujen järjestämisen tapoja. Digitalisaatio edistää paikasta riippumatonta työn tekemistä, yritystoimintaa ja palveluja sekä tukee monipaikkaista elämää, kehittymistä ja kasvua.

Pohjoisen harvaanasutun alueen erityisiä alueellisia kehityseroja lieventämään tarkoitettua erityisrahoitusta (NSPA) suunnataan erityisesti elinkeino- ja yritystoimintaa edistävään saavutettavuuden sekä koulutuksellista tasa-arvoa, hyvinvointia ja osallisuutta lisäävien palvelujen saavutettavuuden kehittämiseen esimerkiksi digitalisaation avulla. NSPA-tuki kohdennetaan Itä- ja Pohjois-Suomen alueen erityshaasteiden ratkaisemiseen. Näitä haasteita ovat mm. pysyvät kilpailukykyhaitat, jotka johtuvat harvasta asutuksesta ja pitkistä etäisyyksistä.

Ohjelman toimin tuetaan EU:n Itämeristrategian toimeenpanoa ja edistetään kansainvälistä yhteistyötä sekä raja-alueilla että laajemmin.

Ohjelma täydentää muita EU:n strategioita ja politiikkoja sekä kansallisia toimia. Ohjelman toimet tukevat kansallista elinkeino-, energia-, ilmasto-, innovaatio-, osaamis- ja työllisyyspolitiikkaa sekä syrjäytymisen ja köyhyyden vastaista työtä sekä lisäämällä toimenpiteisiin volyyymia, että tuottamalla uusia toimintamalleja, menetelmiä ja verkostoja kansallisen politiikan kehittämiseksi. EAKR:n toimet tukevat mm. Horisontti ohjelmaa rahoittamalla yritysten ja oppilaitosten alkuvaiheen innovaatiotyötä ja verkostoja. EAKR:n yritystuet toimivat koordinoitusti maaseuturahaston yritystukien kanssa muodostaen peiton kaikille alueille. EAKR:n yritystuet, kansalliset ja EU:n osarahoittamat rahoitusinstrumentit sekä yritystoiminnan muu kehittäminen toimivat koordinoituna kokonaisuutena.

Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteet toteutuvat Suomessa nykyisellään varsin hyvin. Ohjelman ESR-toimilla on kuitenkin tarpeen tukea etenkin työllisyyden, jatkuvan oppimisen ja työelämän kehittämistä, sukupuolten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta, yhtäläisiä mahdollisuuksia ja osallisuutta. Kansalliset tasa-arvotavoitteet tukevat ohjelman toteutusta. Leader-toiminta tukee myös osallisuutta maaseutualueilla. ESR+ tuottaa mm. valtakunnallisen kehittämistoiminnan kautta innovatiivisia malleja kansallisiin toimiin skaalattavaksi. ESR:llä tuetaan osittain samoja maahanmuuttajaryhmiä kuin Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston (AMIF) ESR-toimien ollessa kuitenkin laaja-alaisempia, sillä AMIF keskittyy tyypillisesti alkuvaiheen kotoutumista edistävään toimintaan, joka kohdistuu kolmansista maista tuleviin kansalaisiin. Rahastot täydentävät kansallisella rahoituksella rahoitettavia kotoutumislain mukaisia kotouttamistoimia.

Ohjelmakauden 2014-2020 ulkopuolisen ohjelma-arvioinnin mukaan hallinnon haasteet liittyvät niukkojen resurssien tehokkaaseen käyttöön ja asiakaslähtöisen uudistuvan hanketoiminnan aktiivointiin. Hallinnon vahvuuksia ovat entistä sujuvampi sähköinen asiointi, käyttöön otetut kustannusmallit ja maksatusten nopeutuminen. Myös jatkossa yksinkertaistamisen toimet liittyvät vahvasti hanketason työhön, kustannusmalleihin ja edelleen kehittyviin sähköisiin prosesseihin. Lisäksi kannustetaan hyödyntämään strategisesti innovatiivisia julkisia hankintoja huomioiden laatu-, elinkaari ja ympäristökriteerit.

Valtakunnallista ja ylimaakunnallista hanketoimintaa arviointi pitää pääosin hyvänä. Valtakunnalliset hankkeet poistavat toiminnallista päällekkäisyyttä, edistävät tulosten leviämistä ja tuovat erityisasiantuntemusta hanketoimintaan. Ylimaakunnallisten hankkeiden hyötyvaikutuksia ovat keskinäinen oppiminen sekä mittakaavaedut, kun toimenpiteitä toteutetaan yhtä maakuntaa suuremmalla alueella. Arvioinnin mukaan toimenpiteissä tulee kiinnittää jatkossa huomioita aluenäkökulmaan, sillä valtakunnallisten ja alueellisten hankkeiden välillä ei ole ollut riittävästi synergiaa.

Tavoitteena on vahvistaa EAKR ja ESR -rahastojen yhteensovittamista laajempien päämäärien toteuttamiseksi. Aiemmalla ohjelmakaudella tässä on onnistuttu arvioinnin mukaan osittain vain kohdullisesti.

TKI-haasteet

Globaalin toimintaympäristön muutokset, kuten nopea teknologinen ja taloudellinen kehitys sekä ympäristöhaasteet edellyttävät panostuksia elinkeinoelämäälähtöiseen innovatiiviseen tutkimus- ja kehittämistoimintaan. Kansallisessa uudistusohjelmassa on asetettu TKI-toiminnan tavoite 4 prosenttiin suhteessa BKT:hen. **Suomen TKI-intensiteetti oli 2,75 % suhteessa BKT:hen vuonna 2018. Vuodesta 2009 lähtien yrityssektorin TKI-intensiteetti on supistunut voimakkaasti, vaikka käänne parempaan onkin aivan viime vuosina tapahtunut. Julkisen tutkimuksen yksityisen yhteisrahoituksen määrä on EU:n keskiarvoa pienempi.** Suomessa yksityisiin TKI-investointeihin kykenevien keskisuurten yritysten joukko on kapea ja lisäksi nopeasti kasvavien innovatiivisten yritysten osuus on pienempi kuin keskimäärin EU:ssa.

Tutkimus- ja korkeakoulusektorin haasteena on **riittämätön kansainvälistyminen**. Suhteellisen korkeiden työvoimakustannusten lisäksi syrjäinen maantieteellinen sijainti ja kielimuuri rajoittavat Suomen kykyä houkuttaa kansainvälisiä osaajia ja investointeja. Suorat ulkomaiset investoinnit

ovat pysyneet matalalla tasolla. Myös suomalaisten monikansallisten yritysten määrä, jotka harjoittavat ulkomailla TKI-toimintaa on jokseenkin rajallinen.

Liiketoiminnan innovaatiot keskittyvät enimmäkseen pienten parannusten tekemiseen ja toiminnan tehostamiseen yrityksissä ja työpaikolla. Henkilöstön osaamisen ja sitä kautta innovaatiokyvykkyyden lisääminen on tärkeää innovaatiopotentiaalin kasvattamiseksi.

Kauden 2014-2020 arviointi toteaa, että tutkimuksen ja kehittämisen edistämisen osalta rakennerahasto-ohjelman vaikutus jää vähäiseksi Suomen tutkimus- ja kehittämistoiminnan kokonaisuuteen suhteutettuna. Rakennerahastojen TKI-toiminnan rahoitus näyttäytyy kuitenkin rakenteellisesti tärkeänä kahdessa suhteessa. Sen avulla Suomeen on juurrutettu alueellisia TKI-keskittymiä ja innovaatioekosysteemejä koskevaa alueellista innovaatiopolitiikkaa. Rakennerahastot ovat myös lisänneet ja suunnanneet TKI-toimintaa erityisesti niissä maakunnissa, joissa yritysten TKI-intensiiviteetti on alhainen.

DIGI-haasteet

Vaikka digitaaliset taidot ovat yksi Suomen tärkeimmistä kilpailueduista, yrityksillä on vaikeuksista löytää työntekijöitä tieto- ja viestintätekniikan erityisosaamista edellyttäviin tehtäviin. Yritysten välillä on huomattavia eroja digitaalisten teknologioiden integroinnissa ja liiketoiminnassa. **Yrityksen digitalisaation asteeseen** vaikuttaa merkittäväällä tavalla yrittäjän ja muiden avainhenkilöiden osaaminen. Etenkin pienet yritykset tarvitsevat sparrausta ja matalan kynnyksen etenemismalleja digikyvykkyyden kehittämiseen.

Digitalisoituminen on Suomelle keskeinen mahdollisuus **tuottavuuden lisäämiseen**. Siihen liittyvä teollinen murros edellyttää tietoliikenneinfrastruktuurin ja tulevaisuuden digitaalisiin palveluihin liittyvän osaamisen vahvistamista. Digitaaliset palvelut, etätöet ja videoneuvottelut vähentävät matkustustarvetta ja tämän johdosta kasvihuonekaasu- ja muita päästöjä. Tätä kehitystä vauhditti merkittävästi vuonna 2020 koronaviruspandemia, joka pakotti yhteiskunnan nopeasti siirtymään digitaalisten yhteyksien ja palvelujen käyttöön. Kokemukset osoittivat käytännössä, kuinka tieto- ja viestintätekniikan yhä laajempi hyödyntäminen yhteiskunnassa tehostaa toimintoja, vähentää niiden paikkasidonaisuutta ja tuo tarjolle uusia työkaluja ja työmenetelmiä. Koronakriisin opetukset ja kehittämistarpeet tulee pystyä hyödyntämään TKI-toiminnassa ja yritysten tuotekehityksessä.

PK-yritysten haasteet

Suomen elinkeinorakenteessa on tapahtunut voimakkaita muutoksia viimeisen vuosikymmenen aikana. Etenkin perinteisiltä teollisuuden aloilta on vähentynyt kymmeniä tuhansia työpaikkoja. Samaan aikaan kasvava kiertotalous, terveysteknologia palveluineen sekä ilmastonmuutoksen vaatimat toimet tarjoava uusia liiketoimintamahdollisuuksia. **Pk-yritysten rooli elinkeinorakenteen monipuolistamisessa on keskeinen, sillä suurin osa uudesta liiketoiminnasta ja uusista työpaikoista sekä tuottavuuden kehityksestä tapahtuu nopeasti kasvavissa pk-yrityksissä.** Suomen yritys kentälle tyypillistä on mikroyritysvaltaisuus ja yksinyrittäjyys. **Nopeaa kasvua hakevia yrityksiä on Suomessa vähän.** Yritysten **kansainvälistymisessä** on edelleen kehitettävää. Viennissä ja muussa kansainvälisen liiketoiminnan osuuksissa on toimialojen ja yritysten välillä huomattavia eroja. Pk-yritysbarometrin 2/2020 mukaan COVID-19 pandemia on laskenut investointihalukkuutta ja liikevaihdon kehityksen ja kannattavuuden odotuksia.

Yritysten tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot supistuivat 2010-luvulla Suomessa jyrkemmin kuin missään muussa EU-maassa. Innovaatioilla on kuitenkin huomattava vaikutus yritysten toimintaan, uusiutumiskykyyn ja menestykseen. Ilmastoteknologian ja vähähiilisen tuotannon tuomat mahdollisuudet elinkeinoelämässä tulee hyödyntää täysimääräisesti. Jo nykyisellään

Suomessa on merkittävää korkean teknologian Cleantech –osaamista monilla aloilla mutta ei riittävästi kansainvälistymistä ja vientiä. Ongelmana on synnyttää riittävän vahvoja konsortioita, jotka tukevat toisiaan, ja ovat kilpailukykyisiä globaaleilla markkinoilla.

Useimmat uudet yritykset ja niiden luomat työpaikat syntyvät keskimääräistä alhaisemman tuottavuuden aloille. **Palvelualoille syntyvien työpaikkojen lisäksi pitäisi syntyä työpaikkoja myös korkean tuottavuuden aloille. Uudenlaiset liiketoimintamallit ja palvelutuotanto edellyttävät tuotannon investointien lisäksi myös panostuksia osaamiseen, osaavan työvoiman saataavuuteen, uudistumiseen sekä tutkimusintensiteetin kasvattamista.** Yli puolet pk-yrityksistä kokee osaavan ja yrityksen tarpeita vastaavan työvoiman saatavuuden olevan rajoite kasvulle ainakin jossain määrin. **Pk-yritysten puutteellinen uusiutumiskyky osaamisessa ja omistajanvaihdoksissa** vaarantaa etenkin pienyritysvaltaisten alueiden elinvoimaa. Yritykset ovat pyrkineet COVID-19 pandemian aiheuttamien vaikeuksien keskellä pitämään kiinni osaavasta työvoimastaan osittain lomautusjärjestelmää hyödyntämällä.

Ohjelmakauden 2014-2020 arvioinnin mukaan pk-yritysten kilpailukykyyn kehittymistä on edesautettu monipuolisesti. EAKR-tukea saaneiden yritysten kohdalla ohjelman toimilla kasvua on mahdollistettu tavoitteisiin nähden hyvin; tosin osa vaikutuksista tulee näkyviin vasta pidemmän ajan kuluessa. Ohjelmassa on onnistuttu yritysten kansainvälistymisen edistämiseksi. Sen sijaan ohjelman vaikutukset elinkeinorakenteen monipuolistamiseen ja uusien yritysten syntymiseen ovat olleet vaatimattomat.

Vähähiilisyys- ja ilmastonmuutoshasteet

Suomen tavoitteena on olla hiilineutraali v. 2035 mennessä. Pitkän aikavälin tavoitteena on, että yhteiskunta eri teollisuusaloineen muuttuu hiilineutraaliksi. Haasteena on löytää keinot luoda kannustimia sitoutua ja valita vähähiilisiä ratkaisuja sekä tasoittaa siirtymän epävarmuuksia. Ilmastonmuutoksen hillintä edellyttää isoja muutoksia energia- ja päästöintensiivisessä teollisuudessa ja yhteiskunnassa luomalla tulevaisuuteen ulottuvan tarpeen uudistaa energian tuotantoa vähemmän päästöjä aiheuttavaksi ja energiatehokkaammaksi.

Haasteiden lisäksi Suomelle **avautuu huomattavia uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja ratkaisuja globaaleilla markkinoilla.** Sekä julkinen että yksityinen tutkimus-, kehitys- ja innovaatio-toiminta on käännettävä kasvu-uralle uuden kasvun luomiseksi ja globaalien megatrendien ratkaisemiseksi. Perinteisten menestysalojemme rinnalla hiilineutraalisuus, ekologiset investoinnit, luova talous, cleantech ja kiertotalous synnyttävät uusia suomalaisen elinkeinojen kasvutarinoita, rakennuspalikoita hyvinvoinnillemme. Keskeistä on pk-yritysten vähähiilisten innovatiivisten tuote- ja palveluideoiden tuotteistaminen, kaupallistaminen ja pääsy markkinoille.

Ilmastonmuutos on yksi merkittävimmistä tekijöistä arktisella alueella ja määrittää alueen tulevaisuuden kehityspolun. Ilmastonmuutosta täytyy hillitä kaikin mahdollisin keinoin. Paikallisyhteisöjen ml. alkuperäiskansa saamelaiden mahdollisuuksia sopeutua muutokseen on kehitettävä. Teknologiakehitys mahdollistaa entistä kestävämpiä ratkaisuja vuorovaikutuksen kehittämiseen. Monipaikkaisuus ja etätyö, uudet vähähiilisemmät liikennemuodot, uusiutuvan energian ratkaisut, luonnon ja kulttuuriympäristön virkistyskäyttö ja matkailu edellyttävät yhteistyön kehittämistä kaupunkien ja maaseudun välillä. Ohjelmalla mahdollistetaan näihin teemoihin liittyvää kestävästä liiketoiminnan innovatiivista kehittämistyötä ja siinä tarvittavaa osaamista.

Kaikki yritykset kykenevät osallistumaan hiilineutraalisuutta tavoittelevan kestävä talouden edistämiseen. Perinteisetkin liiketoiminta-alueet hyötyvät, kun toiminta tehostuu, energiaa käytetään säästäväisesti ja raaka-aineita kierrätetään. Pk-yritykset tarvitsevat tuekseen veturiyritysten, tutkimuslaitosten, koulutusorganisaatioiden sekä työmarkkina-, elinkeino- kansalais- ja kuluttajajärjestöjen yhteistyötä. Suomessa on **merkittävää korkean teknologian osaamista monilla aloilla – esim. Cleantechin** osalta olemme johtavia maita niin alan patenttien määrällä kuin ns. eko-innovaatioin-deksillä mitattuna. Edelläkävijämarkkinoiden avulla luodaan

kehittämälustoja globaalia kysyntää ajatellen. Myös monet päästörajoiden tiukennukset luovat kasvun mahdollisuuksia suomalaisille korkean osaamisen ja teknologian yrityksille.

Saavutettavuushaasteet

Suomella on erityinen maantieteellinen sijainti ja siitä syystä pk-yrityksillä on fyysisestä toimintaympäristöstä johtuvia haasteita. Maa on osittain harvaan asuttu ja etäisyydet ovat pitkiä. Saavutettavuudella on keskeinen merkitys elinkeinoelämän kilpailukyvyssä. Saavutettavuuden haasteet ovat etenkin Itä- ja Pohjois-Suomelle kilpailuhaitta. Pitkät etäisyydet ja harva asutus aiheuttavat haasteita kuljetusketjuissa. **NSPA**-erityisrahoituksella toteutettavat infrastruktuurihankkeet kytkeytyvät laajempiin kehittämiskokonaisuuksiin. Euroopan komission "Regions in Industrial Transition" -pilotissa valmistuneessa Itä- ja Pohjois-Suomen Älykkään erikoistumisen strategiassa tunnistettuja yhteisiä kasvualoja. TKI-toimintojen laajenemiseksi Itä- ja Pohjois-Suomessa ao. yritysten investointikynnystä on madallettava ja mahdollistettava yritystoiminnan laajentaminen. Tämä edellyttää tuottavasti toimintaan ja matkailun yritystoimintaan keskittyviä **pienimuotoisia liikenneinfrastruktuureja tukemaan yritystoiminnan kehittymistä alueella.**

Työllisyshaasteet

Työkäisen väestön osuuden ennustetaan supistuvan vuoteen 2050 asti. Väestönlisäys tapahtuu yksinomaan maahanmuuton kautta. **Työllisyysaste** kehittyi positiivisesti 2010-luvun loppupuolella ja yli puolet uusista työntekijöistä työllistyi työmarkkinoiden ulkopuolelta. Huolimatta työllisyyden kasvusta Suomen tärkeimmillä talouden aloilla on **rakenteellinen työttömyys** säilynyt suhteellisen suurena. Vaikka **nuorisotyöttömyyskin** on hieman vähentynyt, on se edelleen EU:n keskiarvon yläpuolella. Muuttuvissa tilanteissa on tärkeää myös rahoittaa toimia, joilla tuetaan yritystoimintaa ja työpaikkojen säilymistä ulkoisten riskitekijöiden ja äkillisten suhdannemuutosten uhatessa. Työttömyys on nopeasti lisääntynyt COVID-19 kriisin aikana. Erityisesti lomautettujen määrän on kasvanut merkittävästi.

Työn murros edellyttää panostuksia ja valmiutta jatkuvaan oppimiseen. **Osaavan työvoiman saavutavuusongelmat** vaikuttavat uusien teknologioiden, automaation ja robotiikan kehittämiseen ja hyödyntämiseen sekä ylipäättänsä yritysten tuottavuuteen ja kasvumahdollisuuksiin. Alhaisemman osaamisvaatimuksen omaavat työt voidaan korvata teknologisilla ratkaisuilla. Jatkossa myös ilmastomuutokseen liittyvien haasteiden vastaaminen tulee vaikuttamaan osaamisvaatimukseen yhä enemmän. Työvoiman saatavuutta haastavat väestön ikääntyminen, ihmisten paikkasidonnaisuus ja osassa maata pitkät etäisyydet. **Työvoiman liikkuvuus** maan sisällä sekä työperäinen maahanmuutto ovat alhaisella tasolla. Suomen työmarkkinoiden erityinen haaste on **sukupuolten välinen ammatillinen segregatio**, jonka johdosta osaamispotentiaali ei tule täysimääräisesti käyttöön.

Työelämän ulkopuolella olevien osatyökykyisten työllistymistä on tarpeen edistää työllisyysasteen nostamiseksi. **Yhteisötalous ja yhteiskunnallisia** tavoitteita liiketoiminnallaan toteuttavat yhteiskunnalliset yritykset voivat osaltaan tarjota työpaikkoja ja osaamisen kehittämisen mahdollisuuksia myös osatyökykyisille ja muille heikossa asemassa oleville.

2014-2020 arvioinnin loppuraportti toteaa, että etenkin ikääntyneiden työllistymisessä on saatu hyviä tuloksia, mutta nuorten työllistymisen suhteen tavoitteisiin ei ole päästy. Pitkäaikaistyöttömyyteen vaikuttaminen on ohjelman puitteissa ollut rajallista. Pääosaltaan ESR-toimilla on kyetty vaikuttamaan kansallista rahoitusta paremmin osallistuneiden työllisyyteen.

Osaamishaasteet

Osaaminen tulee 2020-luvulla olemaan merkittävin kasvun edellytys, ja osaavan työvoiman saatavuus määrittää pitkälti asemaamme kansainvälisessä kilpailussa. **Uuden teknologian käyttöönotto ja työn murros** lisäävät väestön osaamisen päivittämisen ja jatkuvan oppimisen tarvetta merkittävästi. OECD:n arvion mukaan 21 prosenttia työtehtävistä muuttuu merkittäväällä tavalla seura-

vien 10-20 vuoden aikana. Murros edellyttää **työelämän jatkuvaa** kehittämistä. Vuoden 2018 työolotutkimuksen mukaan **digitalisaatio** on läpäissyt suomalaisen työelämän. Sosioekonomisten ryhmien väliset erot laitteiden käytössä ja osaamisessa ovat suuria. Ikääntyvät ovat muita useammin huolissaan digitaidoistaan. Työnantajan tarjoamaan koulutukseen osallistuminen ja osaamisen kehittämisen mahdollisuudet eivät ole viime vuosina juuri lisääntyneet, vaikka toimintaympäristö muuttuu vauhdikkaasti.

Ennakointitulosten mukaan **uusista työpaikoista 80 % edellyttää korkea-astetasoista osaamista**. Toimiala- ja ammattirakenteiden sisäiset muutokset vaikuttavat osaamistarpeiden ennakkointiin. Huomiota tulee kiinnittää myös sukupuolen mukaisen **segregaation** lieventämiseen koulutuksessa ja työelämässä. **Jatkuva oppiminen** helpottaa osaavan työvoiman saatavuutta, kasvattaa työvoiman tuottavuutta ja parantaa työorganisaatioiden johtamista. **Myös matalimman tulo- ja koulutustason aikuiskoulutuksen kehittämiseen** ja koulutuksellisesti aliedustettujen ryhmien osaamisen kasvattamiseen on tärkeää kiinnittää huomiota työmarkkinoiden polarisaatiokehityksen vähentämiseksi.

Palvelujärjestelmää kehitetään siirtymä- ja muutosvaiheen tukielementtejä paremmin hyödyntäviksi. **Koulutuksen ja työelämän nivelvaiheita sekä työstä työhön välisiä siirtymiä sujuvoitetaan** ja nopeutetaan erityisesti huomioiden muuttuvan työelämän tarpeet ja muutosturvan toimintamallin kehittäminen.

Vaikka Suomessa on toimiva koulutusjärjestelmä, ovat **koulutustulokset heikentyneet**, osaamistaso on kääntynyt laskuun, erot eri ryhmien välillä ovat kasvaneet, koulunkäynnin keskeyttäneiden osuus on kasvanut ja merkittäväällä osalla on puutteita perustaidoissa. OECD:n PISA-tutkimuksen mukaan nuorten osaamistaso on heikentynyt lukutaidossa, matematiikassa ja luonnontieteissä, ja alueiden välillä on havaittavissa aiempaa suurempia eroja. Erityisenä huolenaiheena on **maahanmuuttajien osaaminen**. PIAAC-tutkimuksen mukaan kaikkien 16-65-vuotiaiden tietoyhteiskunta-aidot eivät ole sillä tasolla, jolla pärjäisi nyky-yhteiskunnassa.

Arvioitsijat näkevät, että koulutuksen kehittämisessä 2014-2020 ohjelman pyrkimys saada hankkeisiin aiempaa enemmän vain perusasteen suorittaneita näyttää onnistuneen hyvin. Ohjelmalla on osaltaan voitu vaikuttaa mm. koulutuksen keskeytysten vähentämiseen ja siihen, että yhä harvempi nuori jää koulutuksen tai työn ulkopuolelle. Toimenpiteillä ei kuitenkaan ole edistetty riittävästi elinikäistä oppimista. Kohderyhmistä työllisten määrä suhteessa työttömiin ja työvoiman ulkopuolella oleviin on korostunut. Kasvu- ja rakennemuutosalojen koulutuksen tarjonnan ja laadun parantamisen osalta kehittämistoimet ovat vastanneet kasvualojen ja älykkään erikoistumisen edellyttämään osaamisen vahvistamiseen. Hankkeissa on myös onnistuneesti vahvistettu digitaalisessa yhteiskunnassa tarvittavaa osaamista sekä kehitetty digitaalisia oppimisympäristöjä ja koulutusmalleja.

Syrjäytymishaasteet

Suomessa väestön keskuudessa tapahtuu **polarisaatiota ja huono-osaisuus ja köyhyys** kasautuu ja periytyy. Myös alueelliset erot kasvavat. Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen riski on edelleen pieni, vaikka alueiden ja väestöryhmien välillä on jossain määrin eroja. Matalamman koulutustason omaavien vanhempien lapsilla sosiaalisen syrjäytymisen tai köyhyyden riski on suuri. Maahanmuuttajataustaisten lasten köyhyysriski on merkittävästi suurempi (20 prosenttiyksikköä) kuin suomalaistaustaisilla lapsilla. Köyhyydellä on kytkentä nuorten erilaisiin ongelmiin ja syrjäytymiseen sekä 16-24-vuotiaiden työkyvyttömyyseläkkeisiin.

Suomessa on noin 70 000 koulutuksen ja työn ulkopuolella olevaa (**NEET**) nuorta. Työ- tai koulutuspaikan puuttuminen NEET-nuorella lisää huono-osaisuuden, syrjäytymisen ja yksinäisyyden kokemusten riskiä. Monella nuorella on haasteita osaamisessa ja elämänhallinnassa. Toisen asteen koulutuksen keskeyttäminen, työmarkkinoiden ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten suuri määrä ja ongelmien kasaantuminen nuorille miehille ovat keskeisiä haasteita.

Mielenterveysongelmat ovat olleet työkyvyttömyyseläkkeiden myöntämisen yleisin syy vuodesta 2000 saakka. Mielenterveydenhäiriöt aiheuttavat työkyvyttömyyttä etenkin 18-34-vuotiaille.

Osatyökykyisten, vammaisten, ulkomaalaisten, etnisiin vähemmistöihin kuuluvien ja ikääntyneiden työnhakijoiden työllistymisessä on haasteita. Työttömyys heikentää työ- ja toimintakykyä ja niin ikään vajaus työ- ja toimintakyvyssä heikentää työllistymismahdollisuuksia.

Työllisyysaste **työikäisten maahanmuuttajien** keskuudessa on kantaväestöä matalammalla tasolla ja niin ikään työttömyysprosentti on korkeampi. Peruskoulun päättäneillä maahanmuuttajataustaisilla nuorilla on erityisen korkea riski työmarkkinoiden ulkopuolelle jäämiseen. Ulkomaalais- taustaisten työllistymistä vaikeuttavia tekijöitä ovat muun muassa kotimaisten kielten puutteellinen taito, työkokemuksen puute Suomessa sekä ongelmat, jotka liittyvät ulkomailla suoritettujen tutkin- tojen ja koulutusten tunnistamiseen.

2014-2020 arviointi summaa, että sosiaalista osallisuutta ja köyhyyden torjuntaa edistävissä toi- minnassa kehittämishankkeet ovat kohdistuneet suuremman köyhyys- ja syrjäytymisriskin mukai- sille henkilöille. Vertailun perusteella sosiaalista osallisuutta ja köyhyyden torjuntaa edistävien hankkeiden tulokset ovat olleet parempia kuin vastaaville kohderyhmille tarkoitetun kansallisen toi- minnan. Jatkossa toimet osallisuuden lisäämiseksi tulisi kytkeä paremmin sekä kansallisiin raken- teisiin että muuhun rakennerahastotoimintaan.

Lasten köyhyysaasteet

EU-28:n alueella 23,4% lapsista määrittyy köyhiksi, **suomalaisista lapsista 14,3%**. Vaikka lasten köyhyys on Suomessa kansainvälisesti varsin alhaista, se kolminkertaistui vuodesta 1995 vuoteen 2007, ja toisin kuin useimmissa OECD-maissa alle 6-vuotiaiden köyhyudessa elävien määrä on edelleen kasvanut. Suomessa **elää köyhyudessa kaikkiaan noin 120 000 lasta.**

Kahden aikuisen talouksissa pienituloisuus on vähäisempää kuin yhden vanhemman talouksissa, joissa mediaanitulo on yhden hengen talouksien ohella väestöryhmien heikoin. Lapsiperheiden köyhyys johtuu paljolti vanhempien työttömyydestä. **Työttömistä yksinhuoltajaperheistä kaksi kolmasosaa on köyhiä.** Näissä perheissä yllättävä taloudellinen takaisku tai sairastuminen voi helposti johtaa erittäin vakaviin ongelmiin.

Lapsiperheiden köyhyys vaikuttaa lasten perusoikeuksien toteutumiseen, ja sillä voi olla pitkäaikai- sia vaikutuksia lasten hyvinvointiin. Osa lapsiperheistä kokee kasautuvaa huono-osaisuutta, mikä uhkaa mahdollisuuksien tasa-arvon toteutumista. Eriarvoisuudesta seuraa syrjäytymistä ja yhteis- kunnan polarisaatiota sekä ylisukupolvista köyhyyttä ja sosiaalisen liikkuvuuden vähenemistä.

Hiilisiirtymän haasteet (JTF)

merkkimäärä noin 5 500 eli vajaat 1,5 sivua.....

Taulukko 1. Toimintapoliittiset tavoitteet, erityistavoitteet ja perustelut

Taulukko 1 EAKR		
Toimintapoliittinen tavoite	Erityistavoite	Perustelut (tiivistelmä) [2000]
1. Älykkäämpi Eurooppa	<i>ET 1.1.</i>	<p>Jotta Suomi voisi tulevaisuudessakin olla innovaatiojohtaja Euroopassa, tarvitaan uusia toimintamalleja elinkeinoelämän ja tutkimuksen yhteistyöhön sekä osaamisen siirtoon elinkeinoelämän monipuolistamiseksi. Kansallisilla strategiatoimilla sekä maakuntien älykkään erikoistumisen strategioilla on tärkeä rooli elinkeinoelämän muutosprosessissa sekä alueellisen innovaatiokapasiteetin kehittämisessä. Toimilla tuetaan kansallista tavoitetta nostaa TKI-investointien osuus bkt:sta 4 %:iin. Muutoksiin vastaaminen edellyttää alueiden ominaispiirteet ja vahvuusalat tunnistavaa kehittämistä.</p> <p>Osaamisen ja taitojen kehittäminen synnyttää uusia toimintamalleja, jotka ovat pohjana joustaville, monialaisille innovaatioekosysteemeille sekä myös kiertotalouden kehittymiselle.</p> <p>On edistettävä erityisesti korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten valmiuksia kansainvälistyä ja kytkeytyä EU-tasoihin arvoverkkoihin, parantaa tutkimushankkeiden kaupallista kannattavuutta sekä osallistua vuorovaikutteisiin ja avoimiin innovointiprosesseihin. TKI-toiminnassa keskeistä on monialainen yhteistyö eri toimijoiden, kuten korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten, oppilaitosten, yritysten, kuntien, liikelaitosten, yhdistysten ja säätiöiden sekä valtion ja kansainvälisten kumppaneiden välillä.</p> <p>Yksityisen ja julkisen sektorin – erityisesti tutkimus- ja kehittämisorganisaatioiden, kaupunkien ja kuntien – yhteisellä innovaatiotoiminnalla edistetään globaalien haasteiden ratkaisemista ja luodaan kasvua. Kansainvälisten ja kansallisten ilmasto- ja ympäristösopimusten ja -sitoumusten painoarvon kasvaessa on tärkeää tunnistaa sääntelyn positiivinen vaikutus kestäväen kasvun, uusien markkinoiden ja tuotekehityksen suuntaajana.</p> <p>Komissio suosittaa vuoden 2019 maakohtaisissa suosituksissa Suomea investoimaan tutkimukseen ja innovointiin,</p>

		<p>vähähiiliseen talouteen ja energiaan siirtymiseen sekä kestävään liikenteeseen alueelliset erot huomioon ottaen. Näillä toimilla tuetaan komission Suomelle antamien maakohtaisten suositusten toteutumista. Tämän erityistavoitteen toimia rahoitetaan avustusmuotoisella tuella.</p>
<p>1. Älykkäämpi Eurooppa</p>	<p><i>ET 1.2</i></p>	<p>Digitalisoituminen on Suomelle keskeinen mahdollisuus tuottavuuden lisäämiseen. Siihen liittyvä teollinen murros edellyttää tietoliikenneinfrastruktuurin ja tulevaisuuden digitaalisiin palveluihin liittyvän osaamisen vahvistamista.</p> <p>Digitalisaatio tarkoittaa digitaalisen teknologian kasvavaa integroimista päivittäiseen elämään. Digitaaliset palvelut, etätyöt ja videoneuvottelut vähentävät matkustustarvetta ja tämän johdosta kasvihuonekaasu- ja muita päästöjä. Digitaaliset palvelut tuotetaan ja jaetaan verkoissa ja palveluiden käyttäjät ovat enenevässä määrin niiden tuottajia.</p> <p>Tätä kehitystä vauhditti merkittävästi vuonna 2020 koronaviruspandemia, joka pakotti yhteiskunnan nopeasti siirtymään digitaalisten yhteyksien ja palvelujen käyttöön. Kokeemukset osoittivat käytännössä, kuinka tieto- ja viestintäteknologian yhä laajempi hyödyntäminen yhteiskunnassa parhaimmillaan tehostaa toimintoja, vähentää niiden paikkasidonnaisuutta ja tuo tarjolle uusia työkaluja ja työmenetelmiä. Koronakriisin opetuksiin ja käytännössä havaittuihin kehittämistarpeisiin tulee nopeasti tarttua TKI-toiminnassa ja yritysten tuotekehityksessä.</p> <p>Uuden teknologian ratkaisut, digitalisaatio, automaatio ja esim. robotiikka luovat mahdollisuuksia kehittää yritysten tuotantoprosesseja ja palveluja avaten samalla myös uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Kyky integroida digitaalisuutta liiketoimintaansa ei kuitenkaan aiemmin ole ollut suomalaisten yritysten vahvuus.</p> <p>Digitaaliset innovaatiokeskittymät tukevat yrityksiä ja julkisia organisaatioita uusien teknologioiden käyttöönotossa ja älykkäiden prosessien kehittämisessä niin eurooppalaisella, kansallisella kuin paikallisellakin tasolla.</p> <p>Tämän erityistavoitteen toimet vastaavat erityisesti komission vuoden 2019 maakohtaisissa suosituksissa korostamiin tutkimus- ja innovointitarpeisiin. Tämän erityistavoitteen toimia rahoitetaan avustusmuotoisella tuella.</p>

<p>1. Älykkäämpi Eurooppa</p>	<p><i>ET 1.3.</i></p>	<p>Yritysten tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot supistuivat 2010-luvulla Suomessa jyrkemmin kuin missään muussa EU-maassa. Innovaatioilla on kuitenkin huomattava vaikutus yritysten toimintaan, uusiutumiskykyyn ja menestykseen. Korkeakouluyhteistyöhön osallistuvat yritykset ovat muita aktiivisempia kehittämään tuotantoprosessejaan ja tuoteinnovaatioita sekä edistämään organisaationsa toimintaa. Korkeaan arvonlisäykseen tähtäävää innovaatiotoimintaa ja siinä esim. luovan osaamisen hyödyntämistä tulee lisätä.</p> <p>Vaikka Suomessa on merkittävää korkean teknologian osaamista monilla aloilla, on talouden monipuolisuuden puute kuitenkin edelleen haaste eikä uusissa ja pienissä yrityksissä tapahtuva kehitys ole sitä vielä kompensoinut. Innovatiiviset kansainvälisesti verkottuneet liiketoimintaekosysteemit toimivat talouskasvun moottoreina luomalla uusia kasvualoja ja uudistamalla elinkeinorakennetta. Tuottavuus pitää palauttaa kasvu-uralle kansainvälisen kilpailukykyyn lisäämiseksi. Älykkään erikoistumisen mukaisesti on hyödynnettävä uusia kasvun lähteitä mutta myös elvytettävä alueiden perinteisiä toimialoja esim. jalostusastetta kasvatamalla.</p> <p>Kuitenkin puutteet kansainvälisyydessä sekä sukupuolten välinen ammatillinen segregatio kaventavat mahdollisuuksia uusien innovaatioiden syntymiselle.</p> <p>Komissio suosittaa vuoden 2019 maakohtaisissa suosituksissa Suomea investoimaan tutkimukseen ja innovointiin, vähähiiliseen talouteen ja energiaan siirtymiseen sekä kestäväan liikenteeseen alueelliset erot huomioiden. Tämän erityistavoitteen toimilla vastataan osaltaan myös näihin tavoitteisiin. Erityistavoitteen toimia rahoitetaan avustusmuotoisella tuella.</p>
<p>2. Vihreämpi Eurooppa</p>	<p><i>ET 2.1</i></p>	<p>Suomi on sitoutunut olemaan hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä. Energiatohokkuuden kehittäminen ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen ovat tärkeässä roolissa tavoitteen saavuttamisessa. Ilmastonmuutoksen hillinnän lisäksi energiaa on tärkeää säästää myös mm. energian saatavuuden turvaamiseksi, tuontienergian tarpeen vähentämiseksi ja energiakustannusten alentamiseksi. Osana energiatohokkuuden parantamista onkin myös kiinnitettävä huomiota uusiutuvien energialähteiden käytön ja energian varastoinnin kehittämiseen.</p>

		<p>Tavoitteena on parantaa erityisesti pk-yritysten toiminnan, tuotteiden ja palveluiden energia- ja resurssitehokkuutta. Pk-yritysten energiankulutus muodostuu tuotantoprosessista ja tuotanto- ja toimitilojen lämmityksestä, valaistuksesta, laitteiden käytöstä, liikenteestä jne. vaihdellen toimialan mukaan. Pääosin kasvihuonekaasupäästöt syntyvät välillisesti sähkön ja kaukolämmön tuotannossa. Yrityksen oma polttoaineen käyttö, kuten öljylämmitys tai liikenne aiheuttaa suoria kasvihuonekaasupäästöjä.</p> <p>Kaikki yritykset kykenevät osallistumaan hiilineutraalisuutta tavoittelevan kestävän talouden edistämiseen. Uudet älykkäät ICT-sovellukset ovat yksi tehokas tapa edistää energia- ja resurssitehokkuutta. Perinteisetkin liiketoiminta-alueet hyötyvät, kun toiminta tehostuu, energiaa käytetään säästävällisesti ja raaka-aineita kierrätetään. Vastuullinen ja ympäristömyönteinen imago lisäävät asiakasuskollisuutta ja myös osaavat työntekijät vaativat työnantajiltaan ekologisesti vastuullista toimintaa. Pk-yritykset tarvitsevat tuekseen veturiyritysten, tutkimuslaitosten, koulutusorganisaatioiden sekä työmarkkina-, elinkeino- kansalais- ja kuluttajajärjestöjen yhteistyötä. Edelläkävijämarkkinoiden avulla luodaan kehittämisalustoja globaalia kysyntää ajatellen.</p> <p>Vuoden 2019 maakohtaisissa suosituksissa komissio mainitsee tutkimuksen ja innovoinnin, vähähiiliseen talouteen ja energiaan siirtymisen sekä kestävän liikenteen. Tämän erityistavoitteen toimilla tuetaan näiden kaikkien suositusten toteutumista. Tämän erityistavoitteen</p>
<p>2. Vihreämpi Eurooppa</p>	<p><i>ET 2.4</i></p>	<p>Suomi on sitoutunut olemaan hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä. Energiatohokkuuden kehittäminen ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen ovat tärkeässä roolissa tavoitteen saavuttamisessa. Ilmastonmuutoksen hillinnän lisäksi energiaa on tärkeää säästää myös mm. energian saatavuuden turvaamiseksi, tuontienergian tarpeen vähentämiseksi ja energiakustannusten alentamiseksi. Osana energiatohokkuuden parantamista onkin myös kiinnitettävä huomiota uusiutuvien energialähteiden käytön ja energian varastoinnin kehittämiseen.</p> <p>Tavoitteena on parantaa erityisesti pk-yritysten toiminnan, tuotteiden ja palveluiden energia- ja resurssitehokkuutta. Pk-yritysten energiankulutus muodostuu tuotantoprosessista ja tuotanto- ja toimitilojen lämmityksestä, valaistuksesta, laitteiden käytöstä, liikenteestä jne. vaihdellen toimialan</p>

		<p>mukaan. Pääosin kasvihuonekaasupäästöt syntyvät välillisesti sähkön ja kaukolämmön tuotannossa. Yrityksen oma polttoaineen käyttö, kuten öljylämmitys tai liikenne aiheuttaa suoria kasvihuonekaasupäästöjä.</p> <p>Kaikki yritykset kykenevät osallistumaan hiilineutraalisuutta tavoittelevan kestäväen talouden edistämiseen. Uudet älykkäät ICT-sovellukset ovat yksi tehokas tapa edistää energia- ja resurssitehokkuutta. Perinteisetkin liiketoiminta-alueet hyötyvät, kun toiminta tehostuu, energiaa käytetään säästävällisesti ja raaka-aineita kierrätetään. Vastuullinen ja ympäristömyönteinen imago lisäävät asiakasuskollisuutta ja myös osaavat työntekijät vaativat työnantajiltaan ekologisesti vastuullista toimintaa. Pk-yritykset tarvitsevat tuekseen veturiyritysten, tutkimuslaitosten, koulutusorganisaatioiden sekä työmarkkina-, elinkeino- kansalais- ja kuluttajajärjestöjen yhteistyötä. Edelläkävijämarkkinoiden avulla luodaan kehittämisalustoja globaalia kysyntää ajatellen.</p> <p>Komissio suosittaa vuoden 2019 maakohtaisissa suosituksissa Suomea investoimaan tutkimukseen ja innovointiin, vähähiiliseen talouteen ja energiaan siirtymiseen sekä kestävään liikenteeseen alueelliset erot huomioiden. Tämän erityistavoitteen toimilla tuetaan välillisesti näiden kaikkien suositusten toteuttamista. Tämän erityistavoitteen toimia rahoitetaan avustusmuotoisella tuella.</p>
<p>2. Vihreämpi Eurooppa</p>	<p><i>ET 2.6</i></p>	<p>Ilmastonmuutoksen edetessä monien uusiutuvien ja uusiutumattomien raaka-aineiden saatavuus hankaloituu tuotantoalueiden siirtyessä, satojen vähentyessä ja loughintaolosuhteiden vaikeutuessa. Kiertotalouden tavoitteena on tehostaa resurssien ja materiaalien käyttöä niin, että sekä niiden arvo että raaka-aineet säilyvät kierrossa entistä paremmin. Tällä on usein myönteinen vaikutus myös energiatehokkuuteen, mikä edistää pyrkimistä kohti hiilineutraalisuutta.</p> <p>Tuotteet tulee pyrkiä suunnittelemaan pitkäikäisiksi huomioiden samalla korjattavuus tai päivitettävyyys sekä osien kierrätettävyyys. Kun tuote käytetään tai valmistetaan uudelleen, säästetään merkittävä osa alkuperäiseen tuotantoon menneestä energiasta. Toisaalta tulee huomata, että jokainen kierrätyskerta ja kierrätysraaka-aineiden kuljetus vaativat myös energiaa ja tuottavat päästöjä.</p> <p>Teollisissa symbiooseissa yritykset tuottavat lisäarvoa toisilleen kierrättämällä tehokkaasti raaka-aineita, teknologiaa, osaamista, palveluja ja energiaa. Näin parannetaan</p>

		<p>eri toimijoiden materiaali- ja energiavirtojen tehokkaampaa keskinäistä hyödyntämistä, pyritään säilyttämään materiaalit ja niiden arvo kierrossa ja luodaan kierrätysmateriaaleista uusia kilpailukykyisiä tuotteita ja palveluita.</p> <p>Myös biotalous voi olla kiertotaloutta. Biologisia ja uusiutuvia resursseja ei kuitenkaan pidä käyttää niiden uusiutumista nopeammin jotta luontopääoma voisi vahvistua, mikä on yksi kiertotalouden keskeisistä tavoitteista</p> <p>Resurssien käytön tehostaminen avaa mahdollisuuden uusille liiketoimintamalleille, joista yhtenä esimerkkinä on jakamistalous, jossa kulutuksen luonne muuttuu omistuksesta käyttöön. Palveluilla ja digitalisaatiolla on tärkeä rooli osana sekä tuotannon että kulutuksen ja tuotteiden ja palvelujen elinkaarihallintaa.</p> <p>Komissio suosittaa vuoden 2019 maakohtaisissa suosituksissa Suomea investoimaan tutkimukseen ja innovointiin, vähähiiliseen talouteen ja energiaan siirtymiseen sekä kestävään liikenteeseen alueelliset erot huomioiden. Tällä erityistavoitteella tuetaan erityisesti erityisesti vähähiilistä taloutta edistävää tutkimusta ja innovointia. Erityistavoitteen toimia rahoitetaan avustusmuotoisella tuella.</p>
<p>3. Yhteenliitetynpi Eurooppa</p>	<p><i>ET 3.3</i></p>	<p>Itä- ja Pohjois-Suomen pitkät etäisyydet sekä harva asutus ovat ulkoisia tekijöitä, jotka vaikuttavat yritysten toimintaedellytyksiin sekä niiden sijoittumis-, liiketoiminta- ja investointipäätöksiin alueella. Yritykset huomioivat liikenne- ja logistiikkajärjestelmien toimivuuden liiketoimintaa koskevissa päätöksissään. Pienimuotoisilla pk-yritystoimintaa edistävillä liikenneinfrastruktuurihankkeilla on merkittävä vaikutus Itä- ja Pohjois-Suomen yritysinvestointeihin.</p> <p>Tuella on myös merkittävä vipuvaikutus kuntien infrastruktuuriin tekemiin investointipäätöksiin. Etenkin asukasluvultaan pienissä, harvaan asutuissa kunnissa rahoituksella on merkittävä vaikutus investointien liikkeelle lähtöön ja yritysten liiketoimintaan alueella. Harvaan asutun alueen kehittämiseen tarvitaan monipuolisia aluekehittämisen instrumentteja ja myös syrjässä sijaitsevien kuntien elinvoimaa tulee kehittää.</p> <p>Pohjoisten harvaan asuttujen alueiden lisärahoituksella parannetaan pk-yritysten kilpailukykyä kannalta tärkeitä liikenne- ja logistiikkayhteyksiä, elinkeinoelämää ja pk-yritysten toimintaympäristöä kehittäviä liikenneväyliä ja -</p>

		<p>palveluita sekä kestäväää liikennettä. Yritystoiminnan kehittyminen on toimenpiteiden ensisijainen tavoite.</p> <p>Matkailulla on merkittävä rooli Itä- ja Pohjois-Suomen alue-taloudelle. Alan kasvun keskeinen edellytys on hyvä ja toimiva infrastruktuuri. Matkailussa saavutettavuus ja help-po liikkuminen paikasta toiseen sekä sujuvat matkaketjut ovat kannattavan toiminnan elinehtoja.</p> <p>Myös OECD on kiinnittänyt huomiota NSPA-alueen saavu-tettavuuden kehittämiseen ja todennut selvityksessään, että EAKR-rahoitusta on NSPA-alueella perusteltua kohdentaa liikenneinfrastruktuuriin - erityisesti silloin, kun se aikaansaa yliaalueellisia hyötyjä ja edistää uusia yksityisen sektorin investointeja.</p> <p>Komissio suosittaa vuoden 2019 maakohtaisissa suosituk-sissa Suomea investoimaan tutkimukseen ja innovointiin, vähähiiliseen talouteen ja energiaan siirtymiseen sekä kestävään liikenteeseen alueelliset erot huomioiden. Tämän erityistavoitteen toimilla tuetaan erityisesti kestävään liiken-teen kehittämistä lähtökohtana alueelliset erot. Toimia rahoitetaan avustusmuotoisella tuella.</p>
--	--	--

Taulukko 1 ESR		
Toimintapoliittinen tavoite	Erityistavoite	Perustelut (tiivistelmä)
4. Sosiaalisempi Eurooppa	<i>ET 4.1.1</i>	<p>Työkäisen väestön osuuden ennustetaan supistuvan vuoteen 2050 asti. Väestönlisäys tapahtuu yksinomaan maahanmuuton kautta. Työllisyysaste kehittyi positiivisesti 2010-luvun loppupuolella ja yli puolet uusista työntekijöistä työllistyi työmarkkinoiden ulkopuolelta. Huolimatta työllisyyden kasvusta Suomen tärkeimmillä talouden aloilla on rakenteellinen työttömyys säilynyt suhteellisen suurena. Vaikka nuorisotyöttömyyskin on hieman vähentynyt, on se edelleen EU:n keskiarvon yläpuolella.</p> <p>Osaavan työvoiman saatavuus on merkittävä yritysten kas-vun este. Työn murros edellyttää tarvetta osaamisen päivit-tämiseen ja jatkuvaan oppimiseen. Niin digitaalisuuden li-sääntyminen kuin ilmastonmuutoksen haasteisiin vastaami-nen ja ekologiset haasteet vaikuttavat osaamisvaatimuksiin</p>

		<p>yhä enemmän. Työn tekeminen lisääntyy väliaikaisissa verkostoissa, globaaleilla alustoilla ja ilman perinteistä työntekijä-työnantajasuhdetta – tämäkin edellyttää uudenlaista osaamista. Työntekijät tulevat enenevässä määrin vaihtamaan ammattia useasti työuransa aikana ja tarvitsevat siinä tukea.</p> <p>Työvoiman ammatillinen ja alueellinen liikkuvuus on Suomessa suhteellisen vähäistä. Suomen työmarkkinoiden erityinen haaste on sukupuolten välinen ammatillinen segregatio, jonka johdosta osaamispotentiaali ei tule täysimääräisesti käyttöön. Lisäksi mm. työelämän ulkopuolella olevien osatyökykyisten työllistymistä on tarpeen edistää työllisyysasteen nostamiseksi.</p> <p>Suomen, sen eri alueiden ja yritysten elinvoimaisuuden sekä ihmisten hyvinvoinnin varmistamiseksi on koko työvoimapotentiaali saatava käyttöön. Tätä on tarpeen edistää yhteistyössä työnantajien kanssa.</p> <p>Työttömille, työvoiman ulkopuolella oleville ja työmarkkinoille heikosti integroituneille ryhmille kuten ulkomailla syntyneille sekä muille vähemmistöille tarvitaan Suomen saamien maakohtaisten suositustenkin mukaisesti monialaisia palveluita heidän aktivoimisekseen ja ohjaamiseksi avoimille työmarkkinoille, koulutukseen tai yrittäjäksi. Tarvitaan myös toimia, joilla vähennetään syrjintää ja edistetään sukupuolten tasavertaista osallistumista työmarkkinoille. Toimet rahoitetaan avustusmuotoisella tuella.</p>
	ET 4.1.6	<p>Vaikka Suomessa on toimiva koulutusjärjestelmä, ovat koulutustulokset heikentyneet, osaamistaso on kääntynyt laskuun, erot eri ryhmien välillä ovat kasvaneet, koulunkäynnin keskeyttäneiden osuus on kasvanut ja merkittäväällä osalla on puutteita perustaidoissa. OECD:n PISA-tutkimuksen mukaan nuorten osaamistaso on heikentynyt lukutaidossa, matematiikassa ja luonnontieteissä, ja alueiden välillä on havaittavissa aiempaa suurempia eroja. Erityisenä huolenaiheena on maahanmuuttajien osaaminen. PIAAC-tutkimuksen mukaan kaikkien 16-65-vuotiaiden tietoyhteiskuntataidot eivät ole sillä tasolla, jolla pärjäisi nyky-yhteiskunnassa.</p> <p>Ennakointitulosten mukaan uusista työpaikoista 80 % edellyttää korkea-astetasoista osaamista. Toimiala- ja ammattirakenteiden sisäiset muutokset vaikuttavat osaamistarpei-</p>

		<p>den ennakkointiin. Huomiota tulee kiinnittää myös sukupuolen mukaisen segregaaation lieventämiseen koulutuksessa ja työelämässä. Työnantajat tarvitsevat tukea mm. rekrytointikäytäntöjen kehittämiseen, inhimillisen pääoman hyödyntämiseen ja työelämän muutoksiin sopeutumiseen kuten mm. työ- ja yksityiselämän yhteensovittamisen edistämiseen. Jatkuva oppiminen helpottaa osaavan työvoiman saatavuutta, kasvattaa työvoiman tuottavuutta ja parantaa työorganisaatioiden johtamista.</p> <p>Muuttuvan työelämän vaatimukset lisäävät jokaisen oman osaamisen päivittämisen ja olemassa olevan osaamisen todentamisen merkitystä. Joustavien jatko- ja uudelleenkoulutusmahdollisuuksien edistäminen, ammatinvaihdon helpottaminen sekä koulusta työelämään siirtymisen tehostaminen parantavat työssä pysymisen ja uralla etenemisen mahdollisuuksia. Myös matalimman tulo- ja koulutustason aikuiskoulutuksen kehittämiseen ja koulutuksellisesti ali-edustettujen ryhmien osaamisen kasvattamiseen on tärkeää kiinnittää huomiota työmarkkinoiden polarisaatiokehityksen vähentämiseksi.</p> <p>Koulutusjärjestelmää ja eri koulutussektoreita tulee kehittää saumattomaksi kokonaisuudeksi. Osaamisen kehittämistä tukevien palvelujen, mm. henkilökohtaisen ohjauksen, tulee olla linkitettävissä monimuotoisiin työn muotoihin. Näillä toimilla tuetaan komission Suomelle antamien maakohtaisten suositusten toteutumista. Toimia rahoitetaan avustusmuotoisella tuella.</p>
	ET 4.1.7	<p>Suomessa väestön keskuudessa tapahtuu polarisaatiota ja huono-osaisuus ja köyhyys kasautuu ja periytyy. Myös alueelliset erot kasvavat. Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen riski on edelleen pieni, vaikka alueiden ja väestöryhmien välillä on jossain määrin eroja. Matalamman koulutustason omaavien vanhempien lapsilla sosiaalisen syrjäytymisen tai köyhyyden riski on suuri.</p> <p>Maahanmuuttajataustaisten lasten köyhyysriski on merkittävästi suurempi (20 prosenttiyksikköä) kuin suomalaistaustaisilla lapsilla. Köyhyydellä on kytkentä nuorten erilaisiin ongelmiin ja syrjäytymiseen sekä 16-24-vuotiaiden työkyvyttömyyseläkkeisiin.</p> <p>Suomessa on noin 70 000 koulutuksen ja työn ulkopuolella olevaa (NEET) nuorta. Työ- tai koulutuspaikan puuttuminen NEET-nuorella lisää huono-osaisuuden, syrjäytymisen ja yksinäisyyden kokemusten riskiä. Monella nuorella on haasteita osaamisessa ja elämänhallinnassa. Toisen asteen koulutuksen keskeyttäminen, työmarkkinoiden ja</p>

		<p>koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten suuri määrä ja ongelmien kasaantuminen nuorille miehille ovat keskeisiä haasteita. Mielenveysongelmat ovat olleet työkyvyttömyyseläkkeiden myöntämisen yleisin syy vuodesta 2000 saakka. Mielenveydenhäiriöt aiheuttavat työkyvyttömyyttä etenkin 18-34-vuotiaille.</p> <p>Tärkeää on tunnistaa ne keskeiset henkilöryhmät, jotka tarvitsevat tukea työllistymiseensä. Työllisyysasteen nostamisen sekä ihmisten hyvinvoinnin, osallisuuden ja yhtäläisten mahdollisuuksien edistämisen kannalta on tärkeää, että työelämän ulkopuolella olevia saadaan työelämään ja parannetaan heikossa työmarkkina-asemassa olevien edellytyksiä työllistymiseen. Työttömyys heikentää työ- ja toimintakykyä ja niin ikään vajuus työ- ja toimintakyvyssä heikentää työllistymismahdollisuuksia. Masennus on yleisin yksittäinen syy siirtymiseen työkyvyttömyyseläkkeelle. Suomen saamien maakohtaisten suositusten mukaisesti monialaiset ja moniammatilliset palvelut ovat tärkeä väline kohderyhmän tarpeisiin vastaamisessa ja aktiivisen osallisuuden edistämisessä. Kohderyhmille suunnattavien toimien vaikuttavuutta edistää sukupuolinäkökulman huomiointi.</p> <p>Erityistavoitteen toimia rahoitetaan avustusmuotoisella tuella.</p>
	<p><i>TL 5</i> <i>(ET 4.1.10)</i></p>	<p>EU-28:n alueella 23.4% lapsista määrittyi köyhiksi, suomalaisista lapsista 14.3%. Vaikka lasten köyhyys on Suomessa kansainvälisesti varsin alhaista, se kolminkertaistui vuodesta 1995 vuoteen 2007, ja toisin kuin useimmissa OECD-maissa alle 6-vuotiaiden köyhyydessä elävien määrä on edelleen kasvanut.</p> <p>Lasten pienituloisuus on ollut Suomessa viime vuosina keskimäärin hieman yli 10 prosenttia. Suomessa elää köyhyydessä kaikkiaan noin 120 000 lasta. Kahden aikuisen talouksissa pienituloisuus on vähäisempää kuin yhden vanhemman talouksissa, joissa mediaanitulo on yhden hengen talouksien ohella väestöryhmien heikoin. Lapsiperheiden köyhyys johtuu paljolti vanhempien työttömyydestä. Työttömistä yksinhuoltajaperheistä kaksi kolmasosaa on köyhiä. Näissä perheissä yllättävä taloudellinen takaisku tai sairastuminen voi helposti johtaa erittäin vakaviin ongelmiin.</p> <p>Lapsiperheiden köyhyys vaikuttaa lasten perusoikeuksien toteutumiseen, ja sillä voi olla pitkäaikaisia vaikutuksia lasten hyvinvointiin. Osa lapsiperheistä kokee kasautuvaa huono-osaisuutta, mikä uhkaa mahdollisuuksien tasa-arvon</p>

		<p>toteutumista. Eriarvoisuudesta seuraa syrjäytymistä ja yhteiskunnan polarisaatiota sekä ylisukupolvista köyhyyttä ja sosiaalisen liikkuvuuden vähenemistä.</p> <p>Ongelmien ennaltaehkäisy ja varhainen tunnistaminen ovatkin avainasemassa lasten köyhyyden ja sosiaalisen eriarvoisuuden tuottamien inhimillisten ja taloudellisten haittojen minimoimiseksi. Pitkittyvä köyhyys voi eristää lapsen ikätovereista ja aiheuttaa osattomuuden ja ulkopuolisuuden kokemuksia, jotka puolestaan altistavat kiusaamiselle. Kaikki tämä on vahingollista opinnoissa ja myöhemässä työelämässä tarvittavan stressinsietokyvyn kannalta.</p> <p>Tarjoamalla lapsille tukea ja toimintaa, joka edistää heidän osallisuuttaan ja luo heille paremmat mahdollisuudet onnistua koulussa sekä opiskelu- ja työelämässä, parannetaan tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Samalla luodaan edellytyksiä ylisukupolvisen köyhyyden vähenemiselle.</p> <p>On tärkeää kohdentaa ja organisoida ESR-toiminta niin, että se tavoittaa eniten tukea tarvitsevat lapset ja heidän perheensä mahdollisimman varhain ja matalalla kynnyksellä.</p> <p>Toimia rahoitetaan avustusmuotoisella tuella.</p> <p>.</p>
--	--	---

Taulukko 1T. Ohjelman rakenne

Tunnus	Otsikko	Tekninen tuki	Laskennan peruste	Rahasto	Tuetun alueen luokka	Valittu erityistavoite
1	Innovatiivinen Suomi	Ei	Julkinen rahoitus yhteensä	EAKR	Kehittyneemmät alueet Siirtymäalueet Syrjäisimmät ja harvaan asutut alueet	Erityistavoite 1.1, 1.2. ja 1.3
2	Hiilineutraali Suomi	Ei	Julkinen rahoitus yhteensä	EAKR	Kehittyneemmät alueet Siirtymäalueet Syrjäisimmät ja harvaan asutut alueet	Erityistavoite 2.1., 2.4. ja 2.6.
3	Saavutettavampi Suomi	Ei		EAKR	Kehittyneemmät alueet	Erityistavoite 3.3.

			Julkinen rahoitus yhteensä		Siirtymäalueet	
					Syrjäisimmät ja harvaan asutut alueet	
4	Työllistävä, osaava ja osallistava Suomi	Ei	Julkinen rahoitus yhteensä	ESR+		Eriyistävoite (i), (vi) ja (vii)
5	Lapset mukaan ottava Suomi	Ei	Julkinen rahoitus yhteensä	ESR+		Eriyistävoite (x)

2. Toimintalinjat

2.1. EAKR-toimintalinja 1: Innovatiivinen Suomi

2.1.1 Erityistavoite: Tutkimus- ja innovointivalmiuksien ja kehittyneiden teknologioiden käyttöönoton parantaminen (ET 1.1)

Tukitoimien tyypit [5554/6146/8 000]

Keskeisenä tavoitteena on TKI-intensiteetin kasvattaminen ja elinkeinoelämälähtöisen innovaatio-toiminnan edistäminen. Ohjaavana kehikkona toimivat kansallinen TKI-tiekartta sekä maakuntien älykkään erikoistumisen strategiat, joissa määritellään maakunnan lähestymistapa älykkääseen erikoistumiseen ja painopistealat, joihin kehittämispanostukset suunnataan. Älykkäällä erikoistumisella on keskeinen rooli alueellisen innovaatiokapasiteetin ja –kumppanuuksien kehittämisessä ja muutosprosessien arvioinnissa ja seurannassa. Ennakointityön vahvistaminen liittyy tähän oleellisena osana. Alueellinen ja kansallinen innovaatiotoiminta tukevat toisiaan.

Ohjelman tavoitteena on lisätä elinkeinoelämän, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten, koulutuksen järjestäjien, muiden kehittämistoimijoiden (ml. kaupungit ja kunnat sekä kolmas sektori) sekä loppukäyttäjien (kuluttajat, kansalaiset) yhteistyötä palveluiden ja tuotteiden koko arvoketjussa. Myös muita kyvykkyyksiä vahvistetaan (mm. muotoilu-, brändi- ja aineettomiin oikeuksiin liittyvä osaaminen). Jotta edelläkävijämarkkinoita voi syntyä, tarvitaan julkisia investointeja pilotointi- ja kokeilutoimiin, alustoja, joissa haetaan uudelle kehitettävälle teknologialle ja osaamiselle käyttöä ja liiketoimintaa sekä julkisten hankintaprosessien kehittämistä.

Kansallinen ja kansainvälinen verkostoituminen on keskeisessä asemassa. Koulutus- ja tutkimusorganisaatioiden työn tulokset tulee hyödyntää tehokkaammin, nopeammin ja laajemmin liiketoiminnassa. Yhteistyöllä ja osaamisen siirrolla tuetaan uuden teknologian käyttöönottoa yrityksissä. Elinkeinoelämän tarpeista lähtevää TKI-toimintaa sekä koulutusorganisaatioiden ja tutkimuslaitosten profiloitumista ja yhteistyötä keskenään ja yritysten kanssa tuetaan ohjelmassa maakuntien älykkään erikoistumisen strategioiden mukaisesti. Myös toisen asteen koulutuksen järjestäjien osaamisella ja yhteistyöllä yritysten kanssa on tässä oma tärkeä roolinsa.

Innovaatiotoimien parempaan vaikuttavuuteen pyritään kehittämällä alueellisten ja kansallisten toimien yhteensovittamista, myös mm. Business Finlandin sekä maaseutuohjelman toimenpiteiden osalta. Alueille luodaan edellytyksiä kytkeytyä osaksi kansainvälisiä arvoketjuja. Keskeisenä kanavana ovat älykkään erikoistumisen verkostot EU:n sisämarkkinoilla, ml. Itämeren alueella.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö otsakkeittain

TKI-toiminta

- vahvistetaan osaamista, ennakointi- ja innovointitoimintaa edistämällä pk-yritysten tuotteiden, materiaalien, palvelujen ja tuotantomenetelmien kehittämistä, pilotointia ja kaupallistamista sekä uusien teknologioiden käyttöönottoa ja hyödyntämistä

- tuetaan erityisesti elinkeinoelämän tarpeista lähtevien innovatiivisten ja älykkäiden ratkaisujen, toimintamallien sekä kokeilu-, pilotointi-, demonstraatio- ja oppimisympäristöjen sekä tutkimusinfrastruktuurin kehittämistä ja yhteiskäyttöä
- tuetaan mm. kaupunkien ja kuntien pilotointi- ja kokeiluympäristöjen kehittämistä
- kehitetään innovatiivisia ja kestäviä julkisia hankintoja sekä niiden parempaa hyödyntämistä referenssiympäristöinä sekä TKI-yhteistyön vaikuttavuuden kasvattajana

TKI-yhteistyö ja kehittyneiden teknologioiden käyttöönoton parantaminen

- luodaan TKI-yhteistyömalleja ja toimintatapoja korkeakoulujen, tutkimuslaitosten sekä toisen asteen koulutuksen järjestäjien ja yritysten yhteistyölle, osaamisen ja teknologian siirrolle sekä kulttuurin TKI- ja luovan osaamisen paremmalle hyödyntämiselle
- kehitetään elinkeinoelämän ja tutkimuksen yhteistyötä sekä elinkeino- ja työelämälähtöisen soveltavan tutkimuksen hyödyntämistä yritystoiminnassa
- tuetaan elinkeino- ja työelämälähtöisen TKI-toiminnan vahvistamista sekä osaamis- ja innovaatioekosysteemien syntymistä, kehittämistä ja kytkeytymistä kansallisiin ja kansainvälisiin aroverkostoihin
- tuetaan alueellisten älykkään erikoistumisen strategioiden hyvää hallintaa, toimeenpanoa ja TKI-verkostojen kytkeytymistä aroverkostoihin sekä vahvistetaan yritysten kiinnittymistä älykkään erikoistumisen prosesseihin
- tuetaan älykkääseen erikoistumiseen liittyviä alueiden välisiä ja kansainvälisiä kumppanuuksia
- edistetään teknologioiden uutta soveltamista ja tuetaan uusien teknologioiden käyttöönottoa ja skaalautumista
- tuetaan huippuosaamisen soveltamista ja teknologisten valmiuksien parantamista sekä tutkimuksessa syntyneen tiedon kanavoimista yritysten ja yhteiskunnan käyttöön

Kestävä kehitys läpileikkaavana periaatteena

Kestävä kehitys on maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Tämä tarkoittaa myös, että ympäristö, ihminen ja talous otetaan tasavertaisesti huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa.

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena innovaatiojärjestelmät toimivat aiempaa paremmin. Tiedon ja osaamisen jakaminen on parantunut ja yritysten välinen sekä yritysten innovaatioyhteistyö koulutus- ja tutkimusorganisaatioiden kanssa on lisääntynyt. Se on aiempaa enemmän julkisten ja yksityisten toimijoiden yhteiskehittämistä, perustuen älykkään erikoistumisen strategioihin sekä yhteiskunnan ja erityisesti elinkeinoelämän tarpeisiin. Pk-yritysten panostukset TKI-toimintaan ovat kasvaneet ja innovaatioiden kaupallistaminen on kehittynyt – on tuotu uusia tuotteita ja palveluita niin koti- kuin ulkomaanmarkkinoillekin. Alueelliset älykkään erikoistumisen mukaiset osaamis- ja innovaatioekosysteemit ovat vahvistuneet. Kulttuurikentän TKI-toimintaa ja luovaa osaamista hyödynnetään aiempaa enemmän yrityksissä. Ilmastonmuutoksen hillintään ja ympäristöhaittojen ja -riskien vähentämiseen sekä kiertotalouden edistämiseen on syntynyt uusia innovaatioita. Yritykset huomioivat ympäristötavoitteet entistä paremmin ja hyödyntävät ilmastonmuutokseen sopeutumisen ja hillinnän tarjoamat uudet liiketoimintamahdollisuudet. Koulutus- ja tutkimusorganisaatioiden kansainvälisyys on lisääntynyt ja TKI-yhteistyö kehittynyt EU:n ml. Itämeren alueella. Käytössä on uusia toimintatapoja elinkeinoelämän ja tutkimuksen yhteistyöhön ja osaamisen siirtoon.

Tärkeimmät kohderyhmät [204/228/1 000]

Tärkeimpiä kohderyhmiä ovat yritykset, korkeakoulut, tutkimuslaitokset, toisen asteen koulutuksen järjestäjät, kehittämissyhtiöt ja kunnat sekä näiden muodostamat verkostot ja innovaatioekosysteemit sekä yhdistykset ja säätiöt.

Toimet tasa-arvon, osallisuuden ja syrjimättömyyden edistämiseksi [608/666/2 000]

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään purkamalla ja korjaamalla suunnitelmallisesti eri alojen TKI-toiminnan segregaatiota ylläpitäviä ja sukupuolistereotyyppisiin pohjautuvia rakenteita ja asenteita sekä rekrytointikäytäntöjä.

Yhdenvertaisuus huomioidaan eri alojen TKI-toiminnassa muun muassa yhdenvertaisuussuunnitelun avulla. Toiminnassa huomioidaan tarvittaessa myös positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus nähdään kehittämistoiminnassa voimavarana: monitahoisten haasteiden ratkaisemiseen tarvitaan toisiaan täydentäviä, erilaisia näkökulmia.

Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu käyttö

[1 973 /2 000]

Kestävän kaupunkikehittämisen ITI-strategia perustuu innovaatioekosysteemien laaja-alaista kehittämistä koskeviin sopimuksiin, jotka valtio tekee 16 kaupunkiseudun kanssa; pääkaupunkiseutu (ml. 3 kaupunkia) sekä 15 muuta kaupunkia. Valinnan perusteena on kaupunkien vahva nojautumien yliopistovetoiseen kehitykseen, ts. kaupungeissa on yliopisto tai yliopistokeskus. Kaupunkien yhteisinä haasteina on jaettu tarve vahvistaa innovaatiotoiminnan ekosysteemejä, jotka voivat kilpailla globaalilla tasolla. Haasteena on vahvistaa kaupunkeja innovaatioalustoina. Kaupunkikohtaiset haasteet ja tarpeet määritellään käynnissä olevassa valmistelussa innovaatiotoiminnan ekosysteemisopimusten laatimiseksi.

Mallilla tuetaan kansainvälisesti nykyistä vetovoimaisempien innovaatiokeskittymien kehittymistä. Se perustuu kaupunkien ja valtion kumppanuuteen. Kestävän kaupunkikehittämien toimintamallissa keskeistä on eri toimijoiden yhteinen strategia ja tiivis yhteistyö yritysten, korkeakoulujen, tutkimuslaitosten ja muiden julkisten toimijoiden välillä. Kaupungit toimivat erityisesti innovaatioiden kehitysalustoina ja kokeiluympäristöinä uusien liiketoimintamahdollisuuksien aikaansaamiseksi vähähiilisiin ja resurssiviisaisiin ratkaisuihin sekä digitalisaatioon, datatalouteen ja teknologisiin murroksiin liittyen. Kestävää kaupunkikehittämistä tuetaan myös ESR-toimin.

6Aika-strategian kokemusten pohjalta on päätetty, että toimenpiteiden valinta tehdään samankaltaisella mallilla, jossa rahoitettavien toimenpiteiden valinnan päätösvalta sisältöarvion osalta on ensisijaisesti kaupunkiviranomaisilla ja näiden muodostamalla kaupunkikohtaisella johtoryhmällä. Välittävä viranomaisvastuu ohjelmanmukaisuus- ja tukikelpoisuusharkinnasta. Kestävän kaupunkikehittämisen kansallista hallintoa ja koordinaatiota varten perustetaan ohjausryhmä, jota tukee verkostoelementti vahvistaen ekosysteemejä kehittävien kaupunkien keskinäistä sekä kaupunkien ja ministeriöiden välistä vuorovaikutusta.

Toimenpiteiden rahoitukseen yhdistetään 2 EAKR-toimintalinjan rahoitusta ja ESR-rahoitusta. Strategiaa voidaan rahoittaa myös kansallisella rahoituksella sekä muulla EU-rahoituksella.

Lisäksi NSPA-ITI ks. ET 3.3.

Alueiden väliset, rajat ylittävät ja valtioiden väliset toimet (lyhenty) [2216/2462/2 000]

Maakuntien ja suuralueiden välisen yhteistyön perinteet ovat Suomessa vahvat. Ylimaakunnallinen tai kansallisen tason hanketoiminta rakentuu luontevasti esim. yhteisten älykkään erikoistumisen painopistealojen pohjalta ja kansallisen TKI-tiekartan kannustamana. Myös yhteistyö muiden ohjelmien, kuten maaseutuohjelman tai Interreg-ohjelmien tuottaa TKI-toiminnan osalta lisäarvoa. Rajapintaa ja vuorovaikutusta kansallisen TKI-rahoituksen, kuten Business Finlandin kanssa tiivistetään kuitenkin edelleen.

Arktisen strategian mukaisessa TKI-toiminnassa on olennaista tunnistaa toimintaympäristön ja käytännön työssä kohdattavat ongelmat ja hakea niihin yhdessä ratkaisuja. Digitalisaatiota tulee käyttää arktisella alueella julkisten palveluiden kehittämisen välineenä, esim. pitkät etäisyydet tuovat haasteita modernien julkisten opetus- ja sote-palveluiden tarjoamiseen harvaan asutuilla arktisilla alueilla. Pohjoisimman arktisen alueen hauraus mutta myös perinteinen osaaminen ja taidot ovat alueen erityispiirre, minkä vuoksi alue voi toimia edelläkävijänä ratkaistaessa ilmastonmuutokseen liittyviä kysymyksiä. Arktisen tieteen, tutkimuksen ja datankäsittelyn keskittymä Pohjois-Suomessa (mm. Geofysiikan observatorio, Ilmatieteenlaitos, CSC) ja sen kehittyminen sekä kytkeytymisen edistäminen maailmanlaajuisen verkostoon koko Suomen kannalta on tärkeää.

EU:n Itämeren alueen strategia (EUSBSR) vastaa niihin haasteisiin, jotka ovat yhteisiä Itämeren alueen maille. Strategian prioriteetit ja toimenpiteet esitellään Itämeren strategian toimeenpanosuunnitelmassa ([www-linkki](#)), joka on pohjana Itämeren alueen strategian toimeenpanon rahoittamiselle. Rahoitettavien toimien tulee tukea yhtä tai useampaa toimeenpanosuunnitelman toimea. Rahoitettavat toimet voivat olla hankkeita, hankeryhmiä tai hankealustoja. Synkronoidut hankehaut ovat mahdollisia.

Suomelle tärkeitä erityistavoitteen 1.1. teemoja ovat kansainvälisten TKI-verkostojen kehittäminen ja Itämeren alueen hiilineutraaliuteen pyrkimistä edistävät kansainväliset yhteistyöhankkeet. Itämeren aluetta laajemminkin yhteistyötä harjoitetaan RIS3-verkostojen, Euroopan horisontti –hankkeiden ja esim. Industrial Transition –pilottien puitteissa.

Hanketoiminnassa osallistutaan myös muuhun kansainväliseen yhteistyöhön, kuten Venäjä-yhteistyöhön ja pohjoismaiseen yhteistyöhön, esim. Itä- ja Pohjois-Suomi tekee tiivistä yhteistyötä Pohjois-Ruotsin ja Pohjois-Norjan harvaan asuttujen alueiden kanssa.

Indikaattorit *(täydennetään/täsmennetään)*

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

TL/ET	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Alueluokka	Välitavoite (2024)	Tavoite (2029)
1/1.1	RCO01	Tuetut yritykset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
1/1.1	RCO02	Avustuksilla tuetut yritykset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
1/1.1	RCO04	Muuta kuin rahoitustukea saaneet yritykset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
1/1.1	RCO07	Yhteisiin tutkimushankkeisiin osallistuvat tutkimuslaitokset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
1/1.1	RCO96		euro	Kehittyneet		

		Alueiden väliset investoinnit innovatiivisiin EU-hankkeisiin		Siirtymä		
				NSPA		
1/1.1	NO01	Tutkimus- ja kehittämissinstituutioiden vetämään hankkeeseen osallistuneet yritykset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
1/1.1	NO02	TKI-infrastruktuuri-investoinnit	euro	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

TL/ET	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Alueluokka	Perustaso tai viitearvo	Viitevuosi	Tavoite (2029)	Tietolähde [200]	Huomautukset [200]
1/1.1	RCR01	Tuettuihin yksiköihin syntyneet työpaikat	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.1	RCR01b	Tuettuihin yksiköihin syntyneet työpaikat, naisten	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.1	RCR03	Tuote- tai prosessi-innovaatioita tekevät pk-yritykset	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.1	RCR05	Itse innovoivat pk-yritykset	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.1	RCR06	Toimitetut patenttihakemukset	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.1	RCR07	Tavaramerkki- ja mallihakemukset	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.1	RCR102	Tuettuihin yksiköihin syntyneet TKI-työpaikat	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.1	RCR102b	Tuettuihin yksiköihin syntyneet TKI-työpaikat, naisten	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.1	NR01	Uudet TKI-toimijoiden, julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyömallit, verkostot ja innovaatioekosysteemit	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.1	NR02	Yritykset, jotka käynnistävät TKI-toiminnan tai TKI-yhteistyön tutkimuslaitosten kanssa	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.1	NR03	Verkostojen ja innovaatioekosysteemien kehittämät innovaatiot	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.1	NR04		kpl	Kehittyneet					

		TKI-infrastruktuurien yhteiskäyttö: yritysten ja tutkimuslaitosten määrä		Siirtymä					
				NSPA					

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU) tukitoimityypin mukaan

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä (täydennetään)

TL/ET	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
1/1.1	EAKR	003	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.1	EAKR	006	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.1	EAKR	007	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.1	EAKR	008	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.1	EAKR	009	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.1	EAKR	019	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.1	EAKR	020	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.1	EAKR	021	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.1	EAKR	022	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.1	EAKR	023	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	

Käytettävät koodit:

003 Investoinnit julkisten tutkimuskeskusten ja korkeakoulujen käyttöomaisuuteen, joka on suorassa yhteydessä tutkimukseen ja innovointiin

- 006 Investoinnit julkisten tutkimuskeskusten ja korkeakoulujen aineettomaan omaisuuteen, joka on suorassa yhteydessä tutkimukseen ja innovointiin
- 007 Tutkimus ja innovointi mikroyrityksissä, myös verkottuminen (teollinen tutkimus, kokeellinen kehittäminen, toteutettavuustutkimukset)
- 008 Tutkimus ja innovointi pienissä ja keskisuurissa yrityksissä, myös verkottuminen
- 009 Tutkimus ja innovointi julkisissa tutkimuskeskuksissa, korkeakouluissa ja osaamiskeskuksissa, myös verkottuminen (teollinen tutkimus, kokeellinen kehittäminen, toteutettavuustutkimukset)
- 019 Pääasiassa pk-yrityksiä hyödyttävät innovointiklusterituki ja yritysverkostot
- 020 Innovointiprosessit pk-yrityksissä (prosessien, organisaation, markkinoinnin, yhteiskehittämisen, käyttäjien ja kysynnän ohjaama innovointi)
- 021 Teknologian siirto ja yhteistyö yritysten, tutkimuskeskusten ja korkea-asteen koulutuksen välillä
- 022 Tutkimus- ja innovointiprosessit, yritysten välinen teknologian siirto ja yhteistyö, jossa keskitytään vähähiiliseen talouteen sekä kykyyn selviytyä ilmastonmuutoksesta ja sopeutua siihen
- 023 Tutkimus- ja innovointiprosessit, yritysten välinen teknologian siirto ja yhteistyö, jossa keskitytään kiertotalouteen

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto (täydennetään)

TL/ET	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
1/1.1	EAKR	01	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	

01 Avustus

02 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: oman pääoman ehtoinen tai oman pääoman luonteinen

03 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: laina

04 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: vakuus

05 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: lisätuki

06 Palkinto

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste (täydennetään)

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste	Toimintalinjan numero	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
	1	EAKR	Kehittyneemmät alueet Siirtymäalueet Syrjäisimmät ja harvaan asutut alueet	1.1		

Yhdennetyt alueelliset investoinnit

11 Lähiöt

12 Kaupungit ja esikaupunkialueet

13 Toiminnalliset kaupunkialueet

14 Vuoristoalueet

15 Saaret ja rannikkoalueet

16 Harvaan asutut alueet

17 Muuntyyppiset kohdealueet

Muut lähestymistavat

41 Lähiöt

- 42 Kapungit ja esikaupunkialueet
- 43 Toiminnalliset kaupunkialueet
- 44 Vuoristoalueet
- 45 Saaret ja rannikkoalueet
- 46 Harvaan asutut alueet
- 47 Muuntyyppiset kohdealueet
- 48 Ei alueellista kohdentamista

2.1.2 Erityistavoite: Digitalisaation etujen hyödyntäminen kansalaisten, yritysten ja julkishallinnon hyväksi (ET 1.2)

Rahastojen tukitoimet

Tukitoimien tyypit [7486/8254/8 000]

Ohjelmalla tavoitellaan digitalisaation, datataloutteen ja teknologisiin murroksiin liittyvien liiketoimintamahdollisuuksien kokonaisvaltaista hyödyntämistä. Digitaalisuutta edistävän TKI-toiminnan tulosten käyttöönotto ja skaalautuminen ovat keskeisessä asemassa liiketoiminnan kasvun mahdollistamiseksi.

Koronaepidemia toi esiin akuutin tarpeen vauhdittaa yritysten digitaalista liiketoimintaosaamista. Yrittäjille tarjotaan tukea digitalisaation hyödyntämiseen ja käyttöönottoon sekä palveluprosessien muuttamiseen digitaaliseen muotoon, uusien digitaalisten asiointikanavien kehittämiseen, uudelleen arvonluontiin ja ansaintakeinojen mahdollisuuksiin (esim. jakamis-, alusta- ja luova talous sekä datapohjaiset palvelut).

Tavoitteena on tukea myös yritysten ja tutkimuksen yhteiskehittämistä, hyödyntäen tutkimusinfrastruktuureja ja edistäen testausta ja kokeiluja. Siten edistetään osaamisen siirtoa ja uuden teknologian hyödyntämistä yritysten liiketoiminnassa. Digitaalisia palveluja kehitetään asiakaslähtöisiksi, turvallisiksi ja digitaalisuuden mahdollisuuksia laajasti hyödyntäviksi. Julkisen sektorin digitalisaatio ja rohkeat kokeilut tuovat merkittävän lisän ekosysteemien toimintaan.

Digitaalisuuden kehittymistä edistetään myös tukemalla kaupunkien, kuntien ja yhteisöjen digitaalista siirtymää ja nopeuttamalla digitaalisten sisämarkkinoiden hyötyjen tuottamista kaikille paikallisille yhteisöille ja kansalaisille. Digitalisaation vauhdittamiseksi tuetaan ja kehitetään innovaatio- ja osaamiskeskitymiä ja digitaalisten oppimisympäristöjen kehittämistä sekä parannetaan organisaatioiden tietoturvaa ja kybervalmiuksia.

Ohjelman avulla käynnistetään ja kehitetään asiantuntijaorganisaatioiden muodostamia digitaalisia innovaatiokeskuksia (digital innovation hub, DIH) ja edistetään niiden välistä yhteistyötä niin eurooppalaisella, kansallisella kuin alueellisella tasolla. Euroopan tasolla toimivien EDIH –konsortioiden erityisvahvuutena tulee olla Euroopan digitalisaatiostrategian ja Digitaalinen Eurooppa –ohjelman mukainen erikoistuminen eurooppalaisen digitalisaatiokehityksen kannalta merkittävimpiin teknologioihin eli suurteholaskentaan, tekoälyyn, koneoppimiseen ja kyberturvallisuuteen.

Digitaaliset innovaatiokeskukset tarjoavat yrityksille kanavan laajempaan asiantuntija- ja palveluverkostoon. Osaamiskeskukset toimivat yli rajojen, verkostoituen kansallisella ja EU-tasolla ja avaten tutkimusinfrastruktuurien yhteiskäyttömahdollisuuksia. Toimijat ja toiminta verkottuvat ja linkittyvät siten muuhun paikalliseen, kansalliseen ja eurooppalaiseen kehittämiseen. Verkosto tarjoaa erityisesti pk-yritysten käyttöön laajan valikoiman digitaalisia palveluja sekä tukea tietopohjaisen liiketoiminnan luomiseen.

Digitalisaatio ja uudet teknologiat vauhdittavat kehitystä ja kasvua uusissa kehittämisskohteissa kuten robotiikka, IoT, 3D-tulostus, tekoäly sekä arvoketjujen eri järjestelmien ja koneiden digitaalinen yhdistäminen. Digitalisaation lisääntyessä myös kyberturvallisuuteen liittyvät haasteet korostuvat.

Koneet integroituvat osaksi älykkäitä järjestelmiä verkostomaisessa toimintaympäristössä, jossa tekoälyllä on merkittävä rooli. Asiat tapahtuvat automatisoidusti ja ennakoitavasti. Teknologioiden kehittämiseen liittyvillä pilotointi- ja kehitysympäristöillä luodaan perusta osaamisen kasvuun.

Ohjelmalla vahvistetaan yritysten uudistumiskykyä huomioiden digitalisaation ja robotisaation luomat tehokkuusedut, virtuaalimaailman ja tekoälyn hyödyntäminen, integraatio eri laitteiden välillä, data-analytiikan ja big datan hyödyntäminen sekä dataan perustuvat uudet palvelut ja liiketoimintamallit. Lisäksi edistetään digitransformatiivisten yritysten perustamista ja kehittämistä osana digitalisaation synnyttämää liiketoimintamurrosta ja kasvu- ja kansainvälistymismahdollisuuksia.

Toimenpiteillä kehitetään myös älykkäitä ratkaisuja liikenteen ja liikkumisen, kuljetus- ja matkaketterien sekä palvelujen saavutettavuuden tarpeisiin (ml. mobiilit ratkaisut). Ohjelman tavoitteena on edistää jo rakennettujen, tehokkaiden ja toimintavarmojen valokuituverkkojen ja niihin varattujen käyttöliittymien käyttöönottoa mm. tukemalla julkisen ja yksityisen sektorin toimijoiden alueellisen sekä kansallisen tason yhteistoimintaa. Digitaalisilla ratkaisuilla tuetaan monipaikkaista asumista sekä monipaikkaisen ja paikkariippumattoman työn ja etätöiden tekemistä. Digitaalinen siirtymä vauhdittaa siten laajasti myös vihreää siirtymää.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö otsakkeittain

Digitalisaatio ja sitä hyödyntävät teknologiat

- edistetään digitalisaation hyödyntämistä TKI-toiminnassa, yksityisen ja julkisen sektorin haasteissa ja kehittämisessä, palveluiden kehittämisessä ja saavutettavuudessa sekä teknologisiin murroksiin liittyvien uusien liiketoimintamahdollisuuksien kehittämisessä
- tuetaan uusien digitaalisten työmenetelmien käyttöönottoa sekä julkisella että yksityisellä sektorilla
- edistetään digitalisaation ja sitä hyödyntävien teknologioiden soveltamista ja hyödyntämistä (esim. avoin data, robotiikka, automaatio, IOT, kyberturvallisuus, data-analytiikka, tekoäly)
- tuetaan julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden yhteistyötä ja palvelujen yhteiskehittämistä
- tuetaan digitaalisten innovaatiokeskusten (digital innovation hub) käynnistämistä, kehittämistä ja yhteistyötä niin eurooppalaisella, kansallisella kuin alueellisella tasolla
- tuetaan investointeja uusien digitaalisten ratkaisujen pilotointiin tukemalla esimerkiksi demonstraatio- ja laboratorioympäristöjä kehitysalustoina
- tuetaan digitaalisten teknologioiden soveltamista ja siihen liittyvää TKI-toimintaa
- edistetään jo rakennettujen tehokkaiden tietoliikenneverkkojen käyttöönottoa ja täysimääräistä hyödyntämistä kapasiteettia vaativien palvelujen välityskanavina
- tuetaan älykkään ja vähäpäästöisen liikkumisen innovaatioita ja digitalisaatiota
- tuetaan digitaalisuuden eri mahdollisuuksien tuomista palvelukenttään kuten virtuaalisuutta ja ennakoivien palvelujen kehittämistä dataa hyödyntämällä eri toimialoilla ja sektoreilla

Digitalisaation edistäminen yritystoiminnassa

- tuetaan uusien teknologioiden ja digitaalisten työkalujen ja tuotteiden, palvelujen ja liiketoimintamallien ja -prosessien kehittämistä, soveltamista ja käyttöönottoa yritysten, palvelujen ja ratkaisujen kehittämisessä sekä vahvistetaan pk-yritysten kyber- ja tietoturvalmiuksia
- tuetaan pk-yritysten digitalisaatiota automaatioasteen nostamisessa, robotisaatiossa sekä uusien teknologioiden soveltamista ja käyttöönottoa yritysten, palvelujen ja ratkaisujen kehittämisessä
- vahvistetaan mikro- ja pk-yritysten valmiuksia digitalisaatioon (esim. uudet digitaaliset tuotteet, palvelut, liiketoimintamallit ja -prosessit)
- tuetaan yritysten sähköistä liiketoiminnan, asiakaspalvelun ja teknologisen osaamisen kehittämistä ja teknologian käyttöönottoa

Kestävä kehitys läpileikkaavana periaatteena

Kestävä kehitys on maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Tämä tarkoittaa myös, että ympäristö, ihminen ja talous otetaan tasavertaisesti huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa.

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena digitalisaation käyttö ja sen hyödyntämiseen liittyvä osaaminen on kasvanut ja eri toimijoiden yhteistyö lisääntynyt. Tutkimuslaitosten tutkimusinfrastruktuurit ovat aikaisempaa laajemmin yhteiskäytössä. Digitaalisten innovaatiokeskusten toiminta palvelee yritysten digitalisaation tarpeita ja yritykset ovat kiinnittyneet eurooppalaisiin arvoverkostoihin. Julkisen ja yksityisen sektorin yhteiskehittäminen ja moniammatillinen yhteistyön tuloksen yhteiskunnan tarpeita vastaavien digitaalisten palvelujen ja palvelukanavien tarjonta sekä käyttöönotto ovat laajentuneet. Rakennetut valokuituverkot ovat kattavammin käytössä ja niiden päälle rakennettuja palveluja on laajasti tutkimuksen, elinkeinoelämän, opetuksen ja eri yhteiskunnan toimintojen käytössä. Paikkariippumattoman työn, etätöiden ja monipaikkaisen asumisen ja työn mahdollisuudet ovat aiempaa paremmat ja niitä hyödynnetään. Suomen asema digitalisaation edelläkävijänä on vahvistunut.

Tärkeimmät kohderyhmät [205/227/1 000]

Yritykset, korkeakoulut, tutkimuslaitokset, toisen asteen koulutuksen järjestäjät, kehittämissyhtiöt ja kunnat ja kuntayhtymät sekä näiden muodostamat verkostot ja innovaatioekosysteemit sekä yhdistykset, osuuskunnat ja säätiöt.

Toimet tasa-arvon, osallisuuden ja syrjimättömyyden edistämiseksi [595/646/2 000]

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään työ- ja koulutusurien sukupuolenmukaista eriytymistä ylläpitäviä rakenteita. Lisätään organisaatioiden ja yksilöiden tasa-arvo-osaamista, edistetään sukupuolisteoreotyyppien tunnistamista sekä kehitetään rekrytointikäytäntöjä. Toimialoittainen, sukupuolenmukainen segregatio huomioidaan ja pyritään tukemaan sekä naisvaltaisia että miesvaltaisia toimialoja.

Yhdenvertaisuus huomioidaan muun muassa ohjelmaston yhdenvertaisuussuunnittelun avulla. Toiminnassa huomioidaan tarvittaessa positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi.

Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu käyttö [2 000]

Kestävän kaupunkikehittämisen ITI-strategia ks. ET 1.1.

Alueiden väliset, rajat ylittävät ja valtioiden väliset toimet [1749/1931/2 000]

Digitalisaation edistämiseksi maakuntien ja suuralueiden välinen yhteistyö perustuu älykkäässä erikoistumisessa ja maakuntastrategioissa tehtyihin valintoihin. Synergiahyötyjä saadaan tekemällä yhteistyötä maaseutuohjelmasta ja kansallisesta rahoituksesta vastaavien toimijoiden kanssa. Teknologian laajan käyttöönoton, digitaalisten valmiuksien ja digitaalisten innovaatiokeskittyminen kehittämiseen kannalta tärkeää on kansainvälinen verkostoituminen. Tässä voidaan hyödyntää alueellisten kehitys- ja investointirahastojen ohella Euroopan horisontti- ja digitaalinen Eurooppa -ohjelmaa. Digitaalinen siirtymä tukee alueiden ilmastonmuutokseen vaikuttamisen tavoitteita ja toimia, edistää erityisesti arktisen alueen sopeutumista ilmastonmuutokseen ja vahvistaa arktisen alueen mainetta kestävä kehityksen edistäjänä.

EU:n Itämeren alueen strategia (EUSBSR) vastaa niihin haasteisiin, jotka ovat yhteisiä Itämeren alueen maille. Strategian prioriteetit ja toimenpiteet esitellään Itämeren strategian toimeenpanosuunnitelmassa (www-linkki), joka on pohjana Itämeren alueen strategian toimeenpanon rahoittamiselle. Rahoitettavien toimien tulee tukea yhtä tai useampaa toimeenpanosuunnitelman toimea. Rahoitettavat toimet voivat olla hankkeita, hankeryhmiä tai hankealustoja. Synkronoidut hankehaut ovat mahdollisia.

Suomen näkökulmasta erityistavoitteen 1.2. tärkeitä teemoja ovat kansainvälisen EDIH-verkoston kehittäminen ja Itämeren alueen digitalisaatioon liittyvät kansainväliset yhteistyöhankkeet. Itämeren aluetta laajemminkin yhteistyötä harjoitetaan esim. RIS3-verkostojen ja Euroopan horisontti – hankkeiden puitteissa.

Hanketoiminnassa osallistutaan myös muuhun kansainväliseen yhteistyöhön, kuten Venäjä-yhteistyöhön ja pohjoismaiseen yhteistyöhön, esim. Itä- ja Pohjois-Suomi tekee tiivistä yhteistyötä Pohjois-Ruotsin ja Pohjois-Norjan harvaan asuttujen alueiden kanssa.

Indikaattorit (täydennetään/täsmennetään)

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

TL/ET	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Alueluokka	Välitavoite (2024)	Tavoite (2029)
1/1.2	RCO01	Tuetut yritykset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
1/1.2	RCO02	Avustuksilla tuetut yritykset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
1/1.2	RCO04	Muuta kuin rahoitustukea saaneet yritykset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
1/1.2	RCO13	Yrityksille kehitettyjen digipalveluiden ja -tuotteiden arvo	euro	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
1/1.2	RCO14	Digipalvelujen ja -sovellusten kehittämiseen tukea saaneet julkiset laitokset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
1/1.2	NO03	Digitaalisten innovaatiokeskittymien (DIH)	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		

		palveluja käyttäneet yritykset		NSPA		
1/1.2	NO04	Digitaalisten innovaatiokeskittymien (DIH) palveluja käyttäneet julkisen sektorin toimijat	euro	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

TL/ET	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Alueluokka	Perustaso tai viitearvo	Viitevuosi	Tavoite (2029)	Tietolähde [200]	Huomautukset [200]
1/1.2	RCR03	Tuote- tai prosessi-innovaatioita tekevät pk-yritykset	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.2	RCR05	Itse innovoivat pk-yritykset	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.2	RCR06	Toimitetut patenttihakemukset	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.2	RCR07	Tavaramerkki- ja mallihakemukset	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.2	RCR102	Tuettuihin yksiköihin syntyneet TKI-työpaikat	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.2	RCR102b	Tuettuihin yksiköihin syntyneet TKI-työpaikat, naisten	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.2	NR05	Digitalisaation merkitys liiketoiminnalle	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU) tukitoimityypin mukaan**Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä (täydennetään)**

TL/ET	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
1/1.2	EAKR	010	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.2	EAKR	012	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.2	EAKR	013	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.2	EAKR	010	Kehittyneet	

			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.2	EAKR	012	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.2	EAKR	013	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.2	EAKR	063	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.2	EAKR	084	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	

Käytettävät koodit:

010 Pk-yritysten digitointi (mukaan lukien verkkokauppa ja -liiketoiminta, verkottuneet liiketoimintaprosessit, digitaaliset innovointikeskukset, elävät laboratoriot, verkkoyrittäjät ja tieto- ja viestintätekniikan startup-yritykset, yritystenvälinen kauppa)

012 Tietotekniikkapalvelut ja digitaalisten taitojen ja digitaalisen osallisuuden sovellutukset

013 Sähköisen terveydenhuollon palvelut ja sovellukset (mukaan lukien sähköinen hoito, esineiden internet fyysisistä aktiivisuutta ja tietotekniikka-avusteista asumista varten)

063 Liikenteen digitalisointi: maantiet

084 Liikenteen digitalisointi: muut liikennemuodot

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto (täydennetään)

TL/ET	Rahasto	Koodi	Aluealuokka	Määrä (euroa)
1/1.2	EAKR	01	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	

07 Avustus

08 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: oman pääoman ehtoinen tai oman pääoman luonteinen

09 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: laina

10 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: vakuus

11 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: lisätuki

12 Palkinto

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste (täydennetään)

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste					
Toimintalinjan numero	Rahasto	Aluealuokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
1	EAKR	Kehittyneemmät alueet Siirtymäalueet Syrjäisimmät ja harvaan asutut alueet	1.2		

Yhdennetyt alueelliset investoinnit

- 11 Lähiöt
- 12 Kaupungit ja esikaupunkialueet
- 13 Toiminnalliset kaupunkialueet
- 14 Vuoristoalueet
- 15 Saaret ja rannikkoalueet
- 16 Harvaan asutut alueet
- 17 Muuntyyppiset kohdealueet

Muut lähestymistavat

- 41 Lähiöt
- 42 Kaupungit ja esikaupunkialueet
- 43 Toiminnalliset kaupunkialueet
- 44 Vuoristoalueet
- 45 Saaret ja rannikkoalueet
- 46 Harvaan asutut alueet
- 47 Muuntyyppiset kohdealueet
- 48 Ei alueellista kohdentamista

2.1.3 Erityistavoite: Pk-yritysten kasvun ja kilpailukyvyn parantaminen (ET 1.3)

Rahastojen tukitoimet

Tukitoimien tyypit [4177/4618/8 000]

Tavoitteena on pk-yritysten resurssiviisas kasvu koti- ja ulkomaanmarkkinoilla sekä toiminnan uudistuminen tukemalla niiden kasvu- ja kansainvälistymisvalmiuksia, liiketoimintaosaamista, digitalisaatiota sekä kasvua, uudistumista ja tuottavuutta edistäviä investointeja ja TKI-toimintaa. Tavoitteena on myös uudistaa liiketoimintamalleja esim. jakamis- ja alustataloudessa sekä datapohjaisissa palveluissa. Pk-yritysten yhteistyön ja verkostoitumisen edistäminen sekä liiketoimintaosamisen parantaminen erityisesti älykkään erikoistumisen kärkialoilla ovat myös keskeisiä tavoitteita.

Pk-yritysten kasvua ja kansainvälistymistä tavoitellaan lisäämällä yritysten kykyjä ja valmiutta laajentaa yrityksen markkina-aluetta tukemalla investointeja ja kehittämishankkeita, parantamalla liiketoimintaympäristöä sekä kehittämällä yritysklustereita, verkostoja ja muita yhteistyön muotoja. Kansainvälisiä rekrytointeja edistetään mm. älykkään erikoistumisen toimialoilla sekä työvoimapulasta kärsivillä aloilla. Yritysten innovointikykyä monipuolistetaan myös lieventämällä sukupuolten ammatillista eriytymistä. Yhteistyö korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten kanssa vahvistaa pk-yritystoimintaa.

Pk-yritysten innovointitoimintaa vahvistetaan mm. edistämällä tuotteiden, materiaalien, palvelujen ja tuotantomenetelmien kehittämistä, prototyyppejä, pilotointia, demonstrointia, skaalaamista ja kaupallistamista sekä uusien teknologioiden käyttöönottoa. Alueelliset kokeilut voivat toimia näitä tavoitteita tukevana alustana esimerkiksi julkisen sektorin kanssa tehtävän yhteistyön puitteissa.

Toiminnassa huomioidaan maakuntien älykkään erikoistumisen strategiat ja niiden painoalat sekä maakuntaohjelmat. Älykäs erikoistuminen tukee pk-yritysten kasvun edellytyksiä lisäten mm. verkostoitumista ja yhteistyötä.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö otsakkeittain

Pk-yritysten kasvu ja kansainvälistyminen

- parannetaan pk-yritysten kasvu-, kansainvälistymis-, markkinointi- ja innovointivalmiuksia
- tuetaan pk-yritysten kasvua ja kansainvälistymistä tukevia, toimintaa uudistavia ja tuottavuutta lisääviä investointeja
- parannetaan pk-yritysten osaamista osana liiketoiminnan kehittämistä

Pk-yritysten TKI-toiminta

- tuetaan pk-yritysten tuotteiden, palveluiden ja tuotantomenetelmien kehittämistä ja kaupallistamista sekä innovatiivisten liiketoimintakonseptien syntymistä huomioiden ilmastokestävyys
- tuetaan aktiivista innovaatiotoimintaa edistävien prosessien käyttöönottoa yrityksissä

- kehitetään kestävien uusien toimintatapojen, teknologioiden ja ratkaisujen soveltamista yrityksissä sekä edistetään niihin liittyvää yritystoimintaa
- vahvistetaan hiilineutraaliin talouteen liittyvää liiketoiminta- ja markkinaosaamista ja kehitetään uusia tuote- ja palvelukonsepteja
- vahvistetaan pk-yritysten valmiuksia luovan osaamisen hyödyntämiseen (esim. uudet digitaaliset tuotteet, palvelut ja liiketoimintamallit, muotoiluosaaminen)

Uusi liiketoiminta ja verkostoitumisen edistäminen

- tuetaan uutta tai uudistuvaa liiketoimintaa sekä yritysten jatkuvuutta omistajavaihdoksia edistämällä, kehitetään uusia tapoja tukea uutta liiketoimintaa (ml. yrityskehittämö- ja hautomomallit) ja luodaan yritysneuvontaan liittyviä uusia toimintamalleja
- kehitetään ekosysteemejä, osaamiskeskittymiä ja verkostoja sekä tuetaan muita yhteistyömuotoja, joihin voi osallistua myös suuria yrityksiä

Kestävä kehitys läpileikkaavana periaatteena

Kestävä kehitys on maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Tämä tarkoittaa myös, että ympäristö, ihminen ja talous otetaan tasavertaisesti huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa.

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena pk-yritysten kasvu on nopeutunut ja tuottavuus on kasvanut sekä innovaatio-, liiketoiminta- ja kansainvälistymisosaaminen on lisääntynyt. Suomessa on enemmän kilpailukykyisiä yrityksiä, jotka hakevat kasvua, kansainvälistyvät, uudistavat liiketoimintamallejaan, lisäävät tuottavuuttaan, kehittävät innovaatioita markkinoille ja toimivat arvoverkostoissa. Uudet innovaatiot liittyvät esim. kiertotalouteen sekä hiilineutraaliin talouteen ja ilmastomuutoksen hillitsemiseen ja siihen sopeutumiseen. Lopputuloksena on myös enemmän yrityksiä, jotka hyödyntävät digitaalisuutta ja luovaa osaamista liiketoiminnassaan, lisäävät liikevaihtoaan sähköisten palvelujen ja tuotteiden avulla ja kehittävät liiketoimintaansa uudistuvan teknologian avulla.

Tärkeimmät kohderyhmät [149/166/1 000]

Tärkeimpiä kohderyhmiä ovat pk- ja mikroyritykset. Myös kunnat, kehittämissyhtiöt, tutkimus- ja koulutusorganisaatiot, yhdistykset ja säätiöt voivat olla kohderyhminä.

Toimet tasa-arvon, osallisuuden ja syrjimättömyyden edistämiseksi [595/646/2 000]

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään työ- ja koulutusurien sukupuolenmukaista eriytymistä ylläpitäviä rakenteita. Lisätään organisaatioiden ja yksilöiden tasa-arvo-osaamista, edistetään sukupuolisteoreotyyppien tunnistamista sekä kehitetään rekrytointikäytäntöjä. Toimialoittainen, sukupuolenmukainen segregatio huomioidaan ja pyritään tukemaan sekä naisvaltaisia että miesvaltaisia toimialoja.

Yhdenvertaisuus huomioidaan muun muassa ohjelmaston yhdenvertaisuussuunnittelun avulla. Toiminnassa huomioidaan tarvittaessa positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus nähdään kehittämistoiminnassa voimavarana: monitahoisten haasteiden ratkaisemiseen tarvitaan toisiaan täydentäviä, erilaisia näkökulmia.

Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu käyttö [1/2 000]

Kestävän kaupunkikehittämisen ITI-strategia ks. ET 1.1.

Indikaattorit (täydennetään/täsmennetään)

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

TL/ET	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Alueluokka	Välitavoite (2024)	Tavoite (2029)
1/1.3	RCO01	Tuetut yritykset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
1/1.3	RCO02	Avustuksilla tuetut yritykset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
1/1.3	RCO04	Muuta kuin rahoitustukea saaneet yritykset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
1/1.3	RCO05	Uudet yritykset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
1/1.3	RCO05b	Uudet yritykset, naisten	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
1/1.3	RCO103	High growth enterprises supported	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
1/1.3	NO05	Yritykset hankkeissa, joissa keskeinen tavoite on yritysten kasvu ja kansainvälinen liiketoiminta	euro	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

TL/ET	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Alueluokka	Perustaso tai viitearvo	Viitevuosi	Tavoite (2029)	Tietolähde [200]	Huomautukset [200]
1/1.3	RCR01	Tuettuihin yksiköihin luodut työpaikat	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.3	RCR01b	Tuettuihin yksiköihin luodut työpaikat, naisten	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.3	RCR02	Yksityiset investoinnit, jotka ovat saaneet julkista tukea (josta avustuksia, rahoitusvälineitä)	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.1	RCR03		kpl	Kehittyneet					

		Tuote- tai prosessi-innovaatioita tekevät pk-yritykset		Siirtymä					
				NSPA					
1/1.1	RCR05	Itse innovoivat pk-yritykset	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.3	RCR06	Toimitetut patenttihakemukset	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.3	RCR07	Tavaramerkki- ja mallihakemukset	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.3	NR06	Pk-yritys, joka aloittaa uuden liiketoiminnan	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.3	NR07	Pk-yritys, jossa merkittävä liikevaihdon tai henkilöstön lisäys	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
1/1.3	NR08	Pk-yritys, joka aloittaa viennin tai laajentaa uudelle vientimarkkina-alueelle	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU) tukitoimityypin mukaan

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä (täydennetään)

TL/ET	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
1/1.3	EAKR	010	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.3	EAKR	014	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.3	EAKR	015	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.3	EAKR	016	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.3	EAKR	017	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.3	EAKR	018	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.3	EAKR	019	Kehittyneet	

			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.3	EAKR	020	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.3	EAKR	021	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.3	EAKR	022	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
1/1.3	EAKR	023	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	

Tukitoimen toimintakenttä (täydennetään/karsitaan)

Käytettävät koodit:

010 Pk-yritysten digitointi (mukaan lukien verkkokauppa ja -liiketoiminta, verkottuneet liiketoimintaprosessit, digitaaliset innovointikeskukset, elävät laboratoriot, verkko-yritykset ja tieto- ja viestintätekniikan startup-yritykset, yritystenvälinen kauppa)

014 Pk-yritysten liiketoiminta-infrastruktuuri (myös teollisuusalueet)

015 Pk-yritysten kehittäminen ja kansainvälistyminen

016 Taitojen kehittäminen älykästä erikoistumista, teollisuuden muutosprosessia ja yrittäjyyttä varten

017 Pitkälle kehitetyt tukipalvelut pk-yrityksille ja niiden ryhmittymille (myös johtamis-, markkinointi- ja suunnittelupalvelut)

018 Yrityshautomot, tuki spin-off- ja spin-out-yrityksille ja startup-yrityksille

019 Pääasiassa pk-yrityksiä hyödyttävät innovointiklusterituki ja yritysverkostot

020 Innovointiprosessit pk-yrityksissä (prosessien, organisaation, markkinoinnin, yhteiskehittämisen, käyttäjien ja kysynnän ohjaama innovointi)

021 Teknologian siirto ja yhteistyö yritysten, tutkimuskeskusten ja korkea-asteen koulutuksen välillä

022 Tutkimus- ja innovointiprosessit, yritysten välinen teknologian siirto ja yhteistyö, jossa keskitytään vähähiiliseen talouteen sekä kykyyn selviytyä ilmastonmuutoksesta ja sopeutua siihen

023 Tutkimus- ja innovointiprosessit, yritysten välinen teknologian siirto ja yhteistyö, jossa keskitytään kiertotalouteen

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto (täydennetään)

TL/ET	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
1/1.3	EAKR	01	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	

13 Avustus

14 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: oman pääoman ehtoinen tai oman pääoman luonteinen

15 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: laina

16 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: vakuus

17 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: lisätuki

18 Palkinto

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste (täydennetään)

Toimintalinjan numero	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
1	EAKR	Kehittyneemmät alueet Siirtymäalueet Syrjäisimmät ja harvaan asutut alueet	1.3		

Yhdennetyt alueelliset investoinnit

- 11 Lähiöt
- 12 Kaupungit ja esikaupunkialueet
- 13 Toiminnalliset kaupunkialueet
- 14 Vuoristoalueet
- 15 Saaret ja rannikkoalueet
- 16 Harvaan asutut alueet
- 17 Muuntyyppiset kohdealueet

Muut lähestymistavat

- 41 Lähiöt
- 42 Kaupungit ja esikaupunkialueet
- 43 Toiminnalliset kaupunkialueet
- 44 Vuoristoalueet
- 45 Saaret ja rannikkoalueet
- 46 Harvaan asutut alueet
- 47 Muuntyyppiset kohdealueet
- 48 Ei alueellista kohdentamista

2.2. EAKR-Toimintalinja 2: Hiilineutraali Suomi

2.2.1 Erityistavoite: Energiatehokkuustoimenpiteiden edistäminen ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen (ET 2.1.)

Rahastojen tukitoimet

Tukitoimien tyypit [7755/8523/8 000]

Energiatehokkuustoimenpiteiden edistäminen

Tavoitteena on edistää energijärjestelmän muutosta, mikä tähtää kasvihuonekaasupäästöjen määrän nopeaan ja merkittävään vähenemiseen. Systeminen muutos koskettaa erityisesti energiantuotannosta teollisuutta, liikennettä ja energiantuotantoa. Energijärjestelmän muutos toteutuu sekä olemassa olevien ratkaisujen kehittämisen, että uusien innovaatioiden käyttöönoton kautta. Energiatehokkuuden kehittämisen keskeisenä tavoitteena on kasvihuonekaasupäästöjen kustannustehokas vähentäminen. Ilmastonmuutoksen hillinnän lisäksi energiaa on tärkeää säästää energiakustannusten alentamiseksi, resurssitehokkuuden lisäämiseksi ja uusiutuvan energian osuuden kasvattamiseksi.

Erityistavoitteella edistetään pk-yritysten energiatehokkuutta sekä vahvistetaan innovointitoimintaa mm. kehittämällä energiatehokkaita ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiä tuotteita, materiaaleja, palveluja ja tuotantomenetelmiä, prototyypppejä, pilotointia, demonstrointia, skaalaimista ja kaupallistamista sekä uusien teknologioiden käyttöönottoa. Lisäksi edistetään kansainvälistymispotentiaalia omaavien liiketoimintakonseptien kehittämistä ja kaupallistamista.

Erityistavoitteessa tuetaan myös julkisen ja yksityisen sektorin yhteiskehittämistä (tutkimus- ja koulutussektori, elinkeinoelämä, kunnat ja kuntayhtymät) sekä kuntien ja julkisyhteisöjen investointien sekä innovatiivisten julkisten hankintojen hyödyntämistä pilotointi- ja demonstrointialustana ja osaamisen kehittämistä uusimpien ratkaisujen käyttöön ottamiseksi.

Kohteena energiatehokkuuden kehittämisessä ovat myös julkiset rakennukset (ml. kulttuurihistoriallinen rakennuskanta) ja vähäpäästöiset liikennejärjestelmät. Rakennuskannassa on suuri potentiaali saavuttaa merkittäviä päästövähennyksiä öljynkäytön lopettamisella, energiatehokkuuden parantamisella sekä kasvattamalla rakennuskannan omaenergiatuotantoa.

Energiamurros tarjoaa merkittäviä mahdollisuuksia myös pienen mittakaavan ratkaisujen pilotointiin kotimarkkinoilla sekä uuteen liiketoimintaan kansainvälisillä markkinoilla. Rahoitusta kohdennetaan erityisesti lähellä markkinoille tuloa olevien TKI-avausten tukemiseen sekä uusien, päästöjä vähentävien energiaratkaisujen pilotointiin, demonstrointiin ja käyttöönottoon EU-päästökaupan (ETS) ulkopuolisilla toimialoilla, kuten rakentaminen, rakennusten lämmitys, asuminen, liikenne tai jätehuolto.

Kasvihuonekaasupäästöjen vähentämien

Suomen kasvihuonekaasupäästöistä suurin osa on lähtöisin energiasektorilta. Luovuttaessa fossiilisten polttoaineiden käytöstä on tärkeää kehittää, demonstroida ja ottaa nopeasti käyttöön uusiutuvan energian ratkaisuja (mm. tuulivoima, aurinkoenergia, syvälämpö ja keskisyvät lämpökaivot, hukkalämpö ja teollisen luokan lämpöpumput). Energiaomavaraisuutta lisätään tukemalla hajautettuja ratkaisuja ja paikallisiin energialähteisiin pohjautuvaa kehittämistä.

Energiamurrosta nopeutetaan tukemalla hiilidioksidipäästöjen hyödyntämistä raaka-aineena; Power to X ja vetytalouden ratkaisujen laajamittaisempaa käyttöönottoa alueilla sekä edistämällä energian varastointiin ja kestävään akkuteknologiaan liittyvää TKI-toimintaa.

TKI-toimenpiteillä edistetään uusiutuvan energian käyttöä myös julkisella sektorilla, mm. kaukolämpöön ja siihen liittyvään sähkön tuotantoon liittyen. Ohjelmalla tuetaan lisäksi julkisen ja yksityisen sektorin yhteiskehittämistä ja demonstrointia uuden teknologian ja liiketoiminnan edistämiseksi sekä vetovoimaisten osaamiskeskittymien vahvistumista ja kansainvälistä verkottumista.

Energiajärjestelmien yhdentyessä energiaverkkojen rooli korostuu, jotta energian muunto muodosta toiseen, varastointi ja kaksisuuntainen siirto onnistuvat. Murroksessa on siten huolehdittava myös energiaverkkojen investointi- ja toimintaedellytyksistä.

Toimenpiteillä kehitetään myös älykkäitä, hiilineutraalisuutta edistäviä ratkaisuja liikenteen ja liikku-
misen sekä palvelujen saavutettavuuden tarpeisiin.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö otsakkeittain

Energiatehokkuutta ja uusiutuvan energian käyttöä edistävä TKI-toiminta

- tuetaan tutkimusperusteisten hiilineutraalien ratkaisujen, toimintamallien sekä demonstraatio-, tutkimus-, pilotointi- ja oppimisympäristöjen kehittämistä, käyttöönottoa ja yhteiskäyttöä
- edistetään ja tuetaan energiatehokkuutta ja uusiutuvaa energiaa koskevaa yhteistyötä yrittäjäsektorin, kuntien, tutkimustahojen ja kolmannen sektorin kanssa ml. rakennuskannan omaenergiatuotanto sekä hiilen talteenotto ja hyödyntäminen raaka-aineena
- kehitetään energiatehokkuuteen liittyvää korjausrakentamisosaamista (ml. kulttuurihistoriallinen rakennuskanta)
- tuetaan vähähiilliseen teknologiaan, hukkalämpöön sekä päästöttömiin ja älykkäisiin energijärjestelmiin liittyvää TKI-toimintaa ja –infrastruktuureja
- edistetään uusiutuvien energialähteiden tutkimus- ja kehitystyötä sekä energian tuotannon monipuolistamista (mm. geotermisen lämmön hyödyntäminen, pumppuvoimaloiden edistäminen, aurinkoenergia, hybridilämpöjärjestelmät, tuulienergia, bioenergiatuotteet, energian varastointi)
- kehitetään uusiutuvaan energiaan liittyviä liiketoimintamahdollisuuksia ja teknologiaa (mm. biopolttoaineet, LNG)
- edistetään älykkäiden ja kustannustehokkaiden energijärjestelmien ja -verkkojen kehittämistä
- kehitetään energian varastointia (mm. kestävä akkuteknologia ja akkuklusteri)
- edistetään Power to X -ratkaisuihin, vetytalouteen ja hiilidioksidin talteenottoon liittyvää tutkimus- ja kehitystyötä sekä paikallisia demonstraatiohankkeita

Energia- ja materiaalitehokkuuden edistäminen yritystoiminnassa

- kehitetään hiilineutraaliin talouteen liittyvien uusien energia- ja materiaalitehokkuutta parantavien toimintatapojen, teknologioiden ja ratkaisujen soveltamista yrityksissä sekä edistetään niihin liittyvää liiketoiminta- ja markkinaosaamista
- tuetaan pk-yritysten hiilineutraalisuutta edistävien tuotteiden, materiaalien, palvelujen ja tuotantomenetelmien kehittämistä, pilotointia ja kaupallistamista (esim. liikenne ja viisas liikuminen, rakentaminen ja kiinteistöjen hallinta, uudet energiaratkaisut)
- tuetaan korkean jalostusasteen tuotteiden kehittämistä
- edistetään teollisuuden prosessien ja koneiden sähköistämistä ja energiaomavaraisuuden parantamista, energia- ja materiaalitehokkuuden kehittämistä sekä kiertotalouden ja digitaalisten ratkaisujen käyttöönottoa
- lisätään alueiden ja elinkeinoelämän tietämystä energiaratkaisuista ja -tehokkuudesta

Tavoitteena hiilineutraalisuus ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen

- edistetään elinkeinoelämäverkottunutta tutkimusta, yhteiskehittämistä ja julkisia innovatiivisia hankintoja energiansäästön ja energiatehokkuuden parantamiseksi
- edistetään puurakentamista, lisätään rakentamisen kestävyttä ja pitkään hiiltä sitovia tuotteita ja tuotantotapoja ja rakentamisen energia- ja materiaalitehokkuutta huomioiden rakennusten koko elinkaari
- kehitetään työkaluja hiilineutraalisuustavoitteiden monitorointiin ja seurantaan osana kilpailukykyisten tuotteiden, palvelujen ja ratkaisujen kehittämistä sekä elinkeinoelämälähtöistä tutkimusta

- kehitetään kunnille ja yrityksille keinoja hyödyntää vertailukelpoista päästödataa ja tietoa erilaisten toimenpiteiden potentiaalisista päästövähennyksistä, kustannuksista ja hyödyistä erityisesti energia-asioissa
- tuetaan liikenteen energiatarpeen vähentämistä sekä kehitetään uusia tuote- ja palvelukonsepteja sekä älykkäitä ratkaisuja liikenteen, kestävästä liikkumisesta ja saavutettavuuden tarpeisiin
- edistetään uusiutuvia ja vaihtoehtoisia voimanlähteitä käyttäviä liikennemuotoja
- edistetään kestäviä julkisia hankintoja energia-alalla, ml. ilmastokriteerien käyttö

Kestävä kehitys läpileikkaavana periaatteena

Kestävä kehitys on jatkuvaa, ohjattua yhteiskunnallista muutosta eri aluetasoilla, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Keskeistä on kolme ulottuvuutta, ympäristötaloudellinen, yhteiskunnallinen ja kulttuurinen, jossa talous on alistettu ekologiselle kestävyydelle.

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena alueet ja yritykset ovat tehneet merkittävän energiatehokkuusreformin. Kasvihuonekaasupäästöt ovat vähentyneet alueilla merkittävästi. Uusiutuvien kotimaisten energiamuotojen hyödyntäminen on lisääntynyt ja monipuolistunut ja niillä on korvattu fossiilisia tuotantomuotoja. Älykkäät energiaverkot ja kulutuksen ohjaus on otettu laajasti käyttöön. Kotimaan markkinoilla osoitettujen referenssien tuella pk-yritysten arvoverkostojen vienti on kasvanut.

Tärkeimmät kohderyhmät [173/191/1 000]

Tärkeimpiä kohderyhmiä ovat yritykset, kehittämissyhtiöt, kunnat, kaupungit ja kuntayhtymät, korkeakoulut, tutkimuslaitokset, toisen asteen koulutuksen järjestäjät sekä yhdistykset ja säätiöt.

Toimet tasa-arvon, osallisuuden ja syrjimättömyyden edistämiseksi [398/437/2 000]

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään purkamalla ja korjaamalla eri alojen segregaatiota ylläpitäviä ja sukupuolistereotypioihin pohjautuvia rakenteita ja asenteita sekä rekrytointikäytäntöjä.

Yhdenvertaisuus huomioidaan muun muassa yhdenvertaisuussuunnittelun avulla. Toiminnassa huomioidaan tarvittaessa myös positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi.

Tietyn kohdealueen, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu käyttö [2 000]

(täydennetään)

Alueiden väliset, rajat ylittävät ja valtioiden väliset toimet (täsmenny) [1995/2210/2 000]

Hiilineutraalisuuden edistämiseen tarvitaan rajat ylittävää yhteistyötä. *Maakuntien ja suuralueiden välinen yhteistyö* rakentuu luontevasti yhteisten älykkään erikoistumisen painopistealojen ja kansallisen TKI-tiekartan pohjalta. Esimerkiksi Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien yhteistyötä tukee yhteinen älykkään erikoistumisen strategia, jossa on perustana kestävä kehityksen hallinta ja ylläpito sekä luonnonvarojen kestävä käyttö alueelle tärkeillä toimialoilla. Maakuntaliittojen ilmastoasiantuntijoiden yhteistyöverkosto tukee alueita yhteistyössä.

EU:n kolmannen arktisen tiedonannon lähtökohta on ilmastokestävyuden osalta yhtenevä Itämeren alueen strategian kanssa. Arktisen luonnonympäristön erityispiirteet vaativat erityistoimia ilmastomuutokseen sopeutumisessa. Tiedonannossa kestävä kehitys on yksi pääteemoista. Osana sitä

kehitetään erilaisia vihreän ja sinisen talouden teknologisia ratkaisuja, kuten esimerkiksi monilähteisiä energiajärjestelmiä.

EU:n Itämeren alueen strategia (EUSBSR) vastaa niihin haasteisiin, jotka ovat yhteisiä Itämeren alueen maille. Strategian prioriteetit ja toimenpiteet esitellään Itämeren strategian toimeenpanosuunnitelmassa ([www-linkki](#)), joka on pohjana Itämeren alueen strategian toimeenpanon rahoittamiselle. Rahoitettavien toimien tulee tukea yhtä tai useampaa toimeenpanosuunnitelman toimea. Rahoitettavat toimet voivat olla hankkeita, hankeryhmiä tai hankealustoja. Synkronoidut hankehaut ovat mahdollisia.

EU:n Itämeren alueen strategiassa energiatehokkuutta parannetaan alueilla tehostamalla alueiden välistä yhteistyötä, yhdentämällä kaasu- ja sähkömarkkinoita sekä kehittämällä ilmastokestävää energiainfrastruktuuria. Yksi keskeinen toimi on uusiutuvan energian osuuden lisääminen.

Itämeren alueen strategiaan on integroitu EU:n tavoite ilmastoneutraaliudesta vuoteen 2050 mennessä sekä EU:n kestävän kehityksen tavoitteet. Toimenpiteet ovat pääosin yhtenevät tämän ohjelman tavoitteiden kanssa. Niillä edistetään mm. ekosysteemien sietokykyä ilmastonmuutoksessa sekä ilmastokestävän ja sopeutuvan biotalouden kehittämistä.

Hanketoiminnassa osallistutaan myös muuhun kansainväliseen yhteistyöhön, kuten Venäjä-yhteistyöhön ja pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Indikaattorit *(täydennetään/täsmennetään)*

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

TL/ET	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Alueluokka	Välitavoite (2024)	Tavoite (2029)
2/2.1	RCO01	Tuetut yritykset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
2/2.1	RCO02	Avustuksilla tuetut yritykset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
2/2.1	RCO04	Muuta kuin rahoitustukea saaneet yritykset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
2/2.1	RCO07	Yhteisiin tutkimushankkeisiin osallistuvat tutkimuslaitokset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
2/2.1	RCO10	Yritykset yhteistyössä tutkimuslaitosten kanssa	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
2/2.1	RCO97	Tuettujen energiayhteisöjen ja uusiutuvaa energiaa tuottavien yhteisöjen lukumäärä	euro	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
2/2.1	NO02	TKI-infrastruktuuri-investoinnit	euro	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

TL/ET	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Alueluokka	Perustaso tai viitearvo	Viitevuosi	Tavoite (2029)	Tietolähde [200]	Huomautukset [200]
2/2.1	RCR01	Tuettuihin yksiköihin luodut työpaikat	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.1	RCR01b	Tuettuihin yksiköihin luodut työpaikat, naisten	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.1	RCR02	Yksityiset investoinnit, jotka ovat saaneet julkista tukea (josta avustuksia, rahoitusvälineitä)	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.1	RCR03	Tuote- tai prosessi-innovaatioita tekevät pk-yritykset	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.1	RCR05	Itse innovoivat pk-yritykset	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.1	RCR06	Toimitetut patenttihakemukset	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.1	RCR07	Tavaramerkki- ja mallihakemukset	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.1	NR09	Yrityksissä säästetty energia	Kwh	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.1	NR10	Hiilineutraaliutta edistävät, uudet kehitetyt ratkaisut	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.1	NR11	Yrityksessä tai julkisessa organisaatiossa toteutettavat hiilineutraaliutta, energiatehokkuutta tai uusiutuvaa energiaa edistävät demonstraatiot	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.1	NR12	Yritys, johon syntyy energiatehokkuuteen tai uusiutuviin energiaratkaisuihin perustuvaa uutta liiketoimintaa	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.1	NR07	Pk-yritys, jossa merkittävä liikevaihdon tai henkilöstön lisäys	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.1	NR08	Pk-yritys, joka aloittaa viedin tai laajentaa uudelle vientimarkkina-alueelle	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU) tukitoimityypin mukaan

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä (täydennetään)

TL/ET	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
2/2.1	EAKR	022	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.1	EAKR	024	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.1	EAKR	024b	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.1	EAKR	025	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.1	EAKR	026	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.1	EAKR	027	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.1	EAKR	028	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.1	EAKR	029	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.1	EAKR	030	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.1	EAKR	031	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.1	EAKR	032	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.1	EAKR	033	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.1	EAKR	039	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	

Käytettävät koodit:

- 022 Tutkimus- ja innovointiprosessit, yritysten välinen teknologian siirto ja yhteistyö, jossa keskitytään vähähiiliseen talouteen sekä kykyyn selviytyä ilmastonmuutoksesta ja sopeutua siihen
- 024 Energiatehokkuus ja esittelyhankkeet pk-yrityksissä ja tukitoimenpiteet
- 24b Energiatehokkuus ja esittelyhankkeet suuryrityksissä ja tukitoimenpiteet
- 025 Asuntokannan energiaterhokkuutta parantava peruskorjaus, esittelyhankkeet ja tukitoimenpiteet
- 026 Julkisen infrastruktuurin energiaterhokkuutta parantava peruskorjaus, esittelyhankkeet ja tukitoimenpiteet
- 027 Tuki yrityksille, jotka tarjoavat palveluja, joilla edistetään vähähiilistä taloutta ja kykyä selviytyä ilmastonmuutoksesta
- 028 Uusiutuvat energialähteet: tuulivoima
- 029 Uusiutuvat energialähteet: aurinkovoima
- 030 Uusiutuvat energialähteet: biomassa
- 031 Uusiutuvat energialähteet: merienergia
- 032 Muut uusiutuvat energialähteet (myös geoterminen energia)
- 033 Keski- ja pienjännitteiset älykkäät energiajakelujärjestelmät (myös älykkäät verkot ja tieto- ja viestintätekniiset järjestelmät) ja niihin liittyvä varastointi
- 039 Ihmisten käyttöön tarkoitettua veden tarjonta (otto-, käsittely-, varastointi- ja jakeluinfrastukturi, energiaterhokkuustoimenpiteet, juomaveden toimittaminen)

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto (täydennetään)

TL/ET	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
2/2.1	EAKR	01	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	

19 Avustus

20 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: oman pääoman ehtoinen tai oman pääoman luonteinen

21 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: laina

22 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: vakuus

23 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: lisätuki

24 Palkinto

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste (täydennetään)

Toimintalinjan numero	Rahasto	Alueluokka	Eryistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
2	EAKR	Kehittyneemmät alueet Siirtymäalueet Syrjäisimmät ja harvaan asutut alueet	2.1		

Yhdennetyt alueelliset investoinnit

11 Lähiöt

12 Kaupungit ja esikaupunkialueet

13 Toiminnalliset kaupunkialueet

14 Vuoristoalueet

15 Saaret ja rannikkoalueet

16 Harvaan asutut alueet

17 Muuntyyppiset kohdealueet

Muut lähestymistavat

- 41 Lähiöt
- 42 Kapungit ja esikaupunkialueet
- 43 Toiminnalliset kaupunkialueet
- 44 Vuoristoalueet
- 45 Saaret ja rannikkoalueet
- 46 Harvaan asutut alueet
- 47 Muuntyyppiset kohdealueet
- 48 Ei alueellista kohdentamista

2.2.2 Erityistavoite: Ilmastonmuutokseen sopeutumisen, riskien ehkäisemisen ja katastrofi-valmiuden ja -palautuvuuden edistäminen (ET 2.4)

Rahastojen tukitoimet**Tukitoimien tyypit [7669/8451/8 000]**

Ilmastonmuutokseen sopeutuminen on aktiivista varautumista ilmastonmuutoksen vaikutuksiin, kielteisten vaikutusten ennakointia ja niiden vähentämistä sekä muutoksen myönteisten vaikutusten luomiin mahdollisuuksiin tarttumista. Sopeutuminen on ilmastonmuutoksen hillintään tähtäävien toimien rinnalla välttämätöntä. Yhteiskunnan yleisesti hyvästä varautumisen tasosta huolimatta alueet, elinkeinot ja väestöryhmät ovat haavoittuvia ja alttiita ilmastonmuutoksen vaikutuksille.

Kansallisen sää- ja ilmatoriskiarvion mukaan ilmastonmuutoksen vaikutukset ulottuvat luonnonvarojen kestäväen käytön ja elinkeinoelämän toimintaedellytyksiin sekä yhdyskuntiin (mm. rakennetun ympäristön ja liikenneväylien kunto ja rasitus, rakentaminen, asuinympäristöjen laatu ja turvallisuus). Ilmastonmuutoksen suorien vaikutusten lisäksi on sopeuduttava ilmastonmuutoksen välillisiin vaikutuksiin, joita heijastuu suomalaiseen yhteiskuntaan ja elinkeinoelämään mm. raaka-aineiden saatavuuden, alihankintaketjujen ja logistiikan, sekä ihmis- ja rahavirtojen kautta. Haittojen ehkäisemiseksi vaaditaan suunnitelmallista sopeutumista muuttuvaan ilmastoon.

Suomessa kansallisen ilmastonmuutokseen sopeutumis suunnitelman tavoitteena on, että yhteiskunta omaa kyvyn sopeutua ilmastossa tapahtuviin muutoksiin ja hallitsee niihin liittyvät riskit. Kansallisessa riskiarvioinnissa on tunnistettu ilmastonmuutoksen vaikutuksia kuten lisääntyneet/pitkittyneet kuivuuskaudet, voimakkaat tuulet sekä metsäpalot, joiden yhteisvaikutukset voivat kertautua ja ketjuuntua aiheuttaen laajamittaista haittaa useiden eri sektoreiden ja toimialojen toiminnalle. Yhteisvaikutuksiin ja vaikutusketjuihin liittyvien riskien muodostuminen kytkeytyy myös laajemmin yhteiskunnan kehitykseen.

Energia- ja vesihuoltoverkot, jätehuolto ja ruokaturva ovat sopeutumiskyvyn näkökulmasta kriittisiä alueita. Sopeutumiseen on käytössä runsaasti erityyppisiä toimia, kuten erilaiset äärimmäisiin sää- ja vesioloihin liittyvät ennakko varoitusjärjestelmät, ohjeistukset ja varautumis suunnitelmat, riskikäsitysten ja käyttäytymisen muuttamiseen tähtäävä tiedotus, infrastruktuurin kuten vesi-, energia-, liikenne- ja viestintäverkkojen ilmastokestävyyden parantaminen sekä seurantajärjestelmät nopean reagoinnin mahdollistamiseksi. On tärkeää huomioida paitsi lyhyen aikavälin toimenpiteet myös usein haastavammat pitkän aikavälin toimenpiteet.

Ilmastonmuutokseen sopeutuminen edistää yritysten kestävästä kasvusta ja luo mahdollisuuksia vaikuttaa alueiden viihtyvyyteen, turvallisuuteen ja kestävyteen. Riskien arviointi ja sopeutuminen auttavat yrityksiä ennakoimaan tuotanto- ja kustannusrakenteen muutoksia, asiakkaiden odotusten ja kysynnän vaihtelua, arvioimaan investointien kannattavuutta sekä erottautumaan kilpailijoista.

Ilmastonmuutokseen sopeutumiseen liittyvät innovaatiot voivat olla Suomelle globaali kilpailukykytekijä. Ilmastoriskien hallinnan ratkaisuille on kasvava tarve, joka tarjoaa mahdollisuuksia suomalaisen teknologian ja osaamisen vientiin. Tulevaisuudessa Suomen houkuttelevuus sijoitusympäristönä voi kasvaa vakaiden olosuhteiden ja luonnonympäristön ansiosta, mikä luo mahdollisuuksia suunnata taloudellista kasvua alueille oikeudenmukaisesti ja myös kasvukeskusten ulkopuolelle.

Ilmastonmuutokseen sopeutumisessa alueilla ja paikallisesti kehitettävät ja toteutettavat käytännön toimet ja ratkaisut ovat avainasemassa. Ilmastoriskien hallinta on vielä puutteellista eikä sopeutumisen suunnitteluun ja toimeenpanoon ole panostettu riittävästi, jotta ilmastonmuutoksen haitallisia vaikutuksia voitaisiin tehokkaasti vähentää. Erityisesti alue- ja paikallistasolla on tarve kehittää toimijoiden tietoisuutta ja valmiuksia ilmastoriskien hallitsemiseksi ja ilmastokestävyuden parantamiseksi toimijalähtöisesti.

Alueilla, joilla sopeutuminen on jo integroitu osaksi maakunnallista ilmastostrategiaa, on panostettava niiden toimeenpanoon. Ilmastostrategioissa ei kuitenkaan ole aina huomioitu ilmastonmuutokseen sopeutumista osana alueellista ilmastotyötä. Valtakunnallisesti koordinoitulle strategiselle suunnittelulle on tarvetta alueellisella ja paikallisella tasolla, jotta sopeutumistoimissa voidaan huomioida alueiden ominaisuudet ja erityistarpeet (esim. infrastruktuurin, palveluiden ja teollisuuden haavoittuvuudet) ja suunnata ja priorisoida toimia niiden mukaisesti. Strategia- ja suunnittelutyössä on tärkeää tuoda yhteen toimijat eri sektoreilta ja tunnistaa ilmastonmuutoksen luomia mahdollisuuksia liiketoiminnan kehittämiseen yksityisen ja julkisen sektorin yhteistyönä.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö otsakkeittain

Ilmastonmuutoksen ehkäisemiseen ja siihen sopeutumiseen liittyvä TKI-toiminta

- tuetaan tutkimus- ja kehittämistoiminnalla yritysten ja alueiden pilotointi- ja kokeilu ympäristöjen kehittämistä ilmastokestävyuden takaamiseksi
- kehitetään työvälineitä ilmastonmuutokseen sopeutumiseen ja riskienhallintaan liittyvien suunnittelukäytäntöjen ja -prosessien kehittämiseen alueellisille ja paikallisille toimijoille ilmastoriskien ja niiden vaikutusten ennakoimiseen ja hallintaan
- kehitetään innovatiivisia menetelmiä, teknologioita ja tuotteita, joiden avulla edistetään sopeutumista ilmastonmuutokseen ja varautumista sään ääri-ilmiöihin sekä edistetään niihin liittyvää liiketoimintaa ja vientimahdollisuuksia
- kehitetään innovatiivisia menetelmiä elinkeinotoiminnasta vesiin ja luonnon monimuotoisuuden kohdistuvien ympäristöhaittojen ja -riskien vähentämiseksi
- vahvistetaan monihyötyisten viherrakenteiden ja luontopohjaisten ratkaisujen kehittämistä ja käyttöönottoa ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi sekä edistetään niiden vientimahdollisuuksia
- vahvistetaan alan toimijoiden kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä

Ilmastonmuutoksen ehkäisemiseen ja siihen sopeutumiseen liittyvä yritystoiminta

- tuetaan ilmastonmuutokseen sopeutumiseen, ympäristöhaittojen ja –riskien vähentämiseen sekä vähäpäästöisyyteen liittyvien älykkäiden ratkaisujen ja palvelukokonaisuuksien kehittämistä, pilotointia ja skaalautumista kasvavaksi liiketoiminnaksi
- kehitetään ilmastonmuutoksen edellyttämiä turvallisuuteen ja katastrofivalmiuteen liittyviä tuotteita ja ratkaisuja, ml. digitekniikka
- tuetaan elinkeinoelämää ja yrityksiä kehittämään toimintamalleja ilmatoriskien hallitsemiseksi ja ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi, huomioiden myös hiilensidonta, luonnon monimuotoisuus ja vesiensuojelu
- tuetaan ilmastonmuutoksen vaikutukset huomioivan kestävän luontomatkailun ja siihen liittyvien ekosysteemipalvelujen kehittämistä (mm. pohjoisen muuttuvat lumiolosuhteet ja lumettomuus eteläisessä ja läntisessä Suomessa)
- edistetään ekosysteemipalvelujen hyödyntämiseen liittyvää yritystoimintaa osana ilmastonmuutokseen sopeutumista

Ilmastonmuutokseen sopeutumiseen liittyvä suunnittelu, toimeenpano ja tiedotus

- tuetaan alueellisten ja paikallisten sopeutumisstrategioiden sekä -suunnitelmien valmistelua huomioiden ilmastonmuutoksen vaikutusten ja sopeutumistarpeiden alueelliset erot (mm. elinkeinorakenne)
- lisätään neuvontaa ja tukea ilmastotyön (sopeutuminen ja hillintä) organisoitumisessa ja resursoinnissa, ml. ilmastotiekarttojen valmistelu, tukiverkostot ja strateginen ja viestinnällinen tuki toimeenpanolle
- edistetään kestävien julkisten hankintojen kehittämistä, ml. ilmastokriteerien käyttö, hankintojen uudelleensuuntaus ilmastoystävällisiin ja ilmastonmuutokseen sopeutumista tukeviin vaihtoehtoihin
- vahvistetaan alueellisten elinkeinojen logistiikkareittien ilmastokestävyyttä mm. tieverkon kuntokartoitusten ja tienpidon suunnitelmien kehittämisellä ilmastonmuutoksen vaikutukset huomioiden
- vahvistetaan ennakointi- ja riskienhallintaosaamista sekä turvallisuusalan suunnittelua ja pilotointia

Kestävä kehitys läpileikkaavana periaatteena

Kestävä kehitys on maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Tämä tarkoittaa myös, että ympäristö, ihminen ja talous otetaan tasavertaisesti huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa.

Toiminnan pääasiallisena tuloksena alueellisen ilmastotyön kokonaisuus on vahvistunut ja alueiden ja kuntien ennakointi- ja varautumisvalmius ilmatoriskeihin on parantunut merkittävästi. Toiminnalla on kehitetty alueiden tarpeisiin ja erityispiirteisiin vastaavia ratkaisuja ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi ja luotu uutta liiketoimintaa.

Tärkeimmät kohderyhmät [127/143/1 000]

Yritykset, kunnat ja kuntayhtymät, maakunnan liitot ja muut alueelliset toimijat, tutkimuslaitokset ja kehitysyhtiöt, järjestöt ja yhdistykset

Toimet tasa-arvon, osallisuuden ja syrjimättömyyden edistämiseksi [398/437/2 000]

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään purkamalla ja korjaamalla eri alojen segregaatiota ylläpitäviä ja sukupuolistereotyyppioihin pohjautuvia rakenteita ja asenteita sekä rekrytointikäytäntöjä.

Yhdenvertaisuus huomioidaan muun muassa yhdenvertaisuussuunnittelun avulla. Toiminnassa huomioidaan tarvittaessa myös positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi.

Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu käyttö

(täydennetään)

Alueiden väliset, rajat ylittävät ja valtioiden väliset toimet (täsmenny) [1774/1963/2 000]

Maakuntien ja myös suuralueiden välisen yhteistyön perinteet ovat Suomessa vahvat. Ylimaakunnallinen tai jopa kansallisen tason hanketoiminta rakentuu luontevasti ilmastonmuutoksen hillintään ja siihen sopeutumiseen liittyvän strategiatyön käytännön toteutuksen kautta. Ilmastonmuutokseen liittyen on luontevaa koordinoita toimenpiteitä myös muiden ohjelmien, kuten maaseutuohjelman tai Interreg-ohjelmien välillä paremman vaikuttavuuden aikaansaamiseksi.

Ilmastonmuutos kohdistuu erittäin merkittävästi maan pohjoisosiin. Arktisen strategian mukaisessa toiminnassa keskitytään arktisen toimintaympäristön haasteisiin, kuten esimerkiksi ilmastonmuutoksen vaikutuksiin, saavutettavuuteen ja harvaan asutukseen. Arktisen alueen hauraus on alueen erityispiirre esimerkiksi luonnon monimuotoisuuteen ja säiden vaihteluun liittyen, minkä vuoksi alue voi toimia myös edelläkävijänä ratkaistaessa ilmastonmuutokseen liittyviä kysymyksiä. Arktisella alueella on erityisiä sopeutumistarpeita liittyen mm. luontoon pohjautuviin elinkeinoin ja matkailuun, alkuperäiskansojen kulttuuriin ja elinkeinoin sekä vieraslajien torjuntaan.

EU:n Itämeren alueen strategia (EUSBSR) vastaa niihin haasteisiin, jotka ovat yhteisiä Itämeren alueen maille. Strategian prioriteetit ja toimenpiteet esitellään Itämeren strategian toimeenpanosuunnitelmassa (www-linkki), joka on pohjana Itämeren alueen strategian toimeenpanon rahoittamiselle. Rahoitettavien toimien tulee tukea yhtä tai useampaa toimeenpanosuunnitelman toimea. Rahoitettavat toimet voivat olla hankkeita, hankeryhmiä tai hankealustoja. Synkronoidut hankehaut ovat mahdollisia.

Strategian kolmas tavoite hyvinvoinnin lisäämisestä kattaa myös ilmastonmuutokseen sopeutumisen. Itämeri-yhteistyössä ilmastonmuutokseen sopeutumiseen liittyen keskeisiä toimia ovat tulvariskien hallinnan kehittäminen ja ilmastonmuutoksen kiihdyttämien ravinnevalumien hallinta.

Hanketoiminnassa osallistutaan myös muuhun kansainväliseen yhteistyöhön, kuten Venäjä-yhteistyöhön ja pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Indikaattorit (täydennetään/täsmennetään)

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

TL/ET	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Alueluokka	Välitavoite (2024)	Tavoite (2029)
2/2.4	RCO01	Tuetut yritykset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		

				NSPA		
2/2.4	RCO02	Avustuksilla tuetut yritykset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
2/2.4	RCO04	Muuta kuin rahoitustukea saaneet yritykset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
2/2.4	RCO26	Ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi rakennettu vihreä infrastruktuuri	ha	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
2/2.4	RCO27	Kansalliset/alueelliset/paikalliset ilmastonmuutokseen sopeutumisen strategiat	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

TL/ET	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Alueluokka	Perustaso tai viitearvo	Viitevuosi	Tavoite (2029)	Tietolähde [200]	Huomautukset [200]
2/2.4	RCR01	Tuettuihin yksiköihin luodut työpaikat	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.4	RCR01b	Tuettuihin yksiköihin luodut työpaikat, naisten	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.4	RCR02	Yksityiset investoinnit, jotka ovat saaneet julkista tukea (josta avustuksia, rahoitusvälineitä)	euro	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.4	RCR35	Tulvantorjuntatoimenpiteistä hyötyvä asukasmäärä	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.4	NR13	Ilmastonmuutokseen sopeutumiseen kehitetyt uudet ratkaisut	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU) tukitoimityypin mukaan

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä (täydennetään)

TL/ET	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
2/2.4	EAKR	022	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.4	EAKR	027	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	

2/2.4	EAKR	035	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.4	EAKR	036	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.4	EAKR	037	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.4	EAKR	040	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.4	EAKR	047	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.4	EAKR	050	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.4	EAKR	130	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	

Käytettävät koodit:

022 Tutkimus- ja innovointiprosessit, yritysten, tutkimuslaitosten ja yliopistojen välinen teknologia-siirto ja yhteistyö, jossa keskitytään vähähiiliseen talouteen sekä kykyyn selviytyä ilmastonmuutoksesta ja sopeutua siihen

027 Tuki yrityksille, jotka tarjoavat palveluja, joilla edistetään vähähiilistä taloutta ja kykyä selviytyä ilmastonmuutoksesta

035 Ilmastonmuutokseen sopeutumista koskevat toimenpiteet sekä ilmastoon liittyvien riskien torjuminen ja hallinnointi: tulvat (myös tietoisuuden lisääminen, pelastuspalvelu sekä katastrofien hallintajärjestelmät ja -infrastruktuurit)

036 Ilmastonmuutokseen sopeutumista koskevat toimenpiteet sekä ilmastoon liittyvien riskien torjuminen ja hallinnointi: tulipalot (myös tietoisuuden lisääminen, pelastuspalvelu sekä katastrofien hallintajärjestelmät ja -infrastruktuurit)

037 Ilmastonmuutokseen sopeutumista koskevat toimenpiteet sekä ilmastoon liittyvien riskien torjuminen ja hallinnointi: muut, esim. myrskyt ja kuivuus (myös tietoisuuden lisääminen, pelastuspalvelu sekä katastrofien hallintajärjestelmät ja -infrastruktuurit)

040 Vesihuolto ja vesivarojen suojeleminen (myös vesipiirien hoito, erityistoimenpiteet ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi, uudelleenkäyttö, vuotojen vähentäminen)

047 Tuki pk-yritysten ympäristöystävällisille tuotantoprosesseille ja resurssitehokkuudelle

050 Luonnon ja biologisen monimuotoisuuden suojeleminen, vihreä infrastruktuuri

130 Luonnonperinnön ja ekomatkailun suojeleminen, kehittäminen ja edistäminen

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto (täydennetään)

TL/ET	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
-------	---------	-------	------------	---------------

2/2.4	EAKR	01	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	

- 25 Avustus
- 26 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: oman pääoman ehtoinen tai oman pääoman luonteinen
- 27 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: laina
- 28 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: vakuus
- 29 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: lisätuki
- 30 Palkinto

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste (täydennetään)

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste

Toimintalinjan numero	Rahasto	Alueluokka	Erytyistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
2	EAKR	Kehittyneemmät alueet Siirtymäalueet Syrjäisimmät ja harvaan asutut alueet	2.4		

Yhdennetyt alueelliset investoinnit

- 11 Lähiöt
- 12 Kaupungit ja esikaupunkialueet
- 13 Toiminnalliset kaupunkialueet
- 14 Vuoristoalueet
- 15 Saaret ja rannikkoalueet
- 16 Harvaan asutut alueet
- 17 Muuntyyppiset kohdealueet

Muut lähestymistavat

- 41 Lähiöt
- 42 Kaupungit ja esikaupunkialueet
- 43 Toiminnalliset kaupunkialueet
- 44 Vuoristoalueet
- 45 Saaret ja rannikkoalueet
- 46 Harvaan asutut alueet
- 47 Muuntyyppiset kohdealueet
- 48 Ei alueellista kohdentamista

2.2.3 Erytyistavoite: Kiertotalouteen siirtymisen edistäminen (ET 2.6.)

Rahastojen tukitoimet

Tukitoimien tyypit [7776/8580/8 000]

Hiilineutraali kiertotalous vähentää materiaalihävikkiä, päästöjä ja kuljetustarpeita sekä parantaa yritysten kilpailukykyä ja vastaa kuluttajien tarpeisiin.

Luonnonvarojen kestävä ja säästeliäs käyttö sekä materiaalitehokkuuden edistäminen eri tuotantoprosesseissa aina energiantuotannosta kaivosteollisuuteen sekä julkisen sektorin toiminnassa ovat kiertotalouden keskeisiä tavoitteita. Tuotantoprosesseissa käytettävistä raaka-aineista tulee saada mahdollisimman suurta lisäarvoa; tavoite on teollisissa symbiooseissa ja suljetuissa kierroissa, jossa materiaalit ja resurssit kiertävät eri käyttötarkoituksissa pitkään ja turvallisesti.

Kiertotaloudessa materiaalien arvon ja laadun tulee säilyä myös seuraavaa käyttötarkoitusta varten. Tuotteiden korkean jalostusarvon tavoittelu ja peräkkäiset elinkaaret liittyvät olennaisesti luonnonvarojen kestäväan käyttöön. Biopohjaisilla tuotteilla ja materiaaleilla on tärkeä rooli fossilisten ja rajallisten luonnonvarojen käytön vähentämisessä.

Kiertotalouden edellytyksenä on perinteiset rajat ylittävä yhteistyö eri toimijoiden, sektoreiden ja yritysten välillä. Kunnat ja alueet toimivat innovatiivisten hiilineutraalien elinkeinojen ja kiertotalouden kasvualustoina luoden ekosysteemejä, joissa kehitetyillä ilmastoratkaisuilla pienennetään tuotannon ja kulutuksen hiilijalanjälkeä ja optimoidaan materiaalien käyttöä.

Osana kiertotaloutta ja luonnonvarojen kestävää käyttöä tulee kiinnittää huomioita myös jätteen synnyn ehkäisyyn. Tuotteiden valmistusprosessit kuluttavat sekä energiaa että luonnonvaroja, ja jätettä syntyy tuotantoprosessien eri vaiheissa sekä tuotteiden elinkaaren lopussa. Kulutuksen vähentäminen on yksi ratkaisu luonnonvarojen kestäväan käyttöön, minkä vuoksi on kannustettava pitkäikäisiin, korjattaviin ja uudelleenkäytettäviin tuotteisiin sekä jakamistalouden toimintamalleihin. Tulevaisuuden liiketoimintamalleissa voidaan kiertotalouden toimintaperiaatteita mukailien siirtää raaka-aineiden käyttöön pohjautuvasta liiketoiminnasta kohti palveluliiketoimintaa.

Kiertotalouden vauhdittamiseksi tarvitaan tutkittuun tietoon pohjautuvien kierrätysmateriaalien turvallista käyttöä. Uudet innovaatiot, joilla pidennetään raaka-aineiden ja tuotteiden elinkaarta edellyttävät usein laajaa yhteistyötä niin julkisen kuin yksityisen sektorin eri toimijoiden kesken. Myös kolmannen sektorin rooli kiertotalouden edistämisessä on merkittävä. Eri toimijoiden kohtaamisten järjestäminen edistää osaltaan uusien jatkojalostus- ja kierrätysliiketoiminnan verkostojen syntymistä. Kunnilla on tärkeä rooli asukkaiden osallistamisessa ja sitouttamisessa kiertotalouden siirtymässä.

Erilaiset tietotekniset ratkaisut, avoin data ja digitaaliset vaihdanta- ja informaatioalustat tuovat uusia mahdollisuuksia kiertotalouden toteuttamiselle. Kiertotalouden vauhdittamiseksi tulee kehittää muun muassa materiaalien jäljitettävyyttä, vaihdantaa sekä materiaalivirtoja optimoivia järjestelmiä, jotka turvaavat myös haitallisten aineiden poistamisen kierrosta.

Tavoitteena on edistää mikro- ja pk-yritysten kansainvälistymispotentiaalia omaavien kiertotalousliiketoimintakonseptien kehittämistä ja kaupallistamista. Kiertotalouden ja resurssiviisauden laajamittaista toteutumista edistetään myös tukemalla mm. yritysten investointeja tuotannon sivuvirtojen ja teollisuus- ja yhdyskuntajätteiden jatkokäsittelyyn ja hyödyntämiseen.

Teollisissa kiertotalousratkaisuuissa suuryritykset ovat merkittäviä kehittämiskumppaneita sekä materiaalivirtojen hallinnan kautta että laajojen, kansainvälisten verkostojen kautta, jotka edistävät uusien ratkaisujen laajamittaista hyödyntämistä. Erityistavoitteessa tuetaan myös teollisia symbiooseja, jotka edistävät tuotantopanosten tehokasta hyödyntämistä sekä suljettujen teollisten järjestelmien syntymistä.

Myös infraratkaisujen ja -palveluiden – kuten energia, alue- ja yhdyskuntarakenne, vesi, ravinne- kierrot, jätteet ja sivuvirrat, liikkuminen ja ICT – suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ottaa huomioon resurssitehokkuus, suljetut kierrot ja luodaan integroituja järjestelmiä. Rakentamisessa on runsaasti mahdollisuuksia vähentää kasvihuonekaasupäästöjä ja materiaalien käyttöä mm. hyödyntämällä kierrätysmateriaaleja ja parantamalla tilojen monikäyttöä sekä huomioimalla älykkäisiin taloihin liittyvät teknologiat, uudet materiaalit ja liiketoimintamallit.

Erityistavoitteessa edistetään kestäväää biotaloutta ja uusiutuvien luonnonvarojen jatkojalostusta korkeamman lisäarvon tuotteiksi. Lisäksi kehitetään ratkaisuja öljyn korvaamiseksi arvoketjujen raaka-aineena sekä tuetaan erilaisten hiilineutraaliuteen ja kiertotalouteen tähtäävien demonstraatioympäristöjen kokeiluja, skaalautumista ja käyttöönottoa. Alueelliset kokeilut luovat hyviä käytäntöjä, ratkaisuja ja innovaatioita, jotka kaupallistetaan kestävään kehityksen mukaisiksi vientituotteiksi.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö otsakkeittain

Kiertotalouden ja biotalouden TKI-toiminta

- kehitetään kiertotalouteen ja biotalouteen, cleantechiin sekä hiilenkiertoon liittyvää TKI-toimintaa, demonstraatioympäristöjä ja TKI-ekosysteemejä
- tuetaan kiertotalouden ja biotalouden tiekarttojen valmistelua
- edistetään kestäviä ja innovatiivisia julkisia hankintoja
- kehitetään toimintamalleja jätteen synnyn ehkäisyyn ja uudelleenkäyttöön sekä tuotteita korvaavien palvelujen kehittämiseen
- kehitetään älykästä materiaalien hallintaa, jossa hyödynnetään kierrätysmateriaaleja ja sivuvirtoja sekä varaudutaan entistä kunnianhimoisempaan jätehuoltopalvelun tasoon sekä aiempaa laajempaan yhteistyöhön
- edistetään hiilen sidontaan ja hiilinieluihin liittyvää TKI-työtä ja kehitetään pitkään hiiltä sitovia tuotteita ja toimintamalleja
- kehitetään luonnonvara-alan kestävyttä ja nostetaan luonnonvarojen ja teollisuuden sivutuotteiden jalostusastetta
- edistetään metsäresurssien kestäväää käyttöä kehittämällä metsäraaka-aineen materiaalitehokkaita liiketaloudellisia hyödyntämispolkuja (mm. mekaaninen teollisuus, massateollisuus, biopolttoaineet, materiaalitekniset sovellukset, lääketieteelliset sovellukset)
- edistetään metsä-, vesi- ja luonnonvaratietojen digitaalista hyödyntämistä luonnonvarojen kestävään käytön lisäämiseksi
- kehitetään älykkäisiin taloihin liittyviä teknologioita, uusia materiaaleja ja liiketoimintamalleja
- tuetaan kiertotalouden osaamisverkostojen kyvykkyyttä tarjota kansainvälisesti kiinnostavia ratkaisuja

Kiertotalous ja biotalous yritystoiminnassa

- vahvistetaan kiertotalouteen ja biotalouteen liittyvää liiketoiminta- ja markkinaosaamista ja kehitetään uusia tuote- ja palvelukonsepteja ja tuetaan näiden edellyttämiä investointeja
- kehitetään kiertotalouden mukaista tuotesuunnittelua
- kehitetään ekosysteemejä, osaamiskeskittymiä ja verkostoja sekä tuetaan muita yhteistyömuotoja, joihin voi osallistua myös suuria yrityksiä

- edistetään osallistumista olemassa oleviin teollisten symbioosien verkostoihin sekä tuetaan uusien teollisten symbioosien syntymistä
- tuetaan teollisuuden sivuvirtojen ja jätteiden hyödyntämistä ja pilotointia aidossa teollisuusympäristössä
- edistetään jätteen määrää vähentävää toimintaa
- tuetaan lajittelua, kierrätystä ja kestäviä logistiikkaketjuja edistävien palvelukonseptien kehittämistä
- tuetaan uusiutuviin luonnonvaroihin perustuvien korkean lisäarvon tuotteiden kehittämistä sekä biotalouden kestävien arvoketjujen ja klusterien muodostumista
- edistetään yritysten ja arvoketjujen resurssitehokkuutta parantavien digitaalisten alustojen ja muiden työkalujen kehittämistä ja käyttöönottoa

Kestävä kehitys läpileikkaavana periaatteena

Kestävä kehitys on maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Tämä tarkoittaa myös, että ympäristö, ihminen ja talous otetaan tasavertaisesti huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa.

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena kiertotalouden toimintaperiaatteet on juurrutettu osaksi yhteiskunnan eri toimialojen käytänteitä. Toiminnan tuloksena on syntynyt uudenlaisia ratkaisuja, innovatiivisia toimintamalleja ja yhteistyömuotoja kiertotalouden vauhdittamiseksi. Materiaalitehokkuus, uusiomateriaalien käyttö sekä luonnonvarojen käytön kestävyys ovat lisääntyneet. Suljetut kierrot ja raaka-aineiden talteenotto ovat lisääntyneet teollisuudessa ja tuotannollisessa toiminnassa. Digitaaliset ratkaisut tehostavat luonnonvarojen kestävästä käyttöä.

Tärkeimmät kohderyhmät [170/190/1 000]

Tärkeimpiä kohderyhmiä ovat pk- ja mikroyritykset, kehittämissyhtiöt, kunnat ja kaupungit, korkeakoulut, tutkimuslaitokset, toisen asteen koulutuksen järjestäjät sekä yhdistykset ja säätiöt.

Toimet tasa-arvon, osallisuuden ja syrjimättömyyden edistämiseksi [595/646/2 000]

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään työ- ja koulutusurien sukupuolenmukaista eriytymistä ylläpitäviä rakenteita. Lisätään organisaatioiden ja yksilöiden tasa-arvo-osaamista, edistetään sukupuolisteoreettien tunnistamista sekä kehitetään rekrytointikäytäntöjä. Toimialoittainen, sukupuolenmukainen segregatio huomioidaan ja pyritään tukemaan sekä naisvaltaisia että miesvaltaisia toimialoja.

Yhdenvertaisuus huomioidaan muun muassa ohjelmaston yhdenvertaisuussuunnittelun avulla. Toiminnassa huomioidaan tarvittaessa positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi.

Tietty kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu käyttö

[/2 000]

Kestävän kaupunkikehittämisen ITI-strategia ks. ET 1.1.

Pohjoisen harvaan asuttujen alueiden NSPA ITI-strategia ks. ET 3.3. ???

Alueiden väliset, rajat ylittävät ja valtioiden väliset toimet (*täsmenny*) [1846/2055/2 000]

Maakuntien ja myös suuralueiden välisen yhteistyön välineinä voivat kiertotalouden osalta toimia kuntien muutosverkostot ja teollisten symbioosien (FISS) verkosto sekä kestävien ja innovatiivisten

hankintojen osaamiskeskus KEINO. Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnille on laadittu yhteinen älykkään erikoistumisen strategia, jossa on perustana kestävän kehityksen hallinta ja ylläpito sekä luonnonvarojen ja -olosuhteiden kestävä käyttö alueelle tärkeillä toimialoilla. Kiertotalous on keskeinen osa strategian toimenpiteitä. Myös yhteistyö muiden ohjelmien, kuten maaseutuohjelman tai Interreg-ohjelmien välillä on kiertotalouden kehittämisen näkökulmasta luontevaa.

EU:n kolmannessa *arktisessa tiedonannossa* kiertotalous on osa kestäviä innovaatioita, joissa kehitetään alueperusteisia kiertotalouden ratkaisuja. Pohjoisimman arktisen alueen hauraus mutta myös perinteinen osaaminen ja taidot ovat alueen erityispiirre, minkä vuoksi alue voi toimia edelläkävijänä ratkaistaessa ilmastonmuutokseen liittyviä kysymyksiä.

EU:n Itämeren alueen strategia (EUSBSR) vastaa niihin haasteisiin, jotka ovat yhteisiä Itämeren alueen maille. Strategian prioriteetit ja toimenpiteet esitellään Itämeren strategian toimeenpanosuunnitelmassa ([www-linkki](#)), joka on pohjana Itämeren alueen strategian toimeenpanon rahoittamiselle. Rahoitettavien toimien tulee tukea yhtä tai useampaa toimeenpanosuunnitelman toimea. Rahoitettavat toimet voivat olla hankkeita, hankeryhmiä tai hankealustoja. Synkronoidut hankehaut ovat mahdollisia.

EU:n Itämeren alueen strategia vahvistaa resurssien ja luonnonvarojen moninkertaista käyttöä monialaisella lähestymistavalla ja vauhdittaa kestävän kiertotalouden kehittämistä. Tulokset vaikuttavat myös kestävää biotaloutta koskevan EU:n strategian täytäntöönpanoon ja toimet kohdistuvat niin uusien toimintatapojen kuin -menetelmien käyttöönottoon. Tavoitteena on nopeuttaa kestävään kiertotalouteen siirtymistä.

Hanketoiminnassa osallistutaan myös muuhun kansainväliseen yhteistyöhön, kuten Venäjä-yhteistyöhön ja pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Indikaattorit *(täydennetään/täsmennetään)*

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

TL/ET	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Alueluokka	Välitavoite (2024)	Tavoite (2029)
2/2.6	RCO01	Tuetut yritykset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
2/2.6	RCO02	Avustuksilla tuetut yritykset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
2/2.6	RCO04	Muuta kuin rahoitustukea saaneet yritykset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
2/2.6	RCO07	Yhteisiin tutkimushankkeisiin osallistuvat tutkimuslaitokset	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
2/2.6	RCO10	Yritykset yhteistyössä tutkimuslaitosten kanssa	kpl	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		
2/2.6	RCO10a		euro	Kehittyneet		

		Enterprises supported to transform their products and services into circular economy		Siirtymä		
				NSPA		
2/2.6	NR02	TKI-infrastruktuuri-investoinnit	euro	Kehittyneet		
				Siirtymä		
				NSPA		

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

TL/ET	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Alueluokka	Perustaso tai viitearvo	Viitevuosi	Tavoite (2029)	Tietolähde [200]	Huomautukset [200]
2/2.6	RCR01	Tuettuihin yksiköihin luodut työpaikat	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.6	RCR01b	Tuettuihin yksiköihin luodut työpaikat, naisten	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.6	RCR02	Yksityiset investoinnit, jotka ovat saaneet julkista tukea (josta avustuksia, rahoitusvälineitä)	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.6	RCR03	Tuote- tai prosessi-innovaatioita tekevät pk-yritykset	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.6	RCR05	Itse innovoivat pk-yritykset	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.6	RCR06	Toimitetut patenttihakemukset	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.6	RCR07	Tavaramerkki- ja mallihakemukset	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.6	NR14	Kierto- tai biotaloutta edistävät demonstraatiot	kwh	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.6	NR07	Pk-yritys, jossa merkittävä liikevaihdon tai henkilöstön lisäys	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					
2/2.6	NR08	Pk-yritys, joka aloittaa viennin tai laajentaa uudelle vientimarkkina-alueelle	kpl	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU) tukitoimityypin mukaan

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä (täydennetään)

TL/ET	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
-------	---------	-------	------------	---------------

2/2.6	EAKR	023	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.6	EAKR	027	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.6	EAKR	040	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.6	EAKR	041	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.6	EAKR	044	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.6	EAKR	045	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.6	EAKR	047	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
2/2.6	EAKR	047b	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	

Käytettävät koodit:

023 Tutkimus- ja innovointiprosessit, yritysten välinen teknologian siirto ja yhteistyö, jossa keskitytään kiertotalouteen

027 Tuki yrityksille, jotka tarjoavat palveluja, joilla edistetään vähähiilistä taloutta ja kykyä selviytyä ilmastonmuutoksesta

040 Vesihuolto ja vesivarojen suojeleminen (myös vesipiirien hoito, erityistoimenpiteet ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi, uudelleenkäyttö, vuotojen vähentäminen)

041 Jäteveden keräys ja käsittely

044 Yritysten, teollisuuden ja vaarallisten jätteiden jätehuolto

045 Kierrätettyjen materiaalien käytön edistäminen raaka-aineena

047 Tuki pk-yritysten ympäristöystävällisille tuotantoprosesseille ja resurssitehokkuudelle

47b Support to environmentally-friendly production processes and resource efficiency in large enterprises

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto (täydennetään)

TL/ET	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
2/2.6	EAKR	01	Kehittyneet	

			Siirtymä	
			NSPA	

- 01 Avustus
- 02 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: oman pääoman ehtoinen tai oman pääoman luonteinen
- 03 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: laina
- 04 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: vakuus
- 05 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: lisätuki
- 06 Palkinto

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste (täydennetään)

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste

Toimintalinjan numero	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
2	EAKR	Kehittyneemmät alueet Siirtymäalueet Syrjäisimmät ja harvaan asutut alueet	2.6		

Yhdennetyt alueelliset investoinnit

- 11 Lähiöt
- 12 Kaupungit ja esikaupunkialueet
- 13 Toiminnalliset kaupunkialueet
- 14 Vuoristoalueet
- 15 Saaret ja rannikkoalueet
- 16 Harvaan asutut alueet
- 17 Muuntyyppiset kohdealueet

Muut lähestymistavat

- 41 Lähiöt
- 42 Kaupungit ja esikaupunkialueet
- 43 Toiminnalliset kaupunkialueet
- 44 Vuoristoalueet
- 45 Saaret ja rannikkoalueet
- 46 Harvaan asutut alueet
- 47 Muuntyyppiset kohdealueet
- 48 Ei alueellista kohdentamista

2.3 EAKR-toimintalinja 3: Saavutettavampi Suomi

2.3.1 Erityistavoite: Kestävän, ilmastonmuutoksen kestävän, älykkään ja intermodaalisen kansallisen, alueellisen ja paikallisen liikkuvuuden kehittäminen mukaan lukien yhteyksien parantaminen TEN-T-verkon ja rajat ylittävän liikkuvuuden osalta (ET 3.3)

Rahastojen tukitoimet

Tukitoimien tyypit [1482/1572/8 000]

Itä- ja Pohjois-Suomen mikro- ja pk-yritysvaltainen yritys-kanta edellyttää yritysten kasvun tuemista. Erityistavoitteen toimenpiteillä parannetaan pk-yritysten kilpailukyvyyn kannalta tärkeitä liikenne- ja logistiikkayhteyksiä, elinkeinoelämää ja pk-yritysten toimintaympäristöä kehittäviä liikenneväyliä ja -palveluita sekä kestävästä liikennettä. Kyseeseen voivat tulla pienet strategiset liikenneväyläinvestoinnit, jotka edistävät tuotannollisen pk-yritystoiminnan tai matkailuyritysten toimintaedellytyksiä. Yritystoiminnan kehittyminen on toimenpiteiden ensisijainen tavoite.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö

- tuetaan pk-yritysten kasvuun ja investointeihin vaikuttavia liikenne- ja logistiikkainvestointeja

Kestävä kehitys läpileikkaavana periaatteena

Kestävä kehitys on maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Tämä tarkoittaa myös, että ympäristö, ihminen ja talous otetaan tasavertaisesti huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa. Liikenteen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee huomioida kestävä kehitys ja ilmastonäkökulma.

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena

Pääasiallisena lopputuloksena syntyy pk-yritysten kilpailukyvyyn kannalta tärkeitä liikenne- ja logistiikkayhteyksiä, elinkeinoelämää ja pk-yritysten toimintaympäristöä kehittäviä liikenneväyliä ja -palveluita sekä kestävästä liikennettä. Yritysten toimintaedellytysten parantaminen lisää kasvavia yrityksiä ja muita investointeja.

Tärkeimmät kohderyhmät [149/1661 000]

Tärkeimpiä kohderyhmiä ovat pk- ja mikroyritykset. Myös kunnat, kehittämissyhtiöt, tutkimus- ja koulutusorganisaatiot, yhdistykset ja säätiöt voivat olla kohderyhminä.

Toimet tasa-arvon, osallisuuden ja syrjimättömyyden edistämiseksi [388/420/2 000]

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään huomioimalla infrastruktuuri-investointien ympäristövaikutusarvioinneissa investointien vaikutukset sukupuoliin ja väestöryhmiin. *Yhdenvertaisuus* huomioidaan muun muassa ohjelmaston yhdenvertaisuussuunnittelun avulla. Toiminnassa huomioidaan tarvittaessa positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi.

Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu käyttö [1 976 /2 000]

Itä- ja Pohjois-Suomen harvaan asutun alueen erityistoimia käsittelevä ITI-strategia on laadittu Itä- ja Pohjois-Suomen 7 maakunnan yhteistyönä. Strategia pohjautuu maakuntaohjelmiin, jotka ovat neljän vuoden välein valmisteltavia lakisääteisiä aluekehitysstrategioita. Maakuntaohjelmat on valmisteltu laajassa osallistavassa prosessissa. Maakuntaohjelmien yhteydessä on valmisteltu myös kunkin maakunnan älykkään erikoistumisen strategiat, joita päivitetään tarvittaessa. Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnat teettivät OECD:llä tutkimuksen (2017) alueen tulevaisuuden haasteista ja mahdollisuuksista. Maakunnat laativat Euroopan komission pilottialueena yhteisen Itä- ja Pohjois-Suomea koskevan Älykkään erikoistumisen strategian, joka tunnetaan nimellä ELMO (Elinkeinot murroksessa, Industrial Transition). Strategiassa on tunnistettu maakuntien yhteiset älykkään erikoistumisen painopistealueet.

Itä- ja Pohjois-Suomen harvaan asuttujen alueiden erityistoimien seuranta tehdään osana rakennerahasto-ohjelman seuranta ja arviointia. ITI-strategiaa varten ei luoda uusia koordinaatorakenteita, vaan koordinaatio tehdään Itä- ja Pohjois-Suomen ohjelmatoimituksen hallintoa varten muodostettavissa työryhmissä ja rakenteissa. Maakunnissa strategian seuranta ja välittävien viranomaisten välistä koordinaatiota tehdään maakunnan yhteistyöryhmässä ja sen sihteeristössä. Kansallisella tasolla seuranta ja arviointia tehdään osana ohjelman seuranta ja arviointia. Hankkeet valitaan tavanomaisessa rahoitusprosessissa sekä maakuntakohtaisten että ylimaakunnallisten hankkeiden osalta.

Harvaan asutun alueen erityistoimilla vastataan niihin erityisiin kehittämistarpeisiin, joihin tarvitaan laajempaa toimenpidevalikoimaa tai laajempaa rahoitusvolyyminä. Liikenneinfrastruktuurit ovat vain Itä- ja Pohjois-Suomessa tukikelpoisia erityistoimenpiteitä, jotka rahoitetaan NSPA-rahoituksella. Muiden sisältöjen osalta NSPA-rahoitusta kohdennetaan lisävolyyminä ohjelma-asiakirjassa oleviin sisältöihin. Toimenpiteiden tukikelpoisuus määritellään rakennerahastojen ohjelma-asiakirjassa. Strategiaa voidaan rahoittaa lisäksi kansallisella kehittämisrahoituksella sekä muulla EU-rahoituksella.

Alueiden väliset, rajat ylittävät ja valtioiden väliset toimet [1698/1892/2 000]

Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnille on laadittu yhteinen älykkään erikoistumisen strategia, jossa on perustana kestävä kehitys hallinta ja ylläpito sekä luonnonvarojen ja -olosuhteiden kestävä käyttö alueelle tärkeillä toimialoilla.

Maakuntien ja myös suuralueiden välisen yhteistyön perinteet ovat Suomessa vahvat. Ylimaakunnallinen tai jopa kansallisen tason hanketoiminta rakentuu luontevasti esim. yhteisten älykkään erikoistumisen painopistealojen pohjalta. Myös yhteistyö muiden ohjelmien, kuten maaseutuohjelman tai Interreg-ohjelmien välillä on yritystoiminnan kehittämisen näkökulmasta luontevaa.

Arktisen strategian mukaisessa toiminnassa yhtenä näkökulmana voi olla toimintamalli, jossa pyritään tunnistamaan arktisella alueella toimivien kansainvälisten organisaatioiden tarpeita ja yhdistämään ne suomalaisten pk-yritysten osaamiseen. Tätä kysyntää ja tarjontaa yhdistämään tulee kehittää uusia muotoja. Pohjoisimman arktisen alueen hauraus mutta myös perinteinen osaaminen ja taidot ovat alueen erityispiirre, minkä vuoksi alue voi toimia edelläkävijänä ratkaistaessa ilmastonmuutokseen liittyviä kysymyksiä.

EU:n Itämeren alueen strategia (EUSBSR) vastaa niihin haasteisiin, jotka ovat yhteisiä Itämeren alueen maille. Strategian prioriteetit ja toimenpiteet esitellään Itämeren strategian toimeenpanosuunnitelmassa ([www-linkki](#)), joka on pohjana Itämeren alueen strategian toimeenpanon rahoittamiselle. Rahoitettavien toimien tulee tukea yhtä tai useampaa toimeenpanosuunnitelman toimea.

Rahoitettavat toimet voivat olla hankkeita, hankeryhmiä tai hankealustoja. Synkronoidut hankehaut ovat mahdollisia.

Hanketoiminnassa osallistutaan myös muuhun kansainväliseen yhteistyöhön, kuten Venäjä-yhteistyöhön ja pohjoismaiseen yhteistyöhön. Kansainvälisellä yhteistyöllä edistetään pk-yritysten ja niiden verkostojen kytkeytymistä kansallisiin ja kansainvälisiin arvoverkostoihin.

Indikaattorit (täydennetään/täsmennetään)

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

TL/ET	Rahasto	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Aluealuokka	Välitavoite (2024)	Tavoite (2029)
3/3.3	EAKR	RCO54	Intermodaaliyhteydet – uudet tai parannetut	kpl	Kehittyneet		
					Siirtymä		
					NSPA		
3/3.3	EAKR	NO06	Pk-yritykset, joiden säävutettavuus on parantunut hankkeen seurauksena	kpl	Kehittyneet		
					Siirtymä		
					NSPA		
3/3.3	EAKR	NO07	Hankkeen aikaansaamat yrittäjyyttä edistävät muut investoinnit	euro	Kehittyneet		
					Siirtymä		
					NSPA		

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

TL/ET	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Aluealuokka	Perustaso tai viitearvo	Viitevuosi	Tavoite (2029)	Tietolähde [200]	Huomautukset [200]
3/3.3	RCR02	Yksityiset investoinnit, jotka ovat saaneet julkista tukea (josta avustuksia, rahoitusvälineitä)	euro	Kehittyneet					
				Siirtymä					
				NSPA					

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU) tukitoimityypin mukaan

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä (täydennetään)

TL/ET	Rahasto	Koodi	Aluealuokka	Määrä (euroa)
3/3.3	EAKR	058	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	
3/3.3	EAKR	059	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	

Käytettävät koodit:

58 Uudet toissijaiset maantieteyhteydet TEN-T-tieverkkoon ja -solmukohtiin

59 Muut uudet kansalliset, alueelliset ja paikalliset liittymätiet

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto (täydennetään)

TL/ET	Rahasto	Koodi	Alueluokka	Määrä (euroa)
3/3.3	EAKR	01	Kehittyneet	
			Siirtymä	
			NSPA	

01 Avustus

02 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: oman pääoman ehtoinen tai oman pääoman luonteinen

03 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: laina

04 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: vakuus

05 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: lisätuki

06 Palkinto

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste (täydennetään)**Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste**

Toimintalinjan numero	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
1	EAKR	Syrjäisimmät ja harvaan asutut alueet	3.3	16	

Yhdennetyt alueelliset investoinnit

11 Lähiöt

12 Kaupungit ja esikaupunkialueet

13 Toiminnalliset kaupunkialueet

14 Vuoristoalueet

15 Saaret ja rannikkoalueet

16 Harvaan asutut alueet

17 Muuntyyppiset kohdealueet

2.4. ESR-toimintalinja 4: Työllistävä, osaava ja osallistava Suomi

☐ [Tämä on maakohtaisiin suosituksiin liittyvä toimintalinja
☐ Tämä on nuorisotyöllisyyteen liittyvä toimintalinja
☐ Tämä on innovatiivisiin toimiin liittyvä toimintalinja
☐ [This is a priority dedicated <u>to addressing material deprivation support to the most deprived under the specific objective set out in point (xi) of Article 4(1) of the ESF+ regulation</u>]**
☐ [This is a priority dedicated <u>to addressing material deprivation support to the most deprived under the specific objective set out in point (x) of Article 4(1) of the ESF+ regulation</u>

2.4.1. Erityistavoite: Polkuja töihin (ET 4.1.1)

Rahastojen tukitoimet

Tukitoimien tyypit [7 348 / 8 000]

Hanketoiminnalla tavoitellaan työhakijoiden, työttömien, työssä olevien sekä työvoiman ulkopuolella olevien ja työmarkkinoille tunnistetusti heikosti kiinnittyneiden ryhmien työllistymistä. Työttömyyden vähentämiseksi on tarpeen edistää ensimmäistä kertaa työmarkkinoille tulevien tai työmarkkinoille palaavien työllistymistä. Tavoitteena on myös löytää keinoja mm. nuorisotyöttömyyden sekä pitkäaikaistyöttömyyden riskien tunnistamiseen ja työttömyyden pitkittymisen ehkäisemiseen sekä tuen tarjoamiseen asiakkaille jo ennen heidän tilanteensa vaikeutumista. Työllistymisen tukemiseksi on tärkeää edistää kohderyhmien erilaisia työn tekemisen, itsensä työllistämisen ja yrittäjyyden muotoja sekä kannustaa osaamisen kehittämiseen. Tarvitaan tukea ja ohjausta niille, jotka ovat jääneet ali-työllistetyiksi tai joilla tilapäiseksi aiottu matalan palkkatason työ ei johda kokopäivätyöhön.

Kohderyhmään kuuluvien työllistymisen ja valmiuksien parantamiseksi tavoitellaan moniammatillisten ja monialaisten vaikuttavien palveluiden kehittämistä ja tuottamista. Palveluja voidaan kehittää ja tuottaa myös monikanavaisesti sekä matalan kynnyksen palveluina. Väli työmarkkinoita kehitetään kestäväällä ja vaikuttavalla tavalla heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistymiseksi. Palvelumallien kehittämisessä tähdätään rakenteellisiin muutoksiin, joilla varmistetaan toimintamallien leviäminen sekä jatkuvuus myös hanketoiminnan päättymisen jälkeen.

Tavoitteena on räätälöidyillä palveluilla vastata työvoiman kohtaanto-ongelmiin, työntajien rekrytointihaasteisiin sekä työntekijöille asetettaviin koulutus- ja osaamisvaatimuksiin yhteistyössä työntajien kanssa. Toimintaan tarvitaan mukaan eri toimijoita laaja-alaisesti. Rekrytointivaikeuksista kärsivien alojen tunnettuutta ja vetovoimaa on tarpeen lisätä. Haasteet voivat vaihdella alueittain, mutta lisää työvoimaa tarvittaneen esim. väestön ikääntymisestä johtuen terveydenhuoltoon ja pitkäaikaishoitoon, digitalisaation lisääntymisen johdosta ict-alalle ja kestäväen kehityksen painoarvon kasvun myötä mm. kiertotalouteen. Vaikka työelämä on monimuotoistunut, työhönotossa tapahtuu joidenkin henkilöryhmien kohdalla jopa syrjintää. On tarpeen lisätä avointen työmarkkinoiden vastaanottokykyä sekä työnantajien tietoisuutta monimuotoisuuden hyödyistä ja tarjolla olevista tukipalveluista. Sukupuolten välisen ammatillisen segregaaation lieventäminen on tarpeen työvoimapotentiaalain paremmaksi hyödyntämiseksi ja tasa-arvon edistämiseksi. Tavoitteena on eri kohderyhmien työmahdollisuuksien selvittäminen ja kehittäminen yhdessä työnantajien kanssa.

Kohderyhmän ammatillisen liikkuvuuden lisäksi myös alueellisen liikkuvuuden edistäminen on tarpeen. Alueellista liikkuvuutta tulee tukea eri toimijoiden ja toimialojen välisellä yhteistyöllä mm. kehittämällä ohjaus- ja neuvontapalveluja sekä pilotoimalla uusia toimintamalleja. Tarpeen on edistää

työvoiman liikkuvuutta myös panostamalla mukana muuttavien puolisoiden työllistymiseen ja osaamisen hyödyntämiseen.

Tavoitteena on yhteiskunnallisten yritysten liiketoiminnan ja työllistämisen edellytyksien parantaminen ja kokonaisvaltaisen toimintaympäristön rakentaminen mm. liiketoimintaa ja osaamista kehittäville palvelujärjestelmillä ja palveluilla sekä muulla tuella, joka ottaa huomioon yhteiskunnallisten yritysten erityispiirteet. Yhteiskunnallisten yritysten liiketoiminnan päätavoite on yleensä sosiaalinen tai ekologinen, joten näiden yritysten toimintamahdollisuuksien ja vaikuttavuuden paraneminen voi lisätä hyvinvointia ja osallisuutta myös laajemmin kuin yrittäjyyden ja työmahdollisuuksien kautta.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö otsakkeittain

Työnhakijoiden työllistyminen

- edistetään kohderyhmiin kuuluvien henkilöiden pääsyä avoimille työmarkkinoille, laadukkaasiin ja riittävän toimeentulon mahdollistaviin työpaikkoihin, yrittäjäksi ja itsenäiseen ammatinharjoittamiseen tai koulutukseen sekä osaajien saamista korkeaa osaamista vaativiin tehtäviin
- hyödynnetään monipaikkaisuuden ja erilaisten työn tekemisen tapojen tarjoamia vaihtoehtoja huomioiden työn- ja perhe-elämän yhdistämisen mahdollisuudet
- huomioidaan kohderyhmien tarpeet tarvittaessa positiivisen erityiskohtelun ja yhdenvertaisuussuunnittelun sekä tasa-arvosuunnittelun avulla hyödyntäen heidän omaa asiantuntemustaan
- yhteistyössä yritysten ja muiden työnantajien kanssa räätälöidään etenkin osatyökykyisille ja maahanmuuttajataustaisille työmahdollisuuksia sekä edistetään tehtävien muokkaamisen ja osittamisen edellytyksiä uusien työmahdollisuuksien kehittämiseksi
- kehitetään välityömarkkinoiden laatua ja vaikuttavuutta
- edistetään työvoiman ammatillista ja alueellista liikkuvuutta myös yhteistyössä rekrytoivien työnantajien kanssa luomalla näihin kannusteita ja käytäntöjä
- tuetaan mukana muuttavien puolisoiden työllistymistä
- ohjataan työnhakijoita rekrytointivaikeuksista kärsiville aloille
- luodaan työvoiman kysyntää hyödyntämällä mm. julkisten hankintojen työllistämismalleja

Työllistymistä tukevien palveluiden kehittäminen

- kehitetään, levitetään ja juurrutetaan monialaisia ja moniammatillisia palvelumalleja ja verkostomaista työtöotetta
- lisätään monialaisissa ja -ammattillisissa palveluissa työskentelevien osaamista toimintamallin johtamisessa ja muissa yhteistyöhön liittyvissä kysymyksissä sekä asiakkaiden palvelutarpeisiin liittyvissä työllisyys-, koulutus- ja sosiaalialan teemoissa
- kehitetään toimintamalleja, joilla varmistetaan, että asiakkaan palvelupolku etenee saumattomasti työhön, koulutukseen tai asiakkaan kannalta muuhun tarkoituksenmukaiseen ratkaisuun
- tehostetaan ja kehitetään toimintatapoja ja palveluita, joilla voidaan tukea sesonkityyppisillä aloilla työskentelevien työllistymistä ympärivuotisesti ja alityöllistettyjä heidän työuransa kehittämisessä
- kehitetään alueiden ja toimialojen välisiä yhteistyömalleja ja rekrytointitoimia sekä lisätään rekrytointivaikeuksista kärsivien alojen ja työnantajien tunnettuutta, vetovoimaa ja mainekuvaa
- parannetaan yhteiskunnallisten yritysten liiketoiminnan ja työllistämisen edellytyksiä

Itä- ja Pohjois-Suomen harvan asutuksen erityistoimet

- kehitetään ja hyödynnetään digiosaamista työllisyyden edistämiseksi
- edistetään osaamistilien ja yksilöllisten osaamisratkaisujen hyödyntämistä työllistymisen parantamiseksi

- edistetään työn eri muotojen yhdistämistä ja tuetaan työvoiman liikkuvuutta
- edistetään työllisyyttä tukevien palvelujen saavutettavuutta

Läpileikkaavat periaatteet

Sosiaalisia innovaatioita syntyy työllistymistä tukevien rakenteiden ja monialaisten ja -ammattillisten ohjaus- ja neuvontapalveluiden kehittämisen yhteydessä. Uusia toimintatapoja levitetään ja juurrutetaan pysyviksi käytännöiksi.

Kestävä kehitys on maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Tämä tarkoittaa myös, että ympäristö, ihminen ja talous otetaan tasavertaisesti huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa. Korkea työllisyysaste edistää yhteiskunnan mahdollisuuksia toteuttaa kestävä kehitys. Kestävän kehityksen periaatteet huomioidaan esim. työttömille tarjottavien työpaikkojen valinnassa tai heitä yrittäjyyteen opastettaessa.

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena hankkeisiin osallistuvat työnhakijat, työttömät ja työvoiman ulkopuolella olevat ovat pääsääntöisesti työllistyneet, perustaneet yrityksen tai siirtyneet koulutukseen kulloinkin työllisyystilanne huomioiden. Työnantajien rekrytointivalmiudet ovat lisääntyneet ja työmarkkinat ovat monimuotoistuneet. Samalla on vähennetty työvoiman kohtaantongelmaa ja rakenteellista työttömyyttä.

Eri toimijoiden tarjoamia työvoima-, yritys- ja monialaisia ja -ammattillisia ohjaus- ja neuvontapalveluja sekä yhteistyöverkostoja on kehitetty toimivammaksi, saumattomammaksi, vaikuttavammaksi ja saavutettavammaksi kokonaisuudeksi eri puolilla Suomea paikalliset erityispiirteet huomioiden. Yhteiskunnallisten yritysten toimintaympäristöä sekä liiketoiminnan ja työllistämisen edellytyksiä on parannettu monipuolisesti.

Tärkeimmät kohderyhmät [796/ 1 000]

Kohderyhmiä ovat työnhakijat, työttömät, työssäolevat ja työvoiman ulkopuolella olevat sekä työmarkkinoille heikosti integroituneiksi tunnistettavat henkilöt/henkilöryhmät kuten nuoret, ikääntyneet, koulupudokkaat, itsensä työllistäjät, maahanmuuttajataustaiset, romanit ja osatyökykyiset, joiden on mahdollista tehtyjen toimien tuloksena päästä työmarkkinoille ja koulutukseen.

Kohderyhmänä ovat järjestöt, työmarkkinaosapuolet, yhdistykset, säätiöt, kunnat, koulutusorganisaatiot sekä yhteiskunnalliset ja muut yritykset ja yrittäjät. Kohderyhminä ovat työllisyyttä ja yrittäjyyttä edistävät ja kehittävät organisaatiot mukaan lukien rahoittajat sekä niiden johto ja henkilöstö, joiden osaamista kehitetään osana palvelujen ja rakenteiden kehittämistä.

Kohderyhmät voidaan tarvittaessa rajata tarkemmin alueellisten erityispiirteitten tai valtakunnallisten tarpeitten mukaisesti.

Toimet tasa-arvon, osallisuuden ja syrjimättömyyden edistämiseksi [1 250 /2 000]

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään mm. tasa-arvosuunnittelun avulla. Puretaan työ- ja koulutusurien sukupuolenmukaista eriytymistä ylläpitäviä rakenteita ja asenteita (esim. sosiaali- ja terveyssektorin sekä osa-aikatöiden vahva naisvaltaisuus ja vastaavasti teollisuuden miesvaltaisuus). Lisätään sukupuolittain eritellyn tiedon käyttöä toiminnassa. Yhteistyössä työmarkkinaosapuolten, kansalaisyhteiskunnan ja yritysten kanssa lisätään organisaatioiden ja yksilöiden tasa-arvo-osuudesta, edistetään sukupuolisterotyypioiden tunnistamista sekä kehitetään rekrytointikäytäntöjä. Ohjauspalveluissa otetaan käyttöön sukupuolittainen ohjaus, jolla helpotetaan koko työvoimapotentiaalin hyödyntämistä ja siten mm. työvoiman saatavuutta sekä edistetään ihmisten tasa-arvoista kohtaamista ja asemaa työmarkkinoilla.

Yhdenvertaisuus huomioidaan palvelujen kehittämisessä ja tarjoamisessa muun muassa yhdenvertaisuussuunnittelun avulla. Toiminnassa otetaan huomioon työnhakijoiden ja työnantajien tarpeet. Palveluissa huomioidaan tarvittaessa positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi. Kehitetään malleja työnantajien monimuotoisuusosaamiseen lisäämiseen työttömien työllistymismahdollisuuksien parantamiseksi. Kaikessa toiminnassa huomioidaan aiheeseen liittyvät kansainväliset sopimukset.

Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu käyttö [1 992 / 2 000]
Kestävän kaupunkikehittämisen ITI-ohjelma:

Kestävän kaupunkikehittämisen pohjana ovat pääkaupunkiseudun ja sen ulkopuolella olevien yliopistokaupunkien sopimukset innovaatioekosysteemien kehittämiseksi. Malli perustuu kaupunkien ja valtion kumppanuuteen, mutta malli tukee yli aluerajojen tapahtuvaa kehittämistä. ESR-toimet tukevat EAKR-rahoituksella tuettavaa toimintaa.

Ks. ET 1.1.

Itä- ja Pohjois-Suomessa tärkeää on palvelujen saatavuuden turvaaminen ja kehittäminen erityisesti harvan asutuksen alueella esimerkiksi digitaalisuutta hyödyntäen. Työn murros sekä työikäisen väestön ikääntyminen ja erityisesti nuorten poismuutto vaikuttavat alueen työllisyyteen ja elinvoimaisuuteen. Itä- ja Pohjois-Suomessa kärsitään sekä osaavan työvoiman puutteesta että työttömyydestä ja sen mukanaan tuomista sosiaalisista ja taloudellisista ongelmista. Huolestuttavaa on erityisesti nuorten pitkäaikaistyöttömyys sekä nuorena eläköityminen, joka alueella on muuta maata suurempaa työikäisissä. Harva asutus asettaa haasteita erilaisten palvelujen järjestämiselle ja ihmisten osallisuuden tasa-arvoiselle toteutumiselle. Työikäisten määrässä tapahtuva lasku vaarantaa alueen elinvoimaisuutta ja hyvinvointia. Alueen palvelukokonaisuuksien tulee tavoittaa työllistymiseensä tukea tarvitsevat alueellisesti laajasti ja tarvittaessa moniammatillista tukea tarjoavien verkostojen kautta. Tulevaisuuden työpaikkoja luotaessa on löydettävä parhaat keinot saada alueen koko työvoimaresurssi käyttöön ja haettava uusia keinoja alueen houkuttelevuuden lisäämiseksi. Työn tekemisen eri muotoja ja yrittäjyyttä tukemalla koko osaamispotentiaali saadaan paremmin käyttöön. Työllisyyden edistämiseksi erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien osalta alueella halutaan kokeilla osaamistiliä kohdennettavaksi työttömiin ja osa-aikatyötä tekeviin. Mallissa osaamistilin saaneet voisivat valita itselleen parhaiten sopivan osaamista kehittävän ratkaisun. Osaamistilikokeilu voitaisiin yhdistää oppilaitosten, yksityisten palveluntuottajien, kuntien, työvoimahallinnon ja järjestöjen asiakastuntemus ja ohjaustyö. Toimintaa voidaan toteuttaa esim osana kansalaistoimijalähtöistä kehittämistä.

Ks. ET 3.3.

Alueiden väliset, rajat ylittävät ja valtioiden väliset toimet [1 367 / 2 000]

Kansainvälistä yhteistyötä lisäämällä edistetään hyvien käytäntöjen kehittämistä, levittämistä ja juurruttamista. Toimilla edistetään kohderyhmään kuuluvien henkilöiden työllistymistä ja siten työvoiman kohtaantoon liittyvien haasteiden lieventämistä mm. alueellista liikkuvuutta edistämällä.

Arktisen strategian mukaisessa toiminnassa keskitytään arktisen toimintaympäristön haasteisiin, kuten esimerkiksi ilmastonmuutoksen vaikutuksiin, saavutettavuuteen ja harvaan asutukseen. Arktisen alueen hauraus on alueen erityispiirre, minkä vuoksi alue voi toimia myös edelläkävijänä ratkaistaessa ilmastonmuutokseen liittyviä kysymyksiä.

Itämeren alueen strategian (EUSBSR) tavoitteena on vastata alueen jäsenvaltioiden yhteisiin haasteisiin. Kehittämisen painopisteet on kuvattu strategian toimenpideohjelmassa ([linkki](#)). Sen puitteissa tehtävää kansainvälistä yhteistyötä voidaan toteuttaa temaattisten, pitkäkestoisten hankekokonaisuuksien avulla, jotka kokoavat eri puolilta yhteen toimijoita ja rahoitusta. Ohjelmakauden aikana voidaan järjestää Itämeren alueen jäsenmaissa synkronoituja hankehakuja. Myös yksittäiset hankkeet voivat tukea strategian tavoitteita.

Suomen näkökulmasta erityisen kiinnostavia ovat kansainväliset yhteistyömuodot liittyen mm. tehokkaimpiin työllistymisen edistämisen tapoihin sekä työttömille ja työvoiman ulkopuolella oleville tarjottavat palvelut.

Hanketoiminnassa osallistutaan myös muuhun kansainväliseen yhteistyöhön, kuten Venäjä-yhteistyöhön ja pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Indikaattorit (perustuen neuvoston kompromissiesitykseen)

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

Toimin- ta- linja	Eri- tyis- ta- voite	Ra- hasto	Alueluokka**)	Tun- nus [5]	Indikaattori [255]	Mitta- yk- sikko	Välita- voite (2024)	Ta- voite (2029)
4	4.1.1. (i)	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	CO01	<i>Työttömät, mukaan lukien pitkäaikaistyöttömät*</i>		X	X
				CO02	<i>Pitkäaikaistyöttömät*</i>		X	X
				CO03	<i>Työelämän ulkopuolella olevat*</i>			
				CO04	<i>Työlliset, mukaan lukien itsenäiset ammatinharjoittajat*</i>			
				CO05	<i>Alle 30-vuotiaat*</i>			
				CO06	<i>Yli 54-vuotiaat*</i>			
				CO07	<i>Henkilöt, joilla on ylemmän perusasteen tai sitä vähäisempi koulutus (ISCED 0–2)*</i>			
				CO08	<i>Henkilöt, joilla on keskiasteen (ISCED 3) tai keskiasteen jälkeinen (ISCED 4) koulutus*</i>			
				CO09	<i>Henkilöt, joilla on korkea-asteen koulutus (ISCED 5–8)*</i>			
				CO10	<i>Vammaiset**</i>			
				CO11	<i>Kolmannen maan kansalaiset</i>			
				CO12	<i>Ulkomaalaistaustaiset henkilöt</i>			
				CO13	<i>Vähemmistöt (myös marginalisoituneet yhteisöt kuten romanit)**</i>			
				CO14	<i>Asunnottomat tai asuntomarkkinoilta syrjäytyneet*</i>			
				CO15	<i>Maaseutualueilla asuvat*</i>			
				CO16	<i>Kansallisella, alueellisella tai paikallisella tasolla tuettujen viranomaisten tai julkisten palvelujen lukumäärä</i>		X	X
				CO17	<i>Tuettujen mikroyritysten sekä pienten ja keskisuurten yritysten (mukaan lukien osuustoiminnalliset ja yhteiskunnalliset yritykset) lukumäärä</i>			

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

Toimin- ta- linja	Eri- tyis- ta- voite	Ra- hasto	Alueluokka**)	Tun- nus [5]	Indikaattori [255]	Mitta- yk- sikkö	Pe- rus- taso tai vii- tearvo	Viite- vuosi	Ta- voite (2029)	Tie- to- lähde [200]	Huo- mau- tuk- set [200]
4	4.1.1 (i)	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	CR01	<i>Osallistujat, jotka ovat ryhtyneet työnhakuun jättäessään toimen*</i>						
				CR02	<i>Osallistujat, jotka ovat koulutuksessa jättäessään toimen*</i>				X		
				CR03	<i>Osallistujat, jotka saavat ammattipätevyyden jättäessään toimen*</i>						
				CR04	<i>Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös itsenäisinä ammatinharjoittajina, jättäessään toimen*</i>				X		
				CR05	<i>Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös itsenäisinä ammatinharjoittajina, kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun he ovat jättäneet toimen*</i>						
				CR06	<i>Osallistujat, joiden työmarkkinatilanne on parantunut kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun he ovat jättäneet toimen*</i>						
				OK10	Palvelun laatu				X		

***) Jokaisesta indikaattorista kolme riviä: kehittyneet alueet, siirtymäalueet ja NSPA

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU) tukitoimityypin mukaan

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä					
Toimintalinjan numero	Rahasto	Alueluokka	Eriytystavoite	Koodi	Määrä (euroa)
4	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	4.1.1 (i)	097 099 098 100 101 105	

				106	
				108	
				109	
				116	
				117	
				130	

Käytettävät koodit:

097 Toimenpiteet työmarkkinoille pääsyn parantamiseksi

099 Nuorisotyöllisyyden ja nuorten sosioekonomisen integraation tukeminen

098 Toimenpiteet pitkäaikaistyöttömien työllistymisen edistämiseksi

100 Itsenäisen ammatinharjoittamisen ja yrityksen perustamisen tukeminen

101 Tuki yhteisötaloudelle ja yhteiskunnallisille yrityksille (*Huom! Korjattu tässä oikeaan muotoon, suomenkielisessä versiossa väärin*)

105 Toimenpiteet, joilla edistetään naisten osallistumista työmarkkinoille ja vähennetään sukupuoleen perustuvaa eriytymistä työmarkkinoilla [*Tarkistettava viimeisin muotoilu*]

106 Toimenpiteet, joilla edistetään työ- ja yksityiselämän tasapainoa, kuten lasten ja huollettavien henkilöiden hoitopalvelua [*Poistetaanko tästä ja jätetään vain 4.1.6:een*]

108 Tuki digitaalisten taitojen kehittämiseen

109 Tuki työntekijöiden, yritysten ja yrittäjien sopeutumiseksi muutoksiin

116 Keinot heikoimmassa asemassa olevien henkilöiden yhteiskuntaan integroimiseksi ja uudelleen työllistämiseksi

117 Toimenpiteet, joilla parannetaan syrjäytyneiden ryhmien, kuten romanien koulutus- ja työllistymismahdollisuuksia ja edistetään heidän sosiaalista osallisuuttaan

130 Yhteistyön tehostaminen sekä jäsenvaltiossa että sen ulkopuolella olevien kumppanien kanssa

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto					
Toimintalinjan nro	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
4	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	4.1.1 (i)	01	

01 Avustus

02 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: oman pääoman ehtoinen tai oman pääoman luonteinen

03 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: laina

04 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: vakuus

05 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: lisätuki

06 Palkinto

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste					
Toimintalinjan nro	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
4	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	4.1.1 (i)	48 48 46	

MUUT LÄHESTYMISTAVAT

41	Lähiöt
42	Kaupungit ja esikaupunkialueet
43	Toiminnalliset kaupunkialueet
44	Vuoristoalueet
45	Saaret ja rannikkoalueet
46	Harvaan asutut alueet
47	Muuntyyppiset kohdealueet
48	Ei alueellista kohdentamista

Taulukko 7: Kokonaisuus 6 – ESR:n toissijaiset teemat

Taulukko 7: Kokonaisuus 6 – ESR:n toissijaiset teemat					
Toimintalinjan nro	Rahasto	Alueluokka	Erytystavoite	Koodi	Määrä (euroa)
4	ESR+		4.1.1 (i)	09	

Ilmastonmuutokseen liittyviin tavoitteisiin myönnettävän tuen laskukerroin

TAULUKKO 6: ESR:N TOISSIJAISET TEEMOJEN KOODIT ESR:N TOISSIJAISET TEEMAT

01	Vihreän osaamisen ja työllisyyden sekä vihreän talouden edistäminen	100 %
02	Digitaalisten taitojen ja työpaikkojen kehittäminen	0 %
03	Tutkimukseen ja innovointiin sekä älykkääseen erikoistumiseen investoiminen	0 %
04	Pieniin ja keskisuuriin yrityksiin (pk-yritykset) investoiminen	0 %
05	Syrjimättömyys	0 %
06	Sukupuolten tasa-arvo	0 %
07	Työmarkkinaosapuolten valmiuksien kehittäminen	0 %
08	Kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden valmiuksien kehittäminen	0 %
09	Ei sovelleta	0 %

2.4.2. Erytystavoite: Uutta osaamista työelämään (ET 4.1.6)**Rahastojen tukitoimet****Tukitoimien tyypit [7 938 / 8 000]**

Kaikilla tulee olla yhdenvertaiset mahdollisuudet jatkuvaan ja joustavaan oppimiseen huomioiden erilaiset elämäntilanteet, koulutus- ja työhistoria sekä ammatilliset kiinnostukset. Koulutusjärjestelmää ja eri koulutussektoreita tulee kehittää saumattomaksi kokonaisuudeksi huomioiden myös non-formaalit oppimisympäristöt. Rakenteellisilla muutoksilla varmistetaan toimintamallien jatkuvuus.

Työn murros ja digitalisaatio muuttavat eniten matalamman koulutustason vaativia töitä. Uudelleen koulustarve korostuu ryhmissä, joiden osallistuminen aikuiskoulutukseen on vähäistä. On tarpeen tukea myös aliedustettujen ryhmien ja erityisryhmien osallistumista jatkuvaan oppimiseen.

Tavoitteena on luoda kattavat elinikäisen ohjauksen palvelut ja parantaa koulutusten saavutettavuutta Suomessa. Tarvitaan monialaisen ja moniammatillisen yhteistyön tehokkaampaa hyödyntämistä. On tarpeen kehittää varhaisen vaiheen toimenpiteitä koulupudokkuuden, opintojen keskeytymisen ja koulutuksellisen syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

Tarvitaan tiiviimpää julkisen sektorin, työmarkkinaosapuolten, kansalaisyhteiskunnan ja elinkeinoelämän toimijoiden yhteistyötä, jotta osaamista uudistavat palvelut ja oppimisverkostot vastaavat muuttuviin työelämän osaamistarpeisiin, turvaavat yritysten kilpailukykyä ja kasvumahdollisuuksia sekä parantavat työllisyyttä. Tarvitaan työn ja koulutuksen parempaa yhteensovittamista. Tuottavuuden ja työllisyysasteen nostamiseksi sekä ikääntyvien työurien pidentämiseksi hyödynnetään mm. teknologisen kehityksen ja työelämän muutoksen myötä syntyviä uusia toimintatapoja. Työvoiman ammatillisen liikkuvuuden edistäminen edellyttää toimia työssä oleville henkilöille, jotta heidän osaamisensa vastaisi paremmin työnantajien tarpeisiin ja henkilön omiin uratavoitteisiin. Eri-tyistä huomiota kiinnitetään kasvu- ja rakennemuutosaloja sekä älykästä erikoistumista tukevan koulutuksen laatuun ja tarjontaan alueelliset painotukset huomioiden.

Suomeen on tarpeen houkutellessa kansainvälisiä osaajia mm. EURESilla ja hyödyntää jo maassa olevien potentiaalia. Tavoitteena on kehittää yritysten rekrytointivalmiuksia ja houkuttelevuutta työnantajana ja kouluttaa yrityksiä markkinoimaan itseään kiinnostavana työpaikkana.

Tavoitteena on osaamisen ja osaamistarpeiden tunnistaminen ja tunnustaminen sekä ennakointi- ja osaamisverkostojen kehittäminen. Tarvitaan muutosten hallinnan mm. muutosturvan toimintamallin kehittämistä sujuvammaksi ja yksilöllisemmät palvelut mahdollistavaksi. Tavoitteena on parantaa kohtaantoa positiivisissa ja negatiivisissa rakennemuutostilanteissa. Tarvitaan viranomaisen ja yhteistyökumppaneiden toimintatapojen ja –prosessien sekä osaamisen kehittämistä.

Tavoitellaan työelämän laadun ja työorganisaatioiden uudistamista osaamisen lisäämisellä mm. työn tuottavuus, työhyvinvointi, työ- ja yksityiselämän yhteensovittaminen sekä työturvallisuus huomioiden. Tulee tunnistaa organisaatioille strategisesti tärkeitä työelämän kehittämisen teemoja ja vaikuttavimpia kehittämisen keinoja.

On tarpeen edistää sukupuolten tasa-arvoa ja vähentää segregatiota koulutus- ja työelämässä erityisillä sukupuolten tasa-arvoa edistävillä hankkeilla.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö otsakkeittain

Jatkuva oppiminen ja joustavat koulutuspolut

- lisätään yksilöllisten, monimuotoisten ajasta ja paikasta riippumattomien jatkuvan oppimisen koulutuskokonaisuuksien tarjontaa ml. täydennys- ja erikoistumiskoulutukset sekä perustaitojen kehittäminen
- tuetaan tutkintojen ja tutkintojen osien suorittamista sekä edistetään ja kehitetään työelämässä tapahtuvan oppimisen ja ulkomailla suoritetujen tutkintojen tunnustamista ja tunnustamista
- edistetään yrittäjyyttä ja liiketoimintaosaamista osana koulutusta ja työelämää
- tuetaan eri alojen kehittymistä osana ekosysteemejä ja vahvistetaan palvelujen tuotanto-osaamista
- kehitetään jatkuvan oppimisen mahdollistavia koulutusrakenteita ja oppimisympäristöjä sekä oppimista tukevaa pedagogiikkaa
- tuetaan koulutuksen ja työelämän sekä kouluasteiden välisten nivelvaiheiden siirtymien sujuvoittamista
- kehitetään koulutuksen laatua ja tarjontaa mm. älykkään erikoistumisen ja kasvu- ja rakennemuutosalojen tarpeisiin
- tuetaan jatkuvan oppimisen avulla elinkeinorakenteen monipuolistamista ja uudenlaisten palvelurakenteiden syntymistä mm. luovaa osaamista hyödyntämällä

Palveluiden kehittäminen

- kehitetään, levitetään ja juurrutetaan monialaisia, moniammatillisia ja monikanavaisia ohjaus- ja neuvontapalveluita koulutuksessa ja työelämässä sekä vahvistetaan asiantuntijoiden valmiuksia vastata monimuotoistuvan asiakaskunnan tarpeisiin

Muutostarpeiden ja osaamisen ennakointi työmarkkinoiden tarpeiden pohjalta

- tuetaan osaamistarpeiden ennakoitua ja ennakoititiedon hyödyntämistä
- edistetään tutkimus- ja kehittämistoiminnan integroitumista koulutukseen

Työelämän kehittäminen

- edistetään työhyvinvointia, työterveyttä ja työssä jaksamista, hyvän työelämän kehittymistä ja työelämän laatua ml. työn ja yksityiselämän yhteensovittaminen ja työyhteisöjen monimuotoisuuden lisääminen
- edistetään toimintatapoja, jotka parantavat samanaikaisesti tuottavuutta ja tuloksellista työn tekemistä sekä työhyvinvointia
- kehitetään mikro- ja pk-yritysten ja muiden organisaatioiden sekä niiden henkilöstön, ml. lukien johtajat, osaamista
- edistetään yritysten muutoskyvykkyyttä neuvonnan, ohjauksen ja verkostojen kautta

Ammatillisen liikkuvuuden ja kohtaannon edistäminen

- parannetaan kohtaantoa ja edistetään ammatillista liikkuvuutta eri palveluja kehittämällä, hyödyntämällä ja yhdistelemällä
- edistetään kansainvälisten osaajien rekrytointia Suomeen ja integroidaan jo maassa olevia yhteistyössä EAKR- ja Talent Boost –toimenpiteiden kanssa
- toteutetaan muutostilanteiden kehittämiskokeiluja kuten digitaalisia osaamiskartoituksia, kehitetään uusia koulutus- ja valmennusmahdollisuuksia sekä niiden toteuttamisen verkostoja, vahvistetaan verkostoja työnhakijoiden ja työnantajien välillä, tiivistetään muutosturvan ja työnvälityksen sekä yrityspalvelujen yhteyttä
- kehitetään muutosturvan viestintää, mittareita sekä palautejärjestelmää

Itä- ja Pohjois-Suomen harvan asutuksen erityistoimet:

- edistetään jatkuvan oppimisen mahdollistavan koulutuksen saavutettavuutta yritysten uudistumiskyvyn ja työllisyyden parantamiseksi
- edistetään paikkariippumatonta työskentelyä ja koulutusta
- kehitetään yrittäjyyttä ja innovaatiokyvykkyyttä edistäviä koulutus- ja palvelumalleja yritysten kasvun ja uudistumiskyvyn vahvistamiseksi
- vahvistetaan matkailun ja tapahtumatuotannon osaamista alueen vetovoimaisuuden ja työllisyyden edistämiseksi
- tuetaan koulutuksen ja työelämän nivelvaiheita
- edistetään työ- ja koulutusperusteista maahanmuuttoa yritysten työvoimatarpeisiin

Läpileikkaavat periaatteet

Sosiaalisia innovaatioita syntyy mm. koulutus- ja ohjauspalveluiden rakenteiden ja moniammatillisten ohjaus- ja neuvontapalveluiden kehittämisen yhteydessä. Uusia toimintatapoja levitetään ja juurrutetaan pysyviksi käytännöiksi.

Kestävä kehitys on maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Tämä tarkoittaa myös, että ympäristö, ihminen ja talous otetaan tasavertaisesti huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa. Osaavat kansalaiset ovat yhteiskunnan kestävä kehityksen mahdollistajia. Hyvän ja turvallisen opiskelu- ja työympäristön edistäminen tukee kestävä kehitystä.

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena hankkeisiin osallistuvien osaaminen vastaa paremmin työelämän ja yhteiskunnan tarpeisiin. He ovat suorittaneet opintonsa loppuun ja heidän työhön sijoittumisensa on parantunut. Koulutusjärjestelmän joustavuus ja moniammatillinen ohjaus on li-

sännyt ihmisten mahdollisuuksia opiskella ajasta ja paikasta riippumatta. Erityisryhmät saavat tarvitsemansa palvelut sekä työpaikan tukitoimenpiteet. Eriarvoisuus osaamisessa eri väestöryhmien välillä on vähentynyt.

Osaamistarpeiden ennakoititietoa on hyödynnetty. Tutkimus- ja kehittämistoiminta on aiempaa paremmin integroitu koulutukseen.

Uusia pedagogisia ja digitaalisia opetusmenetelmiä jatkuvaan oppimiseen on kehitetty, levitetty ja juurrutettu. Ennaltaehkäisevät ja varhaisen vaiheen toimenpiteet ovat ehkäisseet mm. koulupudokkuutta. Luovan osaamisen kehittäminen ja hyödyntäminen on vahvistunut.

Organisaatioiden työhyvinvointia ja tuottavuutta on parannettu, organisaatioiden ja työntekijöiden valmiuksia muutoksiin on lisätty ja ikääntyneiden työssä pysymistä edistetty. Ammatillista liikkuvuutta on edistetty ja työpaikoille on saatu lisää kansainvälisiä osaajia. Muutosturvan toimintamallia on kehitetty ja työnhakijoiden osaaminen osataan tunnistaa siten, että heidät ohjataan tuloksellisesti eteenpäin.

Tärkeimmät kohderyhmät [937 / 1 000]

Hankkeitten kohderyhmänä on työikäinen väestö, niin opiskelijat, työssä olevat, työttömät kuin työvoiman ulkopuolellakin olevat. Kohderyhmään kuuluvia henkilöryhmiä ovat mm. nuoret, ikääntyneet, koulupudokkaat, itsensä työllistäjät, yksinyrittäjät, maahanmuuttajataustaiset, romanit ja osatyökykyiset.

Kohderyhmänä ovat yrityksissä ja organisaatioissa työskentelevät työntekijät ja johtajat yksityisellä ja julkisella sektorilla. Kohderyhmänä ovat erilaisissa muutostilanteessa olevat työnantajat ja työntekijät. Kohderyhmiä ovat myös sellaiset työssä olevat henkilöt, joiden tämän hetkinen osaaminen tarvitsee päivytystä tai joiden työelämässä pitempään pysymistä turvataan.

Kohderyhmään kuuluvat järjestöt, työmarkkinaosapuolet, yhdistykset, säätiöt, kunnat, kasvatus- ja koulutusorganisaatiot, tutkimuslaitokset, taide- ja kulttuurilaitokset ja muut työelämän ja palveluiden kehittäjät ja niiden henkilökunta.

Kohderyhmät voidaan tarvittaessa rajata tarkemmin alueellisten erityispiirteitten tai valtakunnallisten tarpeitten mukaisesti.

Toimet tasa-arvon, osallisuudet ja syrjimättömyyden edistämiseksi [1 205 / 2 000]

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään mm. tasa-arvosuunnittelun avulla. Puretaan työ- ja koulutusurien sukupuolenmukaista eriytymistä ylläpitäviä rakenteita. Lisätään sukupuolittain eriteltyä tietoa ja tavoitteita hanketoiminnassa. Lisätään organisaatioiden ja yksilöiden tasa-arvo-osaamista, edistetään sukupuolistereotyyppien tunnistamista sekä kehitetään rekrytointikäytäntöjä. Ohjauspalveluissa otetaan käyttöön sukupuolittainen ohjaus, jolla helpotetaan koko työvoimapotentiaalin hyödyntämistä ja siten mm. työvoiman saatavuutta sekä edistetään ihmisten tasa-arvoista kohtamista ja asemaa koulutuksessa ja työmarkkinoilla.

Yhdenvertaisuus huomioidaan palvelujen kehittämisessä ja tarjoamisessa mm. yhdenvertaisuussuunnittelun ja moninaisuuskoulutuksen avulla. Toiminnassa huomioidaan tarvittaessa positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi. Toiminnassa kehitetään malleja koulutuksen tarjoajien ja työnantajien monimuotoisuusosaamiseen lisäämiseksi. Kaikessa toiminnassa huomioidaan aiheeseen liittyvät kansainväliset sopimukset

Keitetään tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelua, jotta koulutuksessa ja työelämässä voidaan paremmin vastata tasa-arvo- ja yhdenvertaisuushaasteisiin ml. segregatio ja stereotyyppien vaikutukset

**Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu käyttö [1 370 / 2 000]
Kestävän kaupunkikehittämisen ITI-ohjelma:**

Kestävän kaupunkikehittämisen pohjana ovat pääkaupunkiseudun ja sen ulkopuolella olevien yliopistokaupunkien sopimukset innovaatioekosysteemien kehittämiseksi. Malli perustuu kaupunkien ja valtion kumppanuuteen, mutta malli tukee yli aluerajojen tapahtuvaa kehittämistä. ESR-toimet tukevat EAKR-rahoituksella tuettavaa toimintaa.
Ks ET 1.1.

Itä- ja Pohjois-Suomessa koulutus- ja työperusteisen maahanmuuton toimivuutta tulee edistää alueen tarpeet huomioon ottavalla tavalla. Koulutuksen saavutettavuutta tulee edelleen kehittää tavoittamaan erityisesti työssä oleva väestö ja vaikeasti työllistyvät ihmiset. Koulutuksen saavutettavuuden tulee entistä enemmän kytkeytyä alueen yritysten innovaatiopotentialin kasvattamiseen ja yrittäjyyden toimintaedellytysten parantamiseen harvan asutuksen alueilla. Alueen TKI-intensiteetissä on suuria eroja. Alueen vahvoja osaamiskeskittymiä Oulu, Kuopio, Joensuu tulee pystyä paremmin hyödyntämään muun alueen TKI-intensiteetin nostamiseksi lähemmäksi maan keskitasoa.

Matkailu- ja tapahtumatuotanto tuovat alueelle paljon elinvoimaa ja vetovoimaa. Kehittämisellä alueella vahvistetaan näiden alojen uudistumista, kestävää kasvua ja kansainvälisyyttä tukemalla alan osaamista, verkostoitumista ja työvoiman saantia. Luovien alojen kehittämiskyvykkyydellä ja toimialojen välisellä yhteistyöllä kehitetään alueelle vahvaa kasvualaa, jossa on tuloksena vetovoimaisia työpaikkoja ja vahvoja yrityksiä. Digitaaliset palvelut ja tarjonta vahvistavat alueen näkyvyyttä ja vetovoimaa.
Ks. ET 3.3.

Alueiden väliset, rajat ylittävät ja valtioiden väliset toimet [1 211 / 2 000]

Kansainvälisellä yhteistyöllä edistetään hyvien käytäntöjen kehittämistä, levittämistä ja juurruttamista. Toimilla edistetään kohderyhmään kuuluvien henkilöiden osaamista koulutukseen ja työelämän kehittämiseen liittyviin osa-alueisiin liittyen.

Arktisen strategian mukaisessa toiminnassa keskitytään arktisen toimintaympäristön haasteisiin, kuten esimerkiksi ilmastonmuutoksen vaikutuksiin, saavutettavuuteen ja harvaan asutukseen. Arktisen alueen hauraus on alueen erityispiirre, minkä vuoksi alue voi toimia myös edelläkävijänä ratkaistaessa ilmastonmuutokseen liittyviä kysymyksiä.

EU:n Itämeren alueen strategia (EUSBSR) vastaa niihin haasteisiin, jotka ovat yhteisiä Itämeren alueen maille. Strategian prioriteetit ja toimenpiteet esitellään Itämeren strategian toimeenpanosuunnitelmassa ([www-linkki](#)), joka on pohjana Itämeren alueen strategian toimeenpanon rahoittamiselle. Rahoitettavien toimien tulee tukea yhtä tai useampaa toimeenpanosuunnitelman toimea. Rahoitettavat toimet voivat olla hankkeita, hankeryhmiä tai hankealustoja. Synkronoidut hankehaut ovat mahdollisia. Suomen kannalta kiinnostavimmat yhteistyöt liittyvät koulupudokkuuden vähentämiseen sekä työssä olevien osaamisen lisäämiseen.

Hanketoiminnassa osallistutaan myös muuhun kansainväliseen yhteistyöhön, kuten Venäjä-yhteistyöhön ja pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Indikaattorit

Tuotosindikaattorit

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

Toimin- ta- linja	Eri- tyis- tavoite	Ra- hasto	Alueluokka**)	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mitta- yk- sikkö	Välita- voite (2024)	Tavoite (2029)
4	4.1.6. (vi)	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	CO01	<i>Työttömät, mukaan lu- kien pitkäaikaistyöttö- mät*</i>			
				CO02	<i>Pitkäaikaistyöttömät*</i>			
				CO03	<i>Työelämän ulkopuolella olevat*</i>		X	X
				CO04	<i>Työlliset, mukaan lukien itsenäiset ammatinhar- joittajat*</i>		X	X
				CO05	<i>Alle 30-vuotiaat*</i>		X	X
				CO06	<i>Yli 54-vuotiaat*</i>			
				CO07	<i>Henkilöt, joilla on ylem- män perusasteen tai sitä vähäisempi koulutus (ISCED 0–2)*</i>		X	X
				CO08	<i>Henkilöt, joilla on kes- kiasteen (ISCED 3) tai keskiasteen jälkeinen (ISCED 4) koulutus*</i>			
				CO09	<i>Henkilöt, joilla on korkea- asteen koulutus (ISCED 5–8)*</i>			
				CO10	<i>Vammaiset**</i>			
				CO11	<i>Kolmannen maan kansa- laiset</i>			
				CO12	<i>Ulkomaalaistaustaiset henkilöt</i>			
				CO13	<i>Vähemmistöt (myös mar- ginalisoituneet yhteisöt kuten romanit)**</i>			
				CO14	<i>Asunnottomat tai asunto- markkinoilta syrjäyty- neet*</i>			
				CO15	<i>Maaseutualueilla asuvat*</i>			
				CO16	<i>Kansallisella, alueelli- sella tai paikallisella ta- solla tuettujen viran- omaisten tai julkisten pal- velujen lukumäärä</i>		X	X
				CO17	<i>Tuettujen mikroyritysten sekä pienten ja keski- suurten yritysten (mu- kaan lukien osuustoimin- nalliset ja yhteiskunnalli- set yritykset) lukumäärä</i>			

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

Toimintalinja	Eriytistavoite	Rahasto	Alueluokka**)	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Perus-taso tai viitearvo	Viitevuosi	Tavoite (2029)	Tietolähde [200]	Huomautukset [200]
4	4.1.6 (vi)	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	CR01	<i>Osallistujat, jotka ovat ryhtyneet työnhakuun jättäessään toimen*</i>						
				CR02	<i>Osallistujat, jotka ovat koulutuksessa jättäessään toimen*</i>						
				CR03	<i>Osallistujat, jotka saavat ammattipätevyyden jättäessään toimen*</i>				X		
				CR04	<i>Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös itsenäisinä ammatinharjoittajina, jättäessään toimen*</i>				X		
				CR05	<i>Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös itsenäisinä ammatinharjoittajina, kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun he ovat jättäneet toimen*</i>						
				CR06	<i>Osallistujat, joiden työmarkkinatilanne on parantunut kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun he ovat jättäneet toimen*</i>						
				OK10	Palvelun laatu				X		

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU) tukitoimintatyyppien mukaan**Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä**

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä					
Toimintalinjan numero	Rahasto	Alueluokka	Eriytistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
4	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	4.1.6 (vi)	100 105 106 107	

				108	
				109	
				110	
				111	
				112	
				113	
				114	
				117	
				130	

Käytettävät koodit:

100 Itsenäisen ammatinharjoittamisen ja yrityksen perustamisen tukeminen

105 Toimenpiteet, joilla edistetään naisten osallistumista työmarkkinoille ja vähennetään sukupuoleen perustuvaa eriytymistä työmarkkinoilla [*Tarkistetaan muotoilu lopullisesta asetuksesta*]

106 Toimenpiteet, joilla edistetään työ- ja yksityiselämän tasapainoa, kuten lasten ja huollettavien henkilöiden hoitopalveluja

107 Toimenpiteet, joilla edistetään tervettä ja asianmukaista työympäristöä ja puututaan terveysriskeihin, myös edistämällä liikuntaa

108 Tuki digitaalisten taitojen kehittämiseen

109 Tuki työntekijöiden, yritysten ja yrittäjien sopeutumiseksi muutoksiin

110 Toimenpiteet, joilla kannustetaan aktiivista ja tervettä ikääntymistä

111 Tuki varhaiskasvatukseen (pois lukien infrastruktuurit)

112 Tuki perusasteen ja keskiasteen koulutukseen

113 Tuki korkea-asteen koulutukseen

114 Tuki aikuiskoulutukseen

117 Toimenpiteet, joilla parannetaan syrjäytyneiden ryhmien, kuten romanien koulutus- ja työllistymismahdollisuuksia ja edistetään heidän sosiaalista osallisuuttaan

130 Yhteistyön tehostaminen sekä jäsenvaltiossa että sen ulkopuolella olevien kumppanien kanssa

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto					
Toimintalinjan nro	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
4	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	4.1.6 (vi)	01	

01 Avustus

02 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: oman pääoman ehtoinen tai oman pääoman luonteinen

03 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: laina

04 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: vakuus

05 Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: lisätuki

06 Palkinto

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste					
Toimintalinjan nro	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
4	ESR+	Kehittyneet	4.1.6	48	

		Siirtymä	(vi)	48	
		NSPA		46	

MUUT LÄHESTYMISTAVAT

41	Lähiöt
42	Kaupungit ja esikaupunkialueet
43	Toiminnalliset kaupunkialueet
44	Vuoristoalueet
45	Saaret ja rannikkoalueet
46	Harvaan asutut alueet
47	Muuntyyppiset kohdealueet
48	Ei alueellista kohdentamista

Taulukko 7: Kokonaisuus 6 – ESR:n toissijaiset teemat

Taulukko 7: Kokonaisuus 6 – ESR:n toissijaiset teemat					
Toimintalinjan nro	Rahasto	Alueluokka	Erytistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
4	ESR+	Kehittyneet	4.1.6	01	
		Siirtymä	(vi)	02	
		NSPA		03	

Ilmastonmuutokseen liittyviin tavoitteisiin myönnettävän tuen laskukerroin

TAULUKKO 6: ESR:N TOISSIJAISEN TEEMOJEN KOODIT ESR:N TOISSIJAISET TEEMAT

01	Vihreän osaamisen ja työllisyyden sekä vihreän talouden edistäminen	100 %
02	Digitaalisten taitojen ja työpaikkojen kehittäminen	0 %
03	Tutkimukseen ja innovointiin sekä älykkääseen erikoistumiseen investoiminen	0 %
04	Pieniin ja keskisuuriin yrityksiin (pk-yritykset) investoiminen	0 %
05	Syrjimättömyys	0 %
06	Sukupuolten tasa-arvo	0 %
07	Työmarkkinaosapuolten valmiuksien kehittäminen	0 %
08	Kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden valmiuksien kehittäminen	0 %
09	Ei sovelleta	0 %

2.4.3.. Erytistavoite: Yhdenvertaiseen osallisuuteen (ET 4.1.7.)**Rahastojen tukitoimet****Tukitoimien tyypit [7 956 / 8 000]**

Tavoitteena on vahvistaa heikoimmassa työmarkkina-asemassa ja suurimmassa huono-osaisuusriskissä olevien henkilöiden aktiivista toimijuutta ja osallisuutta sekä kiinnittymistä koulutukseen ja työmarkkinoille. Varhainen puuttuminen ja tuki edistävät työttömyys- ja syrjäytymiskierteen katkaisemista sekä ehkäisevät koulunkäynnin tai opiskelun keskeytymistä. Tavoitteena on kohderyhmään kuuluvien terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä työ- ja toimintakyvyn ylläpitäminen ja parantaminen, jotta heillä olisi riittävät voimavarat pyrkiä aktiivisesti parantamaan omaa ja tarvittaessa myös läheistensä elämäntilannetta.

Vaikeimmin työllistyvien työllistymisen tueksi on tarpeen lisätä tuetun työllistymisen menetelmien käyttöä ja vaikuttavien toimintamallien juurruttamista. Tarvitaan toimia, joiden tuella mielenterveyden häiriöitä ja päihdehäiriöitä sairastavilla on mahdollisuus osallistua opintoihin ja työhön. Työttömien työkyvyn tuen palvelujen ja kuntoutuksen saatavuutta ja laatua on tarpeen parantaa. Tavoitteena on nivoa monialaiset hyvinvointi-, sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalvelut tiiviisti työllisyys- ja koulutuspalveluihin. Näin varmistetaan, että yksilön palvelupolku ei katkea ja että hänellä on mahdollisuus hyödyntää yhteiskunnan ja muiden hankkeiden tarjoamia palveluita mahdollisimman oikea-aikaisesti ja täysipainoisesti. Osatyökykyisten työllistymistä edistetään edellä mainittuihin tavoitteisiin sisältyvillä toimilla, jotka tukevat hallitusohjelman mukaista työkykyohjelmaa.

Tavoitteena on parantaa nuorten, työkäisten ja perheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten osaamista, keskinäistä yhteistyötä ja verkostotyöskentelyn osaamista. Ylisukupolvista syrjäytymistä ehkäistään tukemalla perheitä ja edistämällä vanhempien työelämään osallistumista. Nuoria tuetaan opinto- ja työelämäpolulle kokonaisvaltaisesti ja heidän toimintakykyään ja -valmiuksiaan vahvistetaan esim. psykososiaalisin keinoin.

Yhdenvertaisuutta on tarpeen edistää turvaamalla vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutuminen ja lisäämällä maahanmuuttajataustaisten ja etnisten vähemmistöjen osallisuutta. Tavoitteena on kaikkein vaikeimmassa asemassa olevien (esim. rikosseuraamusasiakkaat, asunnottomat, päihteiden käyttäjät, mielenterveyskuntoutujat, tulottomat) asumisen, hyvinvoinnin ja osallisuuden tukeminen. Palveluja (esim. työvoimapalvelut, terveydenhuolto, koulutus) tulee kehittää siten, että ne ovat kaikille sopivia, esteettömiä ja saavutettavia.

Palveluissa on tarpeen entistä paremmin huomioida palvelun käyttäjän ja tarvittaessa hänen läheistensä erityistarpeet. Tämä voi sisältää mm. omakielisen ohjauksen, uudenlaisten yhteiskuntaan kiinnittymistoimien ja hyvien yhteiskuntasuhteiden edistämistä. Tavoitteena on kehittää ja tehdä tiivistä yhteistyötä julkisen, kolmannen ja neljännen sektorin sekä yritysten kanssa sekä kehittää monitoimijaisia strategiseen kumppanuuteen perustuvia toimintamalleja. Toimissa hyödynnetään kokemusasiantuntijoita ja vertaistukea sekä kohderyhmää edustavien tahojen asiantuntemusta.

On tarpeen kehittää kansalaistoimijalähtöisiä ja muita toimintamalleja. Tavoitteena on lisätä alueiden yhteisöllistä hyvinvointia toimilla, jotka tähtäävät yksinäisyyden vähentämiseen ja yhdessä tekemiseen. On tarpeen kehittää helposti saavutettavia, monipuolisia, arkiympäristöihin tuotavia palveluita erityisesti yhteiskunnallisen ja kulttuurisen asemansa tai muun haavoittuvuuden vuoksi vaikeassa asemassa oleville ihmisille, joita on muutoin vaikea tavoittaa.

Tavoitteena on tiivistää yhteistyötä työnantajien kanssa, jotta voidaan esim. erilaisten työpaikalla tapahtuvien valmennus- ja kuntoutustoimien avulla tukea työllistymistä. On tarpeen vahvistaa polkuja työtoiminnasta työhön avoimille työmarkkinoille ja koulutukseen sekä rakentaa työmarkkinoita, jotka tarjoavat työllistymisen mahdollisuuksia työelämän ulkopuolella oleville ryhmille.

Syrjäytyneiden ja heikossa asemassa olevien ihmisten työelämään osallistumisen taustalla vaikuttavat syyt ovat usein sukupuolittuneita: esimerkiksi naisilla lähisuhdeväkivalta tai mielenterveyden ongelmat, miehillä päihderiippuvuus tai heikko koulutustaso. Sukupuolinäkökulman huomioiminen kaikissa syrjäytymistä ehkäisevissä ja osallisuutta edistävissä toimissa varmistaa tasa-arvon toteutumista ja lisää toimien vaikuttavuutta.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö

Yhtäläisten mahdollisuuksien ja osallisuuden edistäminen

- tuetaan monipuolisin keinoin kaikkein heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden kiinnittymistä yhteiskuntaan, koulutukseen ja työmarkkinoille sekä torjutaan huono-osaisuutta ja syrjäytymistä
- lisätään eri väestöryhmien vuorovaikutusta

- yksinäisten ja riippuvuus- ja/tai työ- ja toimintakyvyn haasteiden kanssa kamppailevien hyvinvointia lisätään mm. yhteisöllisin ja kuntouttavin toimenpitein
- edistetään vammaisten henkilöiden, etnisten vähemmistöjen ja muiden heikommassa asemassa olevien väestöryhmien oikeuksien toteutumista
- kehitetään kansalaistoimijalähtöistä toimintaa ja yhteisöllisiä palveluita sekä edistetään vähemmistö- ja erityisryhmien osallistumista päätöksentekoon ja palveluiden suunnitteluun
- hyödynnetään kulttuuri- ja liikuntapalveluja osallisuuden, hyvinvoinnin ja työllisyyden edistämiseksi

Työllistymismahdollisuuksien parantaminen

- parannetaan heikoimmassa asemassa olevien valmiuksia päästä koulutukseen ja työmarkkinoille
- rakennetaan osallistavia työmarkkinoita, lisätään tuetun työllistymisen menetelmien käyttöä ja vaikuttavuutta sekä kehitetään työtoiminnan sisältöjä

Palveluiden kehittäminen

- kehitetään, levitetään ja juurrutetaan monialaisia, oikea-aikaisia, saavutettavia ja katkeamattomia hyvinvointi-, sosiaali-, terveys-, kuntoutus- koulutus- ja työllisyyspalveluita ja kehitetään mm. perhe- ja nuorisotyön menetelmiä ja verkostomaista työtettä
- edistetään kolmannen ja neljännen sektorin ja viranomaisten välistä kumppanuutta, yhteistyötä ja osaamista heikoimmassa asemassa olevien ryhmien palveluiden ja yhteiskuntaan kiinnittymisen parantamiseksi
- kehitetään tuloksellisia mm. sosiaalisen kuntoutuksen ja päihdekuntoutuksen toimintamalleja työikäisille samoin kuin työ- ja toimintakyvyn palveluja
- kehitetään sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden osaamista sosiaali- ja terveysalalla, jotta voidaan paremmin vastata tasa-arvo- ja yhdenvertaisuushaasteisiin

Itä- ja Pohjois-Suomen harvan asutukset erityistoimet

- kavennetaan terveys- ja hyvinvointieroja työ- ja opiskelukyvyn edistämiseksi
- tuetaan nuorten ja perheiden osallisuutta ja yhteisöllisyyttä hyödyntäen monialaista osaamista ja mm. luovia menetelmiä alueen vetovoimaisuuden ja osallisuuden parantamiseksi
- edistetään palveluiden saavutettavuutta (digitaaliset palvelut ja innovatiiviset toimet)
- vahvistetaan nuorisotyötä ja perheiden auttamista

Läpileikkaavat periaatteet

Sosiaalisia innovaatioita syntyy syrjäytymistä ehkäisevien ja osallisuutta edistävien rakenteiden ja moniammatillisten ohjaus- ja neuvontapalveluiden kehittämisen yhteydessä. Uusia toimintatapoja levitetään ja juurrutetaan pysyviksi käytännöiksi.

Kestävä kehitys on maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Tämä tarkoittaa myös, että ympäristö, ihminen ja talous otetaan tasavertaisesti huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa. Yhdenvertaisuuden edistäminen ja oman elämän parempi hallinta edistävät kestävä kehityksen toteutumismahdollisuuksia. Myös kansalaisten kokemana osallisuuden tunne edistää kestävä kehitystä.

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena hankkeisiin osallistuneiden työttömien ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten ja työikäisten hyvinvointi, osallisuus, yhdenvertaisuus, työ- ja toimintakyky, aktiivinen toimijuus ja osaaminen ovat parantuneet niin, että useat heistä ovat siirtyneet koulutukseen tai työhön tai sille johtavalle polulle. Eri väestöryhmien (ml. sukupuolet) väliset, sekä alueelliset terveys- ja hyvinvointierot ovat kaventuneet. Hankkeilla on torjuttu huono-osaisuutta, ylisukupolvista köyhyyttä ja syrjäytymistä.

Monitoimijaiset, sektori- ja organisaatorajat ylittävät palvelujärjestelmät toimivat saumattomasti ja oikea-aikaisesti sekä tukevat ammattilaisten yhteistyötä. Kolmannen ja neljännen sektorin toimijat ja vertaistukea tarjoavat henkilöt osallistuvat palvelujärjestelmiin ja työllistämis- ja kehittämistoimintaan. Perheiden aikuisten tukemiseksi sekä perheiden parissa työskentelevien osaamisen ja tietoisuuden lisäämiseksi kehitetyt toimet auttavat myös lapsia.

Työmarkkinat ovat aiempaa osallistavampia ja tarjoavat työllistymisen mahdollisuuksia heikossa työmarkkina-asemassa oleville henkilöille. Tuloksena on laadukkaiden ja monipuolisten matalan kynnyksen työ- ja toimintapaikkojen lisääntyminen.

Tärkeimmät kohderyhmät [783 / 1 000]

Työmarkkinoiden näkökulmasta heikoimmassa asemassa olevat henkilöt, sisältäen vähemmistöt ja erityisryhmät, joiden yhteiskunnallista osallisuutta halutaan edistää. Kohderyhmään kuuluvat työmarkkinoille heikosti integroituneiksi tunnistettavat henkilöryhmät kuten nuoret, ikääntyneet, koulupudokkaat, maahanmuuttajataustaiset, romanit ja osatyökykyiset. Kohderyhmään kuuluvat syrjäytymisvaarassa olevat henkilöt riippumatta heidän aiemmasta koulutus- ja työhistoriastaan tai sen puutteesta ja välillisesti myös esim. heidän läheisensä.

Kohderyhmään kuuluvat myös monialaisten hyvinvointi-, sosiaali-, terveys- ja kuntoutus- sekä neuvontapalveluiden tarjoajat ja niiden johto ja henkilöstö, joiden yhteistyötä ja osaamista halutaan kehittää.

Kohderyhmät voidaan tarvittaessa rajata tarkemmin alueellisten erityispiirteitten tai valtakunnallisten tarpeitten mukaisesti.

Toimet tasa-arvon, osallisuuden ja syrjimättömyyden edistämiseksi [1 216/ 2 000]

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään mm. tasa-arvosuunnittelun keinoin. Puretaan työ- ja koulutusurien segregaatiota ylläpitäviä rakenteita. Lisätään sukupuolitietoisia menetelmiä ohjaus- ja muissa palveluissa ja tiedostetaan mahdolliset syrjäytymiseen vaikuttavat sukupuoleen liittyvät tekijät. Kehitetään sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden osaamista, jotta voidaan paremmin vastata tasa-arvo- ja yhdenvertaisuushaasteisiin.

Osallisuutta edistetään lisäämällä kansalaisten aktiivisuutta, sosiaalista pääomaa ja yhteisöllisyyttä. Kehittämistarpeet lähtevät paikalliselta tasolta ja toimeenpanossa osallistetaan alueen asukkaita ja muita toimijoita. Toimintaa rahoitetaan alueilla, joilla ei rahoiteta maaseutu- tai kalatalousrahastoista paikallista kehittämistä.

Yhdenvertaisuus huomioidaan palvelujen kehittämisessä ja tarjoamisessa. Toiminnassa otetaan huomioon kunkin kohderyhmän erityistarpeet ja kulttuuritietoinen ohjaus. Palveluissa huomioidaan tarvittaessa positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi koulutuksessa ja työmarkkinoilla tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi. Toiminnassa kehitetään menetelmiä syrjinnän vähentämiseksi yhteiskunnassa ja eri vähemmistöjen yhdenvertaisuuden lisäämiseksi. Kaikessa toiminnassa huomioidaan aiheeseen liittyvät kansainväliset sopimukset

Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu [1 210 / 2 000]

Itä- ja Pohjois-Suomessa on tärkeää puuttua sairastavuuteen ja muuhun huono-osaisuuteen, jonka seurauksena alueen työllisyysaste jää muita alueita alhaisemmaksi ja hyvinvointierot muodostuvat suuriksi. Terveys- ja hyvinvointierojen kaventamiseen tähtäävä työ vaatii koko ohjelmakauden kestoista suunnitelmallista työtä. Alueen muuta maata alhaisempi työllisyysaste ja korkea työttömyys johtuvat osittain alueen muuta maata heikommasta terveyden- ja hyvinvoinnin tasosta. Osa ongelmista johtuu palvelujen saatavuudesta ja osa kasaantuneista sosiaalisista ongelmista.

Ongelmaan voidaan hakea ratkaisuja kehittämällä alueelle paremmin toimivia ja työllistymistä edistäviä sosiaali- ja terveystalvueluja koordinoitusti ja pitkäjänteisesti, erityisesti digitaalisia ratkaisuja hyödyntäen.

Vähävaraisten perheiden lasten tukemisen rinnalla alueella vahvistetaan perhetyön vaikuttavuutta ja monialaista osaamista. Perhetyön kehittämällä tavoitellaan huono-osaisuuden jatkumoiden katkaisemista ja erityisesti nuorten oikea-aikaista auttamista. Toimenpiteillä edistetään perheiden ja nuorten elämäntalvintatavtoja ja edistetään opiskelu- ja työelämävalmiuksia. Harvan asutuksen alueilla on tarvetta edistää palvelujen saavutettavuutta ja palveluihin ohjautumista. Palveluiden kehittämässä hyödynnetään vahvasti taiteen, kulttuurin ja liikunnan keinoja.

Ks ET 3.3.

Alueiden väliset, rajat ylittävät ja valtioiden väliset toimet [1 329 / 2 000]

Kansainvälistä yhteistyötä lisäämällä edistetään hyvien käytäntöjen kehittämistä, levittämistä ja juurruttamista. Toimilla edistetään kohderyhmään kuuluvien henkilöiden osallisuutta, työllistymistä ja koulutukseen osallistumista.

Arktisen strategian mukaisessa toiminnassa keskitytään arktisen toimintaympäristön haasteisiin, kuten esimerkiksi ilmastonmuutoksen vaikutuksiin, saavutettavuuteen ja harvaan asutukseen. Pohjoisen arktisen alueen hauraus on alueen erityispiirre, minkä vuoksi alue voi toimia myös edelläkävijänä ratkaistaessa ilmastonmuutokseen liittyviä kysymyksiä.

Itämeren alueen strategian (EUSBSR) tavoitteena on vastata alueen jäsenvaltioiden yhteisiin haasteisiin. Kehittämisen painopisteet on kuvattu strategian toimenpideohjelmassa ([linkki](#)). Sen puitteissa tehtävää kansainvälistä yhteistyötä voidaan toteuttaa temaattisten, pitkäkestoisten hankekokonaisuuksien avulla, jotka kokoavat eri puolilta yhteen toimijoita ja rahoitusta. Ohjelmakauden aikana voidaan järjestää Itämeren alueen jäsenmaissa synkronoituja hankehakuja. Myös yksittäiset hankkeet voivat tukea strategian tavoitteita.

Suomen kannalta kiinnostavimmat yhteistyön aiheet liittyvät mm. työelämän ulkopuolella olevien saamiseen osallisuutta edistävään toimintaan ja koulutukseen sekä tälle kohderyhmälle sopivien työpaikkojen löytyminen tai luominen.

Hanketoiminnassa osallistutaan myös muuhun kansainväliseen yhteistyöhön, kuten Venäjä-yhteistyöhön ja pohjoismaiseen yhteistyöhön.

Indikaattorit

Tuotosindikaattorit

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

Toimin- ta- linja	Eri- tyis- tavoite	Ra- hasto	Alueluokka**)	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mitta- yksikkö	Välita- voite (2024)	Tavoite (2029)
4	4.1.7. (vii)	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	CO01	<i>Työttömät, mukaan lu- kien pitkäaikaistyöttömät*</i>			
				CO02	<i>Pitkäaikaistyöttömät*</i>		X	X

				CO03	<i>Työelämän ulkopuolella olevat*</i>			X	X
				CO04	<i>Työlliset, mukaan lukien itsenäiset ammatinharjoittajat*</i>				
				CO05	<i>Alle 30-vuotiaat*</i>				
				CO06	<i>Yli 54-vuotiaat*</i>				
				CO07	<i>Henkilöt, joilla on ylemmän perusasteen tai sitä vähäisempi koulutus (ISCED 0–2)*</i>				
				CO08	<i>Henkilöt, joilla on keskiasteen (ISCED 3) tai keskiasteen jälkeinen (ISCED 4) koulutus*</i>				
				CO09	<i>Henkilöt, joilla on korkeaasteen koulutus (ISCED 5–8)*</i>				
				CO10	<i>Vammaiset**</i>				
				CO11	<i>Kolmannen maan kansalaiset</i>				
				CO12	<i>Ulkomaalaistaustaiset henkilöt</i>			X	X
				CO13	<i>Vähemmistöt (myös marginalisoituneet yhteisöt kuten romanit)**</i>				
				CO14	<i>Asunnottomat tai asuntomarkkinoilta syrjäytyneet*</i>				
				CO15	<i>Maaseutualueilla asuvat*</i>				
				CO16	<i>Kansallisella, alueellisella tai paikallisella tasolla tuettujen viranomaisten tai julkisten palvelujen lukumäärä</i>			X	X
				CO17	<i>Tuettujen mikroyritysten sekä pienten ja keski suurten yritysten (mukaan lukien osuustoiminnalliset ja yhteiskunnalliset yritykset) lukumäärä</i>				
					<i>Tuettujen lapsiperheitten lukumäärä</i>			X	X

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

Toimin- ta- linja	Eri- tyis- ta- voite	Ra- hasto	Alueluokka**)	Tun- nus [5]	Indikaattori [255]	Mitta- yk- sikkö	Pe- rus- taso tai vii- tearvo	Viite- vuosi	Ta- voite (2029)	Tie- to- lähde [200]	Huo- mau- tuk- set [200]
4	4.1.7 (vii)	ESR+	Kehittyneet Siirtymä	CR01	<i>Osallistujat, jotka ovat ryhtyneet</i>				X		

			NSPA		<i>työnhakuun jättäessään toimen*</i>						
				CR02	<i>Osallistujat, jotka ovat koulutuksessa jättäessään toimen*</i>				X		
				CR03	<i>Osallistujat, jotka saavat ammattipätevyyden jättäessään toimen*</i>						
				CR04	<i>Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös itsenäisinä ammatinharjoittajina, jättäessään toimen*</i>				X		
				CR05	<i>Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös itsenäisinä ammatinharjoittajina, kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun he ovat jättäneet toimen*</i>						
				CR06	<i>Osallistujat, joiden työmarkkinatilanne on parantunut kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun he ovat jättäneet toimen*</i>						
				OK10	Palvelun laatu				X		

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU) tukitoimityypin mukaan

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä					
Toimintalinjan numero	Rahasto	Alueluokka	Erytystavoite	Koodi	Määrä (euroa)
4	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	4.1.7 (vii)	105 108 115 116 117 120 130	

Käytettävät koodit:

105 Toimenpiteet, joilla edistetään naisten osallistumista työmarkkinoille ja vähennetään sukupuoleen perustuvaa eriytymistä työmarkkinoilla [*Tarkistetaan lopullinen muotoilu*]

108 Tuki digitaalisten taitojen kehittämiseen

115 Toimenpiteet, joilla edistetään yhtäläisiä mahdollisuuksia ja aktiivista osallistumista yhteiskunnan toimintaan

116 Keinot heikommassa asemassa olevien henkilöiden yhteiskuntaan integroimiseksi ja uudelleen työllistämiseksi

117 Toimenpiteet, joilla parannetaan syrjäytyneiden ryhmien, kuten romanien, koulutus- ja työllistymismahdollisuuksia ja edistetään heidän sosiaalista osallisuuttaan

120 Toimenpiteet kolmansien maiden kansalaisten integroimiseksi yhteiskuntaan

130 Yhteistyön tehostaminen sekä jäsenvaltioissa että sen ulkopuolella olevien kumppanien kanssa

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto					
Toimintalinjan nro	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
4	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	4.1.7 (vii)	01	

01

Avustus

02

Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: oman pääoman ehtoinen tai oman pääoman luonteinen

03

Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: laina

04

Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: vakuus

05

Rahoitusvälineistä osoitettava tuki: lisätuki

06

Palkinto

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste					
Toimintalinjan nro	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
4	ESR+	Kehittyneet	4.1.7 (vii)	48	
		Siirtymä		48	
		NSPA		46	

MUUT LÄHESTYMISTAVAT2

41

Lähiöt

42

Kaupungit ja esikaupunkialueet

43

Toiminnalliset kaupunkialueet

44

Vuoristoalueet

45

Saaret ja rannikkoalueet

46

Harvaan asutut alueet

47

Muuntyyppiset kohdealueet

48

Ei alueellista kohdentamista

Taulukko 7: Kokonaisuus 6 – ESR:n toissijaiset teemat

Taulukko 7: Kokonaisuus 6 – ESR:n toissijaiset teemat					
Toimintalinjan nro	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
4	ESR+	Kehittyneet	4.1.7	09	

		Siirtymä NSPA	(vii)		
--	--	------------------	-------	--	--

Ilmastonmuutokseen liittyviin tavoitteisiin myönnettävän tuen laskukerroin

TAULUKKO 6: ESR:N TOISSIJAISET TEEMOJEN KOODIT ESR:N TOISSIJAISET TEEMAT

01	Vihreän osaamisen ja työllisyyden sekä vihreän talouden edistäminen	100 %
02	Digitaalisten taitojen ja työpaikkojen kehittäminen	0 %
03	Tutkimukseen ja innovointiin sekä älykkääseen erikoistumiseen investoiminen	0 %
04	Pieniin ja keskisuuriin yrityksiin (pk-yritykset) investoiminen	0 %
05	Syrjimättömyys	0 %
06	Sukupuolten tasa-arvo	0 %
07	Työmarkkinaosapuolten valmiuksien kehittäminen	0 %
08	Kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden valmiuksien kehittäminen	0 %
09	Ei sovelleta	0 %

2.5. ESR-toimintalinja: Lapset mukaan ottava Suomi

	Tämä on maakohtaisiin suosituksiin liittyvä toimintalinja
	Tämä on nuoristyöllisyyteen liittyvä toimintalinja
	Tämä on innovatiivisiin toimiin liittyvä toimintalinja
	[This is a priority dedicated to addressing material deprivation support to the most deprived under the specific objective set out in point (xi) of Article 4(1) of the ESF+ regulation] **
X	[This is a priority dedicated to addressing material deprivation support to the most deprived under the specific objective set out in point (x) of Article 4(1) of the ESF+ regulation]

2.5.1 Erityistavoite: Eväitä elämään (ET 4.1.10)

Rahastojen tukitoimet

Tukitoimien tyypit [2 833 / 8 000]

Tavoitteena on parantaa kaikkein heikoimmassa asemassa ja suurimmassa syrjäytymisvaarassa olevien vähävaraisten perheitten lasten hyvinvointia, osallisuutta ja osallistumista yhteiskuntaan sekä luoda tasa-arvoisia mahdollisuuksia lapsille perhetaustasta huolimatta. Vaikka Suomessa on tarjolla kattavat neuvolapalvelut ja lapsilla on oikeus päivähoitoon, peruskoulun ilmaiseen opetukseen ja ruokailuun sekä yhteiskunnan tarjoamiin sosiaali-, terveys- ja muihin palveluihin, on silti tarpeen pyrkiä torjumaan lapsille köyhyydestä aiheutuvia haittoja. Vähävaraisissa perheissä Suomessa elää noin 120 000 lasta. Lapsiperheköyhyyden taustalla on työttömyyttä, niukkaa koulutusta ja valitettavan usein myös päihde- ja mielenterveysongelmia. Usein köyhyyden aiheuttama eriarvoisuus lapsiperheiden ja lasten tilanteissa on nähtävissä jo varhaisessa vaiheessa, jonka vuoksi tavoitteena on puuttua mahdollisimman aikaisin eriarvoistumisen syihin ja seurauksiin.

Tavoitteena on edistää vähävaraisten perheitten lasten tasavertaisia mahdollisuuksia aktiiviseen osallistumiseen heidän voimavarojensa ja itsetuntonsa vahvistamiseksi. Tämä tarkoittaa esim. harrastus-, leiri- tai kerhotoiminnan tukemista lapsen toiveita ja tarpeita kuunnellen. Tavoitteena on luoda onnistumisen ja osallisuuden kokemuksia sekä edistää lasten mahdollisuuksia luoda heitä kannustavia ja vahvistavia sosiaalisia suhteita, ml. turvalliset aikuissuhteet. Tavoitteena on toimien

avulla ylläpitää lasten luontaista uteliaisuutta ja kehittää lasten taitoja, jotka osaltaan edistävät heidän mahdollisuuksiaan pärjätä koulussa ja myöhemmin työelämässä.

Kaikessa toiminnassa on tarpeen huomioida lasten ja heidän perheidensä erityistarpeet, jotka voivat liittyä mm. lapsen toimintakykyyn, kulttuuritaustaan tai asuinympäristöön. Esimerkiksi yksinhuoltajaperheissä asuvien ja maahanmuuttajataustaisten lasten köyhyysriski on muita suurempi.

Kaikkein vaikeimmissa tilanteissa olevien lasten ja lapsiperheiden tavoittamiseksi toiminnot kytetään paikalliseen ja alueelliseen perhe- ja aikuissosiaalityöhön. Lisäksi on tarpeen tehdä yhteistyötä neuvoloiden, perhekeskusten, lastensuojelun, varhaiskasvatuksen, opiskeluhuollon, seurakuntien diakoniatyön ja järjestöjen kanssa. Täten varmistetaan tuen kohdentuminen ja sisältö mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla.

Jotta toimilla voidaan saavuttaa pysyviä positiivisia vaikutuksia lasten elämään, on aina huomioitava myös lapsen vanhemmat ja perheen kokonaistilanne. Tämän vuoksi on tavoitteena rakentaa yhteyksiä muiden erityistavoitteiden – etenkin *Yhdenvertaiseen osallisuuteen* –erityistavoitteen välille - joissa kehitetään mm. rakenteita ja palveluita. Tukemalla muilla ESR-toimilla perheen aikuisia kouluttautumisessa, työllistymisessä ja terveyteen sekä elämänhallintaan liittyvissä kysymyksissä voidaan vaikuttaa positiivisesti perheen kokonaistilanteeseen ja sitä kautta välillisesti myös tulotason ja lasten hyvinvointiin.

Erityistavoitteen pääasiallinen sisältö

- tuetaan kohderyhmään kuuluvien lasten osallistumista esim. heidän vahvuuksiaan ja valmiuksiaan tukevaan harrastus- ja leiritoimintaan tai valmentavaan hoiva- ja kerhotoimintaan

Toiminnan pääasiallisena lopputuloksena paikallisesti tunnistettujen lasten osallisuutta ja aktiivisuutta on lisätty. Erityistoimien seurauksena tuettujen lasten eriarvoisuus on vähentynyt/syrjäytymisriski on pienentynyt (*todennetaan selvityksellä*).

Tärkeimmät kohderyhmät [200 / 1 000]

Vähävaraisten perheitten ja köyhyyden seurauksena syrjäytymisvaarassa olevat lapset.

Kohteena olevat lapset voidaan tarvittaessa rajata tarkemmin alueellisten erityispiirteiden tai valtakunnallisten tarpeiden mukaisesti.

Toimet tasa-arvon, osallisuuden ja syrjimättömyyden edistämiseksi [697 / 2 000]

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään mm tiedostamalla mahdolliset syrjäytymiseen vaikuttavat sukupuoleen liittyvät tekijät.

Osallisuutta edistetään varmistamalla kohderyhmään kuuluvien lasten mahdollisuudet vaikuttaa heille suunniteltujen toimien sisältöihin, toteutustapoihin ja ajankohtiin.

Yhdenvertaisuus huomioidaan toimien tarjoamisessa. Toiminnassa otetaan huomioon lasten erityistarpeet ja kulttuuritietoinen ohjaus. Samoin huomioidaan tarvittaessa positiivinen erityiskohtelu yhdenvertaisuuden edistämiseksi mm. syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäisemiseksi tai poistamiseksi. Kaikessa toiminnassa huomioidaan aiheeseen liittyvät kansainväliset sopimukset etenkin Lapsen oikeuksien sopimus <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>

Tietyt kohdealueet, mukaan lukien alueellisten välineiden suunniteltu [/ 2 000]

Alueiden väliset, rajat ylittävät ja valtioiden väliset toimet [1 133 / 2 000]

Indikaattorit (täydennetään/täsmennetään)

Tuotosindikaattorit

Taulukko 2: Tuotosindikaattorit

Toimin- ta- linja	Erityis- tavoite	Ra- hasto	Alueuokka**)	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mitta- yk- sikkö	Välita- voite (2024)	Tavoite (2029)
5	4.1.10. (x)	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	CO01	<i>Työttömät, mukaan lu- kien pitkäaikaistyöttö- mät*</i>			
				CO02	<i>Pitkäaikaistyöttömät*</i>			
				CO03	<i>Työelämän ulkopuolella olevat*</i>			
				CO04	<i>Työlliset, mukaan lukien itsenäiset ammatinhar- joittajat*</i>			
				CO05	<i>Alle 30-vuotiaat</i>			
				CO06	<i>Yli 54-vuotiaat</i>			
				CO?	<i>Alle 18-vuotiaat</i>		X	X
				CO07	<i>Henkilöt, joilla on ylem- män perusasteen tai sitä vähäisempi koulutus (ISCED 0–2)*</i>			
				CO08	<i>Henkilöt, joilla on kes- kiasteen (ISCED 3) tai keskiasteen jälkeinen (ISCED 4) koulutus*</i>			
				CO09	<i>Henkilöt, joilla on kor- kea-asteen koulutus (ISCED 5–8)*</i>			
				CO10	<i>Vammaiset</i>			
				CO11	<i>Kolmannen maan kan- salaiset</i>			
				CO12	<i>Ulkomaalaistaustaiset henkilöt</i>			
				CO13	<i>Vähemmistöt (myös marginalisoituneet yhtei- söt kuten romanit)</i>			
				CO14	<i>Asunnottomat tai asun- tomarkkinoilta syrjäyty- neet</i>			
				CO15	<i>Maaseutualueilla asu- vat*</i>			
				CO16	<i>Kansallisella, alueelli- sella tai paikallisella ta-</i>			

					solla tuettujen viranomaisten tai julkisten palvelujen lukumäärä*			
				CO17	Tuettujen mikroyritysten sekä pienten ja keski suurten yritysten (mukaan lukien osuustoiminnalliset ja yhteiskunnalliset yritykset) lukumäärä*			

* Ei koske erityistavoitetta (x)

Taulukko 3: Tulosindikaattorit

Toimintalinja	Eriytisy tavoite	Rahasto	Alueluokka**)	Tunnus [5]	Indikaattori [255]	Mittayksikkö	Perustaso tai viitearvo	Viitevuosi	Tavoite (2029)	Tietolähde [200]	Huomautukset [200]
5	4.1.10 (x)	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	CR01	<i>Osallistujat, jotka ovat ryhtyneet työnhakuun jättäessään toimen*</i>						
				CR02	<i>Osallistujat, jotka ovat koulutuksessa jättäessään toimen*</i>						
				CR03	<i>Osallistujat, jotka saavat ammattipätevyyden jättäessään toimen*</i>						
				CR04	<i>Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös itsenäisinä ammatinharjoittajina, jättäessään toimen*</i>						
				CR05	<i>Osallistujat, jotka ovat työelämässä, myös itsenäisinä ammatinharjoittajina, kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun he ovat jättäneet toimen*</i>						
				CR06	<i>Osallistujat, joiden työmarkkina tilanne on parantunut kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun he ovat jättäneet toimen*</i>						

* Ei koske erityistavoitetta (x)

Ohjelman resurssien alustava jakauma (EU) tukitoimityypin mukaan

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä

Taulukko 4: Kokonaisuus 1 – Tukitoimen toimintakenttä					
Toimintalinjan numero	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
5	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	4.1.10 (x)	126	

Käytettävät koodit:

126 Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen vaarassa olevia ihmisiä koskevan sosiaalisen integraation edistäminen, mukaan lukien vähävaraisimmat ja lapset

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto

Taulukko 5: Kokonaisuus 2 – Rahoitusmuoto					
Toimintalinjan nro	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
5	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	4.1.10 (x)	01	

01

Avustus

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste

Taulukko 6: Kokonaisuus 3 – alueellinen täytäntöönpanomekanismi ja alueellinen painopiste					
Toimintalinjan nro	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
5	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	4.1.10 (x)	48	

MUUT LÄHESTYMISTAVAT2

41	Lähiöt
42	Kaupungit ja esikaupunkialueet
43	Toiminnalliset kaupunkialueet
44	Vuoristoalueet
45	Saaret ja rannikkoalueet
46	Harvaan asutut alueet
47	Muuntotyypiset kohdealueet
48	Ei alueellista kohdentamista

Taulukko 7: Kokonaisuus 6 – ESR:n toissijaiset teemat

Taulukko 7: Kokonaisuus 6 – ESR:n toissijaiset teemat					
Toimintalinjan nro	Rahasto	Alueluokka	Erityistavoite	Koodi	Määrä (euroa)
5	ESR+	Kehittyneet Siirtymä NSPA	4.1.10 (x)	09	

Ilmastonmuutokseen liittyviin tavoitteisiin myönnettävän tuen laskukerroin

TAULUKKO 6: ESR:N TOISSIJAISET TEEMOJEN KOODIT ESR:N TOISSIJAISET TEEMAT

01	Vihreän osaamisen ja työllisyyden sekä vihreän talouden edistäminen	100 %
02	Digitaalisten taitojen ja työpaikkojen kehittäminen	0 %
03	Tutkimukseen ja innovointiin sekä älykkääseen erikoistumiseen investoiminen	0 %
04	Pieniin ja keskisuuriin yrityksiin (pk-yritykset) investoiminen	0 %
05	Syrjimättömyys	0 %
06	Sukupuolten tasa-arvo	0 %
07	Työmarkkinaosapuolten valmiuksien kehittäminen	0 %
08	Kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden valmiuksien kehittäminen	0 %
09	Ei sovelleta	0 %

3. Rahoitussuunnitelma

3.A Siirrot ja maksusuudet

3.1 Määrärahat vuosittain

3.2 Kokonaismäärärahat rahastoittain ja kansallinen yhteisrahoitus

4. Mahdollistavat edellytykset (erillisenä liitetiedostona)

5. Ohjelmasta vastaavat viranomaiset

Taulukko 13: Ohjelmasta vastaavat viranomaiset (Alueiden kehittämistä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan rahastoja koskevan lainsäädännön uudistamisen valmisteluaineiston mukaisesti)

Ohjelmasta vastaavat viranomaiset	Laitoksen nimi [500]	Yhteyshenkilön nimi [200]	Sähköposti [200]
Hallintoviranomainen	TEM		
Tarkastusviranomainen	VM		
Elin, joka ottaa vastaan komission suorittamia maksuja	TEM		

6. Kumppanuus

(8 123 /10 000)

Kumppanuusrakenteet ohjelmatyössä

Alueiden kehittämistä ja rakennerahastotoimintaa säättävä lainsäädäntö (Laki alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoimisesta 7/2014) määrää työ- ja elinkeinoministeriön 2014–2020 ohjelmakauden Suomen hallintoviranomaisena valmisteluvastuuseen rakennerahasto-ohjelman osalta. Rakennerahasto-ohjelman valmistelua varten perustettiin Koheesio 2021+ työryhmä. Työryhmän muodostivat työ- ja elinkeinoministeriön johdolla seuraavat valtion hallinnon organisaatiotahot sekä aluekehitysviranomaistahot: opetus- ja kulttuuriministeriö, valtiovarainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, ympäristöministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset sekä maakunnan liitot ja edustajat suurista kaupungeista ja seutukaupungeista. Työryhmän työhön osallistuvia kumppanuustahoja ovat Kuntaliitto, Keskuskauppakamari, SAK, AKAVA, STTK, EK, MTK, Suomen yrittäjät ry, Sosiaali ja terveys Soste ry ja Suomen luonnonsuojeluliitto. Kumppanit ovat mukana komission delegoidun aseuksen (EU) n:o 240/2014 mukaisesti valmistelussa, joka kohdistuu mm. tarpeiden analysointiin ja yksilöintiin, painopistealueiden määrittelyyn ja valintaan ml. niihin liittyvät erityistavoitteet, rahoitukseen jakamiseen ja indikaattorien määrittelyyn.

Valtioneuvoston nimeämä alueellisen uudistumisen neuvottelukunta (AUNE) käsitteli rakennerahasto-ohjelman ja kumppanuussopimuksen valmistelua. Työryhmä toimii neuvottelukunnan jaostona. AUNE:ssa on ministeriöiden, ELY-keskusten ja maakunnan liittojen lisäksi tärkeimpien työmarkkina- ja elinkeinojärjestöjen, Kuntaliiton ja erikokoisten kuntien edustus. Ohjelman valmistelua on käsitelty myös ohjelmakauden 2014–2020 toimenpideohjelmien seurantakomiteoissa, joiden jäsenistössä on edustettuina kumppanit.

Koheesio 2021+ työryhmä ja Alueellisen uudistumisen neuvottelukunta ovat olleet keskeiset valmistelufoorumit, joissa eri tahot ml. talous- ja sosiaalipartnerijärjestöt ja sidosryhmät ovat keskustelleet rakennerahasto-ohjelman sisällöistä, arviointihavainnoista, painopistevalinnoista ja muista rakennerahasto-ohjelmaan liittyvistä kysymyksistä. Järjestökumppanit ovat vaikuttaneet kannaltaan keskeisten sisältökokonaisuuksien työstöön. Koheesio 202+ työryhmän työskentelyn lisäksi TEM on järjestänyt valmistelua tukevia ja koordinoivia työkokouksia erityisesti ELY-keskusten ja maakunnan liittojen kanssa, fokuoituja työpajoja (mm. tasa-arvo, erityistavoitteet, indikaattorit) ja muita keskusteluja eri tahojen kanssa (ml. esittelyt sidosryhmissä ja erilliset kuulemiset). TEM on julkaissut keskeisen valmistelua tukevan materiaalin verkkopalvelussaan.

Kumppanuusperiaate valmistelussa

Rakennerahasto-ohjelman valmistelua ohjaa sekä suomalainen hallintoperinne, joka korostaa kuulemistä, että voimassa oleva alueiden kehittämistä ja rakennerahastotoimintaa säättävä lainsäädäntö, jossa on määritelty kumppaneiden osallistumisesta EU:n rakennerahasto-ohjelmien valmisteluun ja toteutukseen. Alueiden kehittämistä ja rakennerahastotoimintaa koskevissa säädöksissä todetaan, että ohjelmia valmistellaan yhteistyössä. TEM on neuvotellut erikseen rakennerahasto-ohjelmasta saamelaiden edustajan kanssa 16.1.2020. Ohjelman sisällöstä järjestettiin erikseen Saamelaiskäräjälain mukainen neuvottelu, jossa todettiin ohjelmatyössä huomioitavan alkuperäiskansa saamelaiden elinkeinot ja hyvinvointi maakunta-ohjelman työn kautta. Ohjelmassa todetaan, että saamelaiden, romanien ja muiden väestöryhmien ja yhteisöjen tukeminen kulttuurisensitiivisesti on tärkeää rakennerahastovaroja käytettäessä. TEM kutsui kuulemistilaisuuteen 12.2.2020 vähemmistöryhmiä ml. romanit. TEM esitteli ohjelmatyön käynnistymistä romaniain neuvottelukunnassa 16.1.2019. Ohjelman valmisteluprosessissa on ollut mukana sukupuolten välisen tasa-arvon asiantuntijoita sekä ympäristöhallinnon asiantuntijoita.

Alueiden valmistelussa kumppanuusperiaatetta on toteutettu sekä maakunnan yhteistyöryhmien (MYR) ja MYR-sihteeristöjen, maakuntahallitusten ja -valtuustojen, sidosryhmätilaisuuksien, alueellisten valmisteluryhmien sekä avoimien kuulemis- ja keskustelutilaisuuksien kautta. Ohjelmaluonnosta on voinut kommentoida myös sidosryhmille kohdennettujen verkkokyselyjen yhteydessä. MYR:ssä on edustettuna maakunnan liitto ja sen jäsenkunnat, ohjelmaa rahoittavat valtion viranomaiset sekä alueen kehittämisen kannalta keskeiset tahot, kuten työmarkkina- ja elinkeinojärjestöt, sekä muut kansalaisyhteiskuntaa edustavat tai ympäristöjärjestöt ja sukupuolten tasa-arvoa edistävät järjestöt. Mahdollisuus tiedonsaantiin ja vaikuttamiseen on toteutunut myös maakunnallisten ja suuralueittaisten kuulemis- ja informaatiotilaisuuksien kautta. Tilaisuuksissa on ollut mukana kuntien, järjestöjen, koulutus- ja tutkimusorganisaatioiden, kehittämissyhtiöiden, teknologiakeskusten sekä elinkeino- ja yrityselämän edustajia.

Valmistelu alkuvaiheessa järjestettiin avoin verkkokuuleminen, joka avulla saatiin laajasti eri toimijoiden näkemyksiä ohjelmatyön valmisteluryhmän laatimiin keskeisiin toimintaympäristön haasteisiin. Kansalaisten ja sidosryhmien ohjelman valmisteluun osallistamisesta huolehditaan myös SOVA-prosessin kautta.

(täydennetään myöhemmin: Ohjelman julkinen kuuleminen järjestettiin samanaikaisesti SOVA-lain mukaisen kuulemismenettelyn kanssa (xx). Lausuntopyyntö kohdistettiin erillisellä kirjeellä mm. kaikille ministeriöille, ELY-keskuksille, maakunnan liitoille sekä alueellisen uudistumisen neuvottelukunnassa edustettuina oleville järjestöille sekä saamelaiskäräjille. Lisäksi julkisesta kuulemisesta ilmoitettiin (xx), sosiaalisessa mediassa ja ministeriön Internet-sivuilla. Ohjelmasta jätettiin yhteensä (xx lausuntoa). Ohjelmien julkisten kuulemisten vaikutus ja saadun palautteen huomioiminen...)

SOVA-menettely

Manner-Suomen rakennerahasto-ohjelman ympäristövaikutusten arvioinnista vastaa työ- ja elinkeinoministeriö. Yleisöllä ja viranomaisilla on ollut mahdollisuus esittää mielipiteensä ja vaikuttaa ohjelman ja ympäristöarvioinnin suunnitteluun sen aloitusvaiheessa ja arvioinnin aikana. Valtioneuvoston linjattua 27.11.2019 ohjelmavalmistelun sisällölliset painopisteet julkaistiin 29.11.2019 ilmoitus Manner-Suomen rakennerahasto-ohjelman 2021–2027 valmistelun ja siihen liittyvän ympäristöarvioinnin aloittamisesta sekä käynnistettiin ympäristöviranomaisten kuuleminen ympäristöselostuksen sisällöstä (29.11.-31.12.2019). Osallistumis- ja arviointisuunnitelman (OAS) mukaisesti ohjelmasta laadittiin valmistelun yhteydessä ympäristöselostus (laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista 200/2005 sekä sitä täydentävä valtioneuvoston asetus 347/2005. Ympäristöselostuksen laadinnasta vastasi Gaia Consulting oy.

(täydennetään myöhemmin: Yleisölle annettiin mahdollisuus esittää mielipiteitä ohjelmaluonnoksen sekä siitä laaditun ympäristöselostuksen sisällöstä (xx). Kuulemisesta ilmoitettiin (xx). Kuulemisaineisto oli nähtävillä työ- ja elinkeinoministeriön internet-sivuilla. Lisäksi ohjelmaluonnoksen osalta pyydettiin erikseen lausunnot keskeisiltä viranomaisilta ja järjestötahoilta.)

Kumppanuusperiaate ohjelman toteutuksessa

Ohjelman toteutuksen kannalta oleelliset järjestöt ja muut sidosryhmät osallistuvat ohjelman toimeenpanoon, seurantaan ja arviointiin valtakunnallisella tasolla seurantakomiteatyöskentelyssä ja alueellisella tasolla maakuntien yhteistyöryhmien työskentelyssä. Ohjelman seurantakomitean työskentelyllä tuetaan vahvasti kumppanuusperiaatteen toteutumista ja se tuo lisäarvoa ohjelmatyöhön. Maakunnan yhteistyöryhmät ovat keskeinen kumppanuuselin alueilla

Järjestö- ja sidosryhmäkumppanien aktiivinen osallistuminen ohjelmaan liittyvään viestintään ja sen suunnitteluun järjestetään osana TEM:n vetämää rakennerahastoviestinnän yhteistyötä. Hallintoviranomaisen viestintäverkostossa kumppanuustahoilla on ollut ja on tulevallakin kaudella tärkeä rooli. Välittävänä toimieliminä toimivat viranomaiset ohjaavat ja neuvovat toimijoita rahoituksen hakemisessa ja hankkeiden toteutuksessa mm. huomioiden pienten järjestöjen ja toimijoiden tarpeet.

Ohjelmakauden alussa laaditaan koulutussuunnitelma välittävälle toimielimille, sosiaalipartnereille sekä kansalaisjärjestöille järjestettävistä koulutustilaisuuksista. Tilaisuudet ja niiden toteuttamistavat

suunnitellaan yhdessä ko. kumppanien kanssa, jotta ne vastaavat mahdollisimman hyvin kohderyhmän tarpeisiin. Koulutussuunnitelmassa määritellään, mitkä koulutusosiot ovat hallintoviranomaisen vastuulla, mitkä välittävien toimielinten ja mitkä joidenkin muiden tahojen, esim. ohjelman teemakohtaisten koordinaatiohankkeiden, vastuulla. Koulutussuunnitelmaa päivitetään säännöllisesti ja koulutustilaisuuksiin varataan riittävä rahoitus, jolla pystytään vastaamaan hallintoviranomaisen arvioimiin ja kentältä tuleviin tarpeisiin. Myös hankkeiden ohjausryhmät omalta osaltaan ovat kumppanuutta.

7. Viestintä ja näkyvyys

[3 669/4 500]

Innovatiivinen ja hiilineutraali Suomi, työllisyys, osaavuus ja osallistavuus sekä aineellisen puutteen torjuminen ovat viestinnän painopisteet. Ydinviestinä on tuloksellisuus ja vaikuttavuus. Hallintoviranomainen viestii rahoitusmahdollisuuksista potentiaalisille hakijoille sekä tarjoaa viestintävälineitä ja mallipohjia hanketoimijoille. Hallintoviranomainen vastaa suurelle yleisölle suunnatusta viestinnästä, jossa keskeistä on saavutetut tulokset ja EU:n lisäarvo tavoitteiden toteutumisessa.

Hallintoviranomainen tekee vuosittaisen viestintäsuunnitelman ja raportoi sen toteutumisesta seurantakomitealle. Viestinnässä seurataan nettisivujen ja sosiaalisen median kanavien käyttäjämääriä ja keskusteluihin osallistumista. Viestintätoimista voidaan järjestää arviointi. Hallintoviranomainen julkaisee luettelon tuensaajista rakennerahastojen tietojärjestelmässä suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi.

Viestinnän keskeiset kohderyhmät ovat rahoituksen hakijat, hanketoimijat, suuri yleisö, media, poliittiset vaikuttajat, yhteistyökumppanit sekä viranomaiset. Kohderyhmiä ovat pk- ja mikroyritykset, tutkimus- ja koulutusorganisaatiot, kehittämissyhtiöt, kunnat ja kaupungit, yhdistykset, säätiöt, työikäinen väestö ja syrjäytymisvaarassa olevat henkilöt. Viestinnän keskeisimmät tavoitteet ovat selkeä tiedotus potentiaalisten hanketotuttajien ja yhteistyökumppanien suuntaan. Tavoitteena on saada hyviä hankkeita ja uusia hyviä toteuttajia. Viestinnän keinon pyritään suuren yleisön parempaan tietoisuuteen rakennerahastoista.

Pääasiallinen viestintäväline on rakennerahastot.fi verkkopalvelu. Sosiaalisen median kanavista käytössä ovat Facebook, Twitter ja YouTube hanke- ja yleisöviestintään. Google-tilillä on viranomaisten sisäiseen viestintään Google Drive tiedostojen ja kuvien jakamiseen. Hallintoviranomaisen videot ja yhteistyötahojen videot ovat rakennerahastot.fi YouTube-kanavalla. Sosiaalisessa mediassa järjestetään teemakampanjoita. Keskeisistä teemoista voidaan tehdä sähköisiä julkaisuja. Verkkopalvelussa ja sosiaalisen median kanavilla huomioidaan saavutettavuusvaatimukset.

Petostietoisuus ja petosten nollatoleranssi ovat osana hallintoviranomaisen suurelle yleisölle kohdennettua viestintää. Hallintoviranomaisella on verkkopalvelussa nimetön ilmoituskanava väärinkäytösten tai sopimattoman menettelyn epäilyä varten.

Hallintoviranomainen nimeää ohjelmalle viestintävastaavan. Viestintävastaava johtaa kansallista viestintäverkostoa, johon kuuluu muiden ministeriöiden, välittävien toimielinten ja yhteistyökumppanien edustajia. Viestintäverkosto kokoontuu tarpeen mukaan 2–4 kertaa vuodessa. Viestintäverkosto käyttää myös virtuaalisia kanavia. Hallintoviranomainen tekee viestintäyhteistyötä MMM:n (maaseuturahasto sekä meri- ja kalatalousrahasto) ja SM:n (sisäasioiden rahastot) EU-rahoitteisten ohjelmien kanssa.

Alueilla on omat viestintäverkostonsa, joista vastuu on rahoittavilla viranomaisilla. Rahoittavat viranomaiset vastaavat hakujen sisällöistä ja haettavasta tukimäärästä ilmoittamisesta kuukautta ennen hakuajan alkamista, hakuajoista ilmoittamisesta sekä hankkeiden ohjauksesta ja neuvonnasta. Alueilla järjestetään tilaisuuksia info- ja koulutustilaisuuksia hanketoimijoille sekä yleisötilaisuuksia.

Hallintoviranomainen osallistuu EU:n komission viestintäverkostojen INFORM ja INION kokouksiin ja muuhun toimintaan. Hallintoviranomainen osallistuu myös muihin komission järjestämiin viestintätoimiin, kuten EU in My Region -kampanjaan. Myös välittävät toimielimet ja hankkeet osallistuvat komission tarjoamiin viestintämahdollisuuksiin. Hallintoviranomainen järjestää koulutuksia viranomaisille pääasiallisesti verkossa ja osallistuu yleisötilaisuuksiin muun muassa Eurooppa-päivänä.

Tuensaajien velvollisuus on viestiä aktiivisesti toiminnastaan ja tuloksistaan sekä noudattaa viestinnän velvoitteita. Rahoittava viranomainen ohjeistaa hankkeita viestintävelvollisuuksista ja valvoo niiden toteutumista.

Viestinnän kustannukset maksetaan teknisestä tuesta. Tuen määrä viestintään on enintään 0,3 prosenttia ohjelman rahoituksesta. Teknisen tuen rahoituksella kustannetaan muuan muassa rakennerahastot.fi verkkopalvelu, viestinnän perusvälineet, tilaisuuksien ja verkkotapahtumien järjestelykulut ja muut viestinnälliset hankinnat. Viestintään liittyvä koulutus ja matkakulut voidaan maksaa teknisen tuen viestintäosuudesta.

8. Yksikkökustannusten, kertakorvausten, kiinteämääräisen rahoituksen ja kustannuksiin perustumattoman rahoituksen käyttö

Liitteet